

teológia

A TARTALOMBÓL

A KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG PAPJA ÉS MUNKATÁRSAI

Az egyház élelve: a Szentlélek — Plébániahivatal vagy egyházközség — A világi apostoltól a lelkipásztori munkatársig — Közösséglélektani megfontolások — Jézus és munkatársai — Mások felé fordulva — Az eucharisztikus közösség papja — Útkeresés papok és világiak kapcsolatában — Közösen az egyház szolgálatában — Nők az egyházban — Küldetés és kudarc — Testvéri egyházközség — Világiak és lelkipásztoraik — Egy közösségi modell — Szolgálatok a közösségben — Az 1987. évi püspöki szinódus tájékoztató kérdései

BERNOLÁK ÉVA — BITTSÁNSZKY GÉZA
— CSANÁD BÉLA — FILA BÉLA — KLOSTERMANN, FERDINAND — KONCZ LAJOS
— KOZMA IMRE — NÉMETH BÉLA — SCHMATOVICH JÁNOS — SIMONYI GYULA — SZENNAY ANDRÁS — SZÉLL MARGIT — TARJÁNYI ZOLTÁN — TOMKA FERENC — UNGER ZSUZSA — WAIGAND JÓZSEF ÍRÁSAI

XX. évfolyam 1986. 3. sz.

teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XX. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

1986. AUGUSZTUS

TANULMÁNYOK

- FERDINAND KLOSTERMANN: A lélek az egyház életelve (ford *Bánhegyi B. Miksa*) 135
- CSANÁD BÉLA: Plébániahivatal vagy egyházközség?
(Az új plébániamodell és munkatársai) 141
- KONCZ LAJOS: Világi apostoltól — lelkipásztori munkatársig 145
- TOMKA FERENC: A közösség papja és munkatársai — a közösséglélektan szempontjából 149

KÖRKÉP

- SCHMATOVICH JÁNOS: Egyházközségi munkatársak kiképzésének jézusi modellje 153
- FILA BÉLA: Mások felé fordulva 157
- TARJÁNYI ZOLTÁN: Az eucharisztikus közösség papja 161
- BERNOLÁK ÉVA: Problémák és lehetőségek az új század küszöbén
(Ahogy papok és világiak látják) 165
- KOZMA IMRE: Közösen az egyház szolgálatában 170
- SZÉLL MARGIT: Nők az egyházban 175

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

- SZENNAY ANDRÁS: „Rászedtél Uram . . .” (Jer 20,7) 179
- UNGER ZSUZSA: Egy testvéri egyházközség 181
- BITTSÁNSZKY GÉZA: Mit várnak a világiak lelkipásztoraitól? 185
- SIMÓNYI GYULA: Egy közösségi modell 188
- NÉMETH BÉLA: Szolgálatok a közösségben 190
- WAIGAND JÓZSEF: Vélemények az 1987. évi püspöki szinódus tájékoztató kérdéseiről 193

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Magyar Ferenc

DR. LÉKAI LÁSZLÓ

bíboros, érsek, Magyarország primása

PROGRAM — TÁVLATTAL

Alig több, mint tíz éve, hogy VI. Pál pápa esztergomi érsekké kinevezte: néhány napja, hogy II. János Pál pápa személyes képviselője, Franz König bíboros — számos bíboros, érsek, püspök, pap és sok tizezernyi hívő jelenlétében — végső földi útjára elkísérte.

A magyar egyház gyászol, mert elveszítette főpásztor vezetőjét. Ugyanakkor — a szomorúság közepette is — reménykedik. Reméli, hogy az a program, melyet bíboros primása beiktatása alkalmával adott (vö. Új Ember 1976. február 29.), töretlenül halad megvalósulása felé. Léikai László esztergomi érseki kinevezése után első nyilatkozatában olyan programot vázolt fel a magyar katolikus egyház számára, melynek realizálására tíz év semmiképp sem lehetett elegendő. Bár közhely, de a jelen esetben is valóság: az élet megy tovább. A magyar egyház élete is. Hivatása és küldetése marad, hogy elhunyt bíboros főpáosztora programját a következő évek, évtizedek során teljes megvalósuláshoz vezesse. Hivatása és küldetése lesz ez az érseki szolgálatban utódjának éppúgy, mint minden magyar püspöknek, papnak, szerzetesnek és világi hívőnek. E rövid megemlékezés keretei nem engedik meg, hogy hivatalba lépésekor ismertetett célkitűzéseit teljes egészében újra közzétegyük. Szeretnék azonban e gazdag programból két lényeges gondolatot kiemelni.

Az egyik: az élet — az egyház életének, a magyar egyház életének is — fontos bizonyítéka a fejlődés. E fejlődés olykor kicsiny, sőt csak igen kis lépéseket tud felmutatni, máskor nagyobbakat igényel. Léikai bíboros bölcsen felismerte, hogy itt és most, e hazában, milyen mértékben és „tempóban” kell azt útjára indítani.

A második: nemcsak felismerte, de sokat tett is érte, hogy az ország és az emberiség jövőjének egyetlen biztosságot jelentő alapját, a béke ügyét szolgálja, mert „csakis ez garantálhatja, hogy a prometheuszi erők birtokába jutott ember vissza ne éljen megszerzett hatalmával”. Ezért vallotta, hogy „a keresztény hívő az élet és a fejlődés . . . a béke oldalán áll”.

Concordia domi — foris pax — olvasható Lübeck város címerében. Léikai bíboros is örökségként és további feladatként ezt a gondolatot hagyta ránk: egyetértés, megértés hazunk táján, hazánkban — és béke kinn, a nagyvilágban.

Léikai László sokat tett és sokat várt tőlünk magyar egyházunk megújulása érdekében. A gondviselő Isten által kijelölt ideje lejárt. A megkezdett munka folytatása minden katolikus hívő feladata —, a mi feladatunk.

Nova et vetera — úgy kell továbblépnünk, úgy kell fejlődnünk, hogy tiszteletben tartjuk és kamatoztatjuk Léikai bíboros örökségét.

1986. július 10.

Sz. A.

Nekünk be kell fogadnunk a testvéreket, hogymunkatársai legyünk az igazságnak (3Jn 8)

Jelen számunkban a keresztyény közösség papjáról és munkatársairól teszünk közzé — a zsinati tanítás és az új egyházjogi kódex, továbbá a hívő tapasztalás nyomán összefoglalt — gondolatokat. Amikor a keresztyény közösségről és papjáról szövelünk, szükségképpen a világi hívek és a papok élő közösségére gondolunk.

Már az újszövetségi iratok hírt adnak róla, hogy keresztyény őseink — az előjárók és a közösség minden tagja — testvéri közösségnek tekintették és vallották önmagukat. E testvéri közösség összekapcsolója és egyben feje maga Jézus Krisztus, az elsőszülött a testvérek között (vö. Róm 8,29). Ebben a közösségben az apostolok és vezetők sajátos és nélkülözhetetlen szolgálatot láttak el, a megkereszteltek közösségének minden tagja pedig a neki juttatott adományt, isteni ajándékot volt köteles az egész közösség javára kamatoztatni. Egyáltalán nem tarthatjuk véletlennek, hogy Krisztus figyelmeztető szavait az utókor megjegyezte s a Szentírás feljegyezte: „Ti ne hívassátok magatokat rabbinak, mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei” (Mt 23,8—9).

A keresztyény közösség fundamentuma és középpontja minden időben maga Jézus Krisztus. Urunk maga mondotta: „Ahol ketten-hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20). És ugyancsak Jézustól tudjuk, hogy a megtérés, megbocsátás, kiengesztelés, szeretet — mindez kell, hogy fémjelezze azt a vezetőkből és tagokból álló testvéri közösséget, mely valóban és joggal Őreá hivatkozhat.

Napjainkban újra sokat szövelnek és írják az élő keresztyény közösségről. Jól tudjuk, a kifejezést olykor jelszóvá, „Schlagwort”-tá fokozzák le. Ha azonban valaki valóban keresztyény közösségre, azaz a Krisztus nevében összegyűlő, Krisztusra emlékező, Őreá épülő közösségre gondol, akkor szükségképpen élő közösségre gondol. Olyanra, amelyet Krisztus Lelke, a Szentlélek éltet. Olyanra, mely valóban nyitott a Lélek előtt, annak erejéből él. Olyanra, melyben a Lélek legkülönfélébb ajándékai hatékonyak. Olyanra, melyben papok és világi hívek egyaránt készek ezeket az ajándékokat elfogadni és azok jelentőségét és értékét a közösség tagjaiban fel- és elismerni. ÉLŐ közösségek tehát a krisztushívőknek oly „munkaközösségei”, amelyben minden egyes tag a neki juttatott kegyelmi adománnyal gazdagítja az egész közösséget.

Mindebből következik, hogy a pap nem egyetlen lelkipásztora a keresztyény közösségnek. Abban minden egyes tagnak „meghívása” és „küldetése” van, hogy a Lélek adományait továbbadva, a testvérek szolgálatára álljon. Erre gondolva figyelmeztet Joachim Wanke erfurti püspök: „Ne gondoljunk és ne viselkedjünk úgy — amikor a szölkö gyermekeiket kateketizálják, amikor fiatalok közösen olvassák a Szentírást, amikor egy mérnök a bérmálkozó előtt tanúságot tesz hitéről, amikor egy asszony látogatja a közösség betegeit, amikor egy keresztyény orvos aktív részt vállal a jegyesoktatásban — mintha mindez csak távoli, csak közvetett módon lenne lelkipásztori feladat és munka, mintha csakis a papok lennének valódi lelkipásztorok.”

Egyetlen papnak sem kell az élő keresztyény közösségben — szerencsére — minden feladatot ellátnia. Éppen ezért: a papok vezetési stílusukkal, lelkeségükkel, a szabadság légkörének megteremtésével és fenntartásával bátorítsák és lelkesítik a közösség tagjait. Csakis ezen az úton felhatnak a tagok krisztusi örömet sugárzó, kreatív, valódi „felöltött” keresztyényekké. Fontos feladatok minden papnak, hogy a reá bízott közösségben a Szentlélek adományait kibontakozáshoz segítse, mivel azoknak az egész közösség életét kell gazdagítaniuk, minden tag hasznára kell lenniük. Tudjuk, hogy az egész egyháznak és a részegyházaknak, az egyes helyi keresztyény közösségeknek egyetlen Ura és Feje Jézus Krisztus. Mindannyian — a papok és a világi hívek — az Ő „testének” tagjai. A közösség papjainak kiemelt és fontos feladata, hogy a „test” harmonikus egységét és a hitben való erősödését biztosítsák. Örködniük kell azon is, hogy Isten népének helyi közössége soha ne váljék magát önkényesen „karizmatikusnak” tartó, gyarló emberi elképzelések szerint élő tagoknak zürzavaros társaságává. Krisztus közössége rendezett közösség, melyben „Ő egyeseket apostolokká, másokat prófétákká, ismét másokat evangelistákká, pásztorokká és tanítókká tett, hogy istenszolgálatra neveljék a szenteket és fölépítsék Krisztus testét” (Ef 4,11—12).

Sz. A.

TANULMÁNYOK

Ferdinand Klostermann

A LÉLEK — AZ EGYHÁZ ÉLETELVE

A Pneuma, Jézusnak és Atyjának Lelke, az egyház életelve. Benne épül föl az egyház, benne áll Jézus gyülekezete mellett. Benne jön létre alapvető egyenlősége és minden járulékos különbözősége. — A prófétai karizmatikus jelleg és annak primátusa összefügg a Pneumának az egyházban betöltött jelentőségével, hiszen elve mindennek, ami az egyházban dinamikus, újjáalkotó (Jel 21,5), spontán, kreatív, ami legyőz mindenféle nomoszt — törvényt —, s ami fölszabadít. Természetesen a világtól átfogó megváltozása, a társadalom vagy legalábbis sok területének dinamikussá válása, a statikus világtól vége, a társadalmi folyamat fölgyorsulása, az információáradat, a tudás ma körülbelül nyolc év alatt duplázódik meg, azokon a területeken pedig, ahol különösen intenzív kutatómunka folyik, mint amilyen az űrkutatás és a kibernetika, már három év alatt. Mindez kívülről is rugalmasabb és mozgékonyabb rendet, több dinamikát követel a keresztény közösségtől, ha hatékonyan akar működni ebben a világban. E tények azonban nem felejtethetik el velünk, hogy az egyház a Pneumában minden kívülről megkívánt dinamikát megelégedő dinamikust hordoz magában.

ÉLET A SZENTLÉLEKBEN. A Pneumát mint Parakléoszt, vagyis szószólót, tanácsadót és közbenjárót, Jézus egyházának, gyülekezetének ígérte meg (Jn 14,16) és küldte el, sőt újra meg újra megadja neki teljes bőségben (ApCsel 2,17 sk; 4,31; 8,17). Ő Jézus és az Atya Lelke (Róm 8,9; Jn 15,26). Benne van jelen számunkra és benne szól hozzánk húsvét után az Úr. Benne épül föl az egyház. Benne fogadja be az adományokat, a szolgálatokat és a karizmákat. Benne hisz, remél és szeret. Benne gyakorolja az igazságosságot, a békét, az örömet, a türelmet és a hűséget. Csak benne lesz igazán közösséggé. Egyedül ő életének, szabadságának, egységének és rendjének keze. Neki köszönhet „minden igazságot” is. H. de Lubac szerint „az ortodoxia összes formulájának, óvintézkedésének, a betű szerint való hit összes aggályoskodásának, az összes korlátnak sincs ereje ahhoz, hogy tisztán megőrizze a hitet. A Lélek nélkül a dogma nem több, mint mítosz, s az egyház nem több, mint egy párt.”

Ma afelé hajlanak, hogy az egyházat egyáltalán ne annyira „a megtestesülés folytatásának” tekintsék, (amint ez a katolikus részen Johann Adam Möhler óta gyakorlat lett, s ami aztán nem ritkán az egyház képének megengedhetetlen elrajzolásához és divinizálásához vezetett), hanem „Jézusnak a Szentlélekkel való fölkenetése állandó megmaradásának”, aki mint egy és ugyanaz lakik Krisztusban és minden megkeresztelt emberben, s ezáltal egységbe kapcsolja össze — minden szakadás ellenére — a keresztényeket, sőt végső soron mindenkit, aki kegyelemben részesült (H. Mühlen). Ezért az egyháznak sohasem szabad elzárkóznia a Lélek elől és ajándékai elől — ez a veszély nyilvánvalóan megvolt már a korai egyházban is (1Tesz 5,19); — mindig nyitottnak kell lennie számára, s bármit tesz, a Lélekben kellene tennie, annak alapján pneumatikus történésnek kellene lennie.¹

ALAPVETŐ EGYENLŐSÉG Ebben a Lélekben van az egyház minden tagjának alapvető, elsődleges és „igazi egyenlősége”, „minden hívő közös méltóságának és Krisztus Testének építésében végzett tevékenysége tekintetében” (HRE 32); olyan egyenlőség ez, amely az egyházban meglévő minden különbözőség előtt adott, megelőzi azokat, s bár azok adhatnak szerkezetet ennek az egyenlőségnek, meg nem szüntethetik. Mert a Lélek az egész egyháznak adatott, és klerikális félreértés lenne azt hinni, hogy a Lélek állandó tanácsadóságát kizárólag a hivatal, vagy éppen csak a tanítóhivatal birtokosai kapják ajándékba. Mindenkire ugyanaz a Lélek áradt ki (ApCsel 2,4—18), mindannyian „pneumatikusak”, lelkiek (Róm 8), tehát „lelkészek” (Geistliche). A kereszténységnek ezen a szintjén mind egyenlők; itt nincs semmiféle fölé- és alárendeltség.

JÁRULÉKOS KÜLÖNBÖZŐSÉG. Ugyanaz a Lélek, aki minden keresztény embert egyenlővé tesz, úgyhogy benne „nincs már zsidó vagy görög, nincs már rabszolga vagy szabad, nincs már férfi vagy nő” (Gal 3,25), egyúttal különbözővé is teszi őket, és egyenlőtlenséget is hoz létre az egyházban; annyiban t.i., hogy tagjai közül egyeseknek különleges, egymást sokszorosán keresztelő szolgálatot és funkciót rendel a közösségnek az igében, az Eucharisztiaiban és az agapéban történő építésére, s megadja nekik az ahhoz szükséges karizmákat.

KARIZMA ÉS KARIZMÁK. A karizmában él tovább Jézus exuzsiája, hatalma, benne ér el benünket Isten uralma; a karizma „Istennek az egyes emberekhez szóló hívása a közösség meghatározott szolgálatára, amely egyúttal képessé is teszi erre a szolgálatra” (H. Küng)

— 1. Az újszövetségi iratok szerint először van a *hit őskarizmája* (Róm 5, 15 sk; 5, 23), amelyet az ember akkor kap ajándékba, amikor megkapja a döntő meghívást a keresztény életre, s amelyen az az alapvető egyenlőség nyugszik, amelyről beszéltünk. Ezért az *egyenlőség is az egyház karizmatikus struktúrájához tartozik*. Ebben az ősi meghívásban a keresztény ember számára mindaz, ami vele történik, s még csak az igazán, amit „természetes” adományként és adott-ságként ajándékba kap, vagy amit értelmes és tárgyilagos megfontolás alapján magának választ, tehát sorsa és foglalkozása, családi állapota és társadalmi helyzete, embertársának mindenféle szolgálata — ezek között a „gondos szeretetet”, a „segítő büzdítést”, az ajándékozás, az irgalmasság, a „tettetés nélküli szeretet”, az egység, a békés lelkület adományát, az éhezőkkel és szomjazókkal való osztozást, a vendéglátást, a testvéri szeretetet, a kölcsönös megbecsülést, az embertársi solidaritást, az örvendezőkkel való együttörvendezést, a sírókkal való együttírását, a segítséget, a tanítást és a figyelmeztetést, de mindenekelőtt a „legfőbb lelki adományt”, az odaadó türelmes, barátságos, irigység nélkül való és soha meg nem szűnő szeretetet említi Pál (Róm 12,6—21; 1Kor 12,27—31; 13, 13; 1Pt 4,8 sk) — mindez számára a hitben, „Isten előtt” és „az Úrban” (vö. 1Kor 7,22—24) meghívással, Isten meghívásával, keresztény hitvátással, s ezért karizmává is lesz.

Ezek az „természetes” karizmákon kívül azonban vannak *sajátos karizmák a különleges közösségi szolgálatokra*, „egyesek erre, mások arra vannak rendelve a közösségben”, (1Kor 12,28—30; vö. 12,8—10; 13,1—3. 8 sk; 14,1—16. 26—33; Róm 12,6—8; Ef 4,11; 1Tesz 5,12. 19—22; 1Pt 4,10 sk). Ide tartoznak a rendkívüli, csodálatos jelenségek és a Lélek hirtelen bekövetkező megnyilvánulásai, a „látomások és az Úr kinyilatkoztatásai” (2Kor 12,1), a „csodatevő erők” (Gal 3,5), a „gyógyítás adományai” (1Kor 12,9. 28. 30; 14,18—26; ApCsel 19,6); de kevésbé rendkívüli szolgálatok is, mint az apostoli hivatal, a prófétálás adománya, a magyarázásnak a lelkek megkülönböztetésének, a kinyilatkoztatásnak, a bölcs és belátó beszédnek az adománya, a tanítás adománya (1Kor 12,8—10. 28—30; 13,1—3; 14,1—5. 26—33; Róm 12,6—8; Ef 4,11); továbbá egyéb közösségi szolgálatok is (Róm 12,8; 1Tesz 5,12), a kormányzók (1Kor 12,28), a pásztorok és a tanítók (Ef 4,11), a későbbi episzkoposok, preszbiterok és diakonosok szolgálata, s az Isten országáért vállalt cölebs élet is ide tartoznak. A karizmák további kategorizálása nehéz, mivel elsősorban a korai időkre vonatkozóan már alig lehet meghatározni tartalmukat, attól pedig óvakodnunk kell, hogy későbbi hivatalokat fedezzünk föl bennük. A Szent Pál féle hármas fősztás (1Kor 12,4—6) sem vezet tovább tartalmilag. Néhány összefoglaló megjelölést természetesen alkalmazhatunk, mint például apostoli, prófétai, diakonusi karizmák és a vezetésre vonatkozó adományok.

Az adományok és szolgálatok különbözősége és nem egyenlő volta azonban nemcsak a közösség egyes tagjaiban van meg, hanem azok *különböző csoportosulásaiban* is. Már az ilyen csoportok és mozgalmak életstílusa és lelkiisége is bizonyítja azt, hogy köztük lakik az Úr (vö. Mt 18,20) és az ő Lelke, s hogy „Krisztus testének az építését” kívánják szolgálni (Ef 4,12). De maguknak a közösségeknek, a helyi és részközösségeknek, az egyes területi, országos, több országot átfogó vagy egy egész kontinensre kiterjedő egyházaknak is megvannak a maguk ajándékai. Ezekkel egymást kell megajándékozniok, de be kell vinniök ezeket az ajándékokat az összegyházba is, ennek viszont hálával kell azokat fogadnia. Ez is a hit, a remény és a szeretet kölcsönös cseréje.

— 2. A karizmák *elvileg egyenlő értékűek*; a karizma hordozója ebből a maga személyére nézve semmiféle kiváltságot nem vezethet le. Minden adomány szolgálatra szól, s „aki első akar lenni, legyen mindenki szolgálója” (Lk 10,44). A tulajdonképpeni mérce viszont a szeretet

(1Kor 13,1—14,1). Rangsor csak abból adódik, hogy milyen közel van az egyház fundamentumához, s hogy mit jelent a közösség számára (1Kor 12,28; Ef 4,10).

— 3. **A különböző karizmák** — legyenek általánosak vagy sajátosan közösségek, rendkívüliek vagy a közösség rendes életét szolgálók, átmenetileg megnyilvánuló vagy állandóak — *strukturálják az egyházat*, adják meg karizmatikus szerkezetét. Még látni fogjuk, hogy a különböző karizmák nem mindig bontakoztatták és bontakoztathatták ki ugyanolyan mértékben világító erejüket, míg a Második Vatikánum újra föl nem fedezte őket (HRE 12.32; HVA 3).²

HIVATAL ÉS KARIZMA. — 1. Már az újszövetségi iratok is tanúskodnak arról, hogy bizonyos feszültség van a karizmahordozók és a hivatalviselők között (1Kor 14), vagy ahogyan manapság mondják, az ún. *szabad karizmák és a hivatali karizmák között*. Ugyanis a hivatalviselőnek is a „Lélemben” kell fölfognia és gyakorolnia hivatalát, de a fölszentelt hivatalviselő is hordozhat szabad karizmákat, — föl nem szentelt karizmatikusok viszont gyakorolhatnak valamely hivatalt is. A feszültség föloldásához mind a két pólusnak meg kell tennie a magáét. Ez annyit jelent, hogy a hivatalviselőnek és a szabad karizmák hordozóinak nyitottnak kell lenniük egymással szemben. Mindkettőnek szüksége van a lelkek megkülönböztetésének adományára a másira vonatkozóan, de önmagával szemben is; mert a protestálás éppúgy rombolhat, mint a hatalom; mind a kettőnek állandóan felül kell vizsgálnia az indítékait, mind a kettőnek szüksége van toleranciára, megbecsülésre és megértésre; az egyiknek az új eszmékkel és tényekkel szemben, a másinak az esetleg rögtön meg nem változtatható hagyományokkal szemben; mind a kettőnek szüksége van bátorságra és kitartásra feladata teljesítésében; mindkettőjüknek meg kell könnyítenie a másik dolgát, hogy mindegyikük elvégezhesse a maga feladatát és el tudja fogadni a másik megbízását.

Különösen is a *hivatalviselő feladata*, hogy sajátos „lelki ösztönnel” keresse, *ébredje és tárogassa a karizmákat*, amelyeket a Lélek oly gazdagon áraszt ki a közösségekre (Suenens). Más és más korokban más és más karizmák válhatnak jelentőssé, a régiek kialudhatnak és újak támadhatnak. Vannak olyan korok például, amelyek különlegesen is rászorulnak a kritikus prófétákra, amelyeknek nem csekély mértékben szükségük van tudatformálásra, tárgyilagos gondolkodásra, érett engedelmességre, de nem olyanra, amelyik csak vakon lesi a parancsolót, vagy amelyik vakon áll szemben a tárgyi vonatkozásokkal. Az ébresztésnek és formálásnak ebből a feladatából adódik a *hivatalviselő számára az a kötelesség, hogy a karizmákat felhasználja a közösség javára*. Ezért a presbiterek „bizalommal ruházzanak a világiakra hivatalokat is az egyház szolgálatában, teret biztosítva szabad tevékenységüknek, sőt adódó alkalmakkor biztassák őket, hogy ilyen munkára önként is vállalkozzanak” (HPSZÉ 9; vö. HRE 33; HVA 24). Aki a tanítás karizmáját kapta meg, tanítson; aki vigasztalni tud, vigasztaljon, aki az igét tudja hirdetni, hirdesse, még ha netalán világi volna is.

Az előjáróknak meg kell vizsgálnia a karizmákat és meg kell fontolnia azok következményeit. A pásztorok „dolga”, hogy ítéljenek a karizmák valódiságáról és rendezett használatáról. Nem azért, hogy kioltásák a Lelket, hanem hogy mindent megvizsgáljanak, és a jót tartsák meg (1Tesz 5,12. 19. 21)” (HVA 3; vö. HPSZÉ 9; HRE 30). A *karizmák* mégsem a hivatal derivátumai, hanem az *egyházban működő Lélek közvetlen ajándékai*. Ezért tehát nem az előjáró tetszésére van bízva, hogy elismerje vagy engedje elsatnyolni őket. Ha az utóbbit teszi, vétkezik a Lélek ellen és visszaél hivatalával. Ezért meg kellene azt is vizsgálni, hogy helyénvaló-e egyáltalán a „misszió” kifejezés arra az esetre, amikor egy arra alkalmas világinak megengedik az Evangélium hivatalos hirdetését. Ez a kifejezés ugyanis arra a föltételezésre vezethet, hogy az illetőnek kizárólag a hivatal kölcsönzi az igehirdetés tekintélyét, pedig a valóságban ez már eleve következik a karizmából, amit a hivatalnak csak el kell ismernie.

— 2. Már rámutattunk arra, hogy van hivatali karizma is, már Pálnál legalábbis az apostoli hivatal az. Korábban úgy gondolták, hogy a későbbi időkben sokszor nem találtak senki olyant, akiben meglelt volna a vezetési karizmája, s ezért kezdtek kiválasztani a hivatalra embereket; így jött aztán létre a választott presbiterek és episzkoposzok kiegészítő struktúrája, — s bár ezek szolgálatukat szintén „a Szentlélemben végzik”, mégsem lehet azt már Jézus teljhatalmából eredő „karizmának” értelmezni (Hasenhüttl). Lehetséges azonban, hogy az alapító apostolok halála után szükségessé vált, hogy több olyan ember közül válasszanak, akiknek volt a vezetésre karizmájuk, azaz vezetői képességeik és hajlamaik, volt készségük a beszédre, a kommunikációra és a szervezésre, volt emberismeretük, kezdeményező készségük és fantáziájuk. Ebben

az esetben a választás csupán megteremtené és garantálná a rendet a karizmatikusok között. Elvileg ezután is csak olyanokat választanának a vezetői hivatalokba, akik rendelkeznek vezetői karizmával, és adandó esetben vissza is hívnák azokat, akikben ez nincs, vagy már nincs meg. Így a kisegítő struktúrára csak abban a kényszerhelyzetben lenne szükség, amikor valóban nem található senki olyan, akikben megvan a szükséges karizma.

— 3. Az egyházi kormányzóhivatal karizmatikus felfogását illetően még vannak *vitatott teológiai kérdések* egyik részről a katolikusok és ortodoxok, másik részről a reformáció keresztényei között. Az egyik oldalon azt hangsúlyozzák, hogy Jézus az egész közösségnek adta ugyan küldetését és hatalmát (Mt 28,18 s.k.), de Péternek és a tizenkettőnek, illetve az „apostoloknak” különleges funkciókat osztott, s ezen funkciók által lettek ezek az egész közösségben hatékony krisztusi hatalomnak a sáfárai; ez a szolgálati hivatal azonban nem lehet meg — még ha megváltozott módon és különböző alakban is, — folytatás nélkül. A másik oldalon elutasítanak minden átruházással továbbadott vagy szentségi jellegű, eltörölhetetlen karakterrel rendelkező hivaltalt, és azt mondják, hogy az Újszövetségnek csupán az egyeseknek a rájuk ruházott karizma mértéke szerint való szolgálata felel meg. Azt viszont e vélemény képviselői is elismerik, hogy a késői pasztorális levelekben megjelenik már az a fejlődés, amely az átruházható, intézményesített hivatalhoz vezetett, s hogy a rend fönntartásához szükség is volt erre: a korai gyülekezetek azonban — már csak a közeli parusziára való várakozás miatt sem — voltak érdekelve az intézményesítésben.

Talán mégis fölépíthető az *egymás megértéséhez vezető híd*, ha az egyik oldalon már nem olyan statikusan és szubsztancialista módon nézik a szentségi jelleget és az „eltörölhetetlen” karaktert, mint eddig; ha nem szabják olyan szűkre az egyház lehetőségeit, azaz a pozitív-jogi részesedést a szentségi szférában, de különösen is az ordináció területén, mint eddig; vagyis: ha erősebb történelmi szemlélettel és viszonylagosabban nézik a konkrét struktúrákat. A másik oldalon viszont: ha úgy fogják föl azt is, amit az egyház törvényesen, a saját jóléte (bene esse) érdekében tett, vagy ami benne ebben az értelemben fejlődött, ami tehát az egyháznak megígért Lélekben, tehát pneumatikusan történt.

Pneumatológiai tételünk igen mély összefüggésben van krisztológiai tételünkkel, mivel a fölmagasztalt Úr csak a Lélekben van velünk, s ebből is ugyanolyan jelentős következtetések vonhatók le az egyház struktúrára vonatkozóan, amelyeknek elsősorban a Lélek előtt kell nyitottnak lenniök. — Ehhez járul még az is, hogy az egyházban a Lélek által létrehozott egyenlőség és különbözőség a Lelket az egyház struktúraalkotó princípiumának mutatja; s itt az egyenlőtlenséget ismét az egyenlőség alapzatán kell szemlélnünk, ami nem kis mértékben módosítja, relativizálja ezt az egyenlőtlenséget, s kétszeres, az Úrnak és a közösségnek teljesített szolgáltatának minősíti.³ — A következőkben röviden azokat a következtetéseket vesszük szemügyre, amelyek a keresztények alapvető egyenlőségéből adódnak.

TESTVÉRI STRUKTÚRA — Radikális testvériség. A keresztények alapvető egyenlősége először is magában foglalja a *közösség minden tagjának azt a radikális testvér-voltát*, amelyre ismételten rámutat a Második Vatikánum (HRE 32 és másutt). Ez már teljesen egyértelmű Máténál, amikor a keresztények magatartását szembeállítja az írástudókéval és a farizeusokéval, akik „Mózes tanítószékében ülnek”, föl akarnak tűnni az emberek előtt, „szívesen elfoglalják a főhelyeket a lakomákon és az első székeket a zsinagógákban, és szeretik, ha nyilvános tereken köszöntik és „rabbinak” szólítják őket az emberek.” — „Ti ne hívassátok magatokat „rabbinak”, mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindannyian testvérek vagytok. „Atyának” se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei. „Tanítónak” se hívassátok magatokat, mert egy a ti tanítótok, a Krisztus. A legnagyobb köztetek legyen a szolgáltatók” (Mt 23,2. 5—11). Ez az általános felebaráti szereteten túlmenő testvéri szeretet (Róm 12,10 és másutt) *végző soron azon alapszik*, hogy mindannyian Krisztus egyházának a méhében nyertünk életet, *Isten a közös Atyánk és Krisztus a közös testvérünk* (Gal 4,6 sk). A fiatal egyházban éppen ezért a „testvér” megszólítást nemcsak horizontálisan alkalmazták, hanem az első két században még minden rendű keresztény kölcsönösen fivérnek és nővérnek szólította egymást, s az egyes egyházközségek testvéri közösségek, testvérületek (fraternitások) voltak (1Pt 2,17; 5,9). Még Alexandriai Dionüsziosznál (+264) ezt olvashatjuk: „Egy bizonyos testvér a presbiterek seregéből.”

Ez az őskeresztény *fundamentális testvériség* a történelem folyamán egyre jobban összezsugorodott. Cyprianus (+258) még „szeretett testvérek” kifejezéssel szólítja meg a közösséget,

azonban az egyesekhez szólva már csupán püspökök és klerikusok esetében használja a „testvér” szót, a római presbiterek és diákonusok pedig már „beatissime et gloriosissime papa” megszólítással írnak Cyprianusnak. A testvér és testvériség fogalmakat tehát a klerikusok, esetleg a szerzetesek szűkebb körére korlátozzák, mindinkább csak ezek használják egymás között. Egy további redukció során a mind jobban hivatali címmé vált „testvér” megszólítás teljesen eltűnik, — legelőször a püspökök között, — kiszorítja a római jogból kölcsönözött formális „collega” megszólítás. Ezzel azután a fraternitásból is, amely még mindig „áraszt valamit az Evangélium egyszerűségéből, amellyel az fölötté áll minden hivatalnokoskodásnak”, collegium lett. S ezzel ráléptek a testvéregyházból a klerikusgyházba vezető útra (Ratzinger).⁴

Testvéri formák. — A keresztények egymás közötti radikális testvérisége testvéri struktúrákat tételez föl az egyházban is, még ha nem is lehet konkrét modellt levezetni a keresztény testvériség mivoltából. Így történhetett aztán, hogy a keresztények testvéri rendje a különböző történelmi helyzetekben különbözőképpen nyilvánult meg és fog megnyilvánulni a jövőben is; napjaink „testvéri nagyegyházának” másnak kell lennie, mint az első idők testvériségyházának. Ma mégis léteznek olyan struktúrák, amelyek már alig felelnek meg a keresztény testvériségnek, s mintha Isten népének „osztálytársadalmát” tükröznék.

A testvéri struktúrának vissza kell tükröződnie a *magatartási és érintkezési formákban*, sőt az egyház egész életében, minden szinten, egészen a megmerevedett, elünnepélyesedett, elkultuszosodott liturgia leépítéséig, a homiliáig, a személyes igehirdető beszélgetésig, a hit testvéri kicseréléséig, de mindenekelőtt az Úr testvéri velünkletében és az egymás közötti szeretetszövetségben.

Különösen az *egyházi hivatal gyakorlásának* kellene testvéri formát öltenie. Sőt, az idézett Máté-hely értelmében éppen ez a keresztény testvériség sibboleth-je. A keresztény tekintélynek „testvéri tekintélynek” kell lennie. Ez nem vesz el semmit sem a tekintélyből, ha az keresztény módon és jogosan áll fenn, de befolyást gyakorol a formájára. Ezért radikálisan le kellene építeni a püspök és a többi hívó, a püspök és a presbiterek, a plébános és a rábizott egyházközség között lévő társadalmi távolságot. Ezért kívánja az egyházzal szóló hittani rendelkezés, hogy a keresztény emberek között a kölcsönös bizalom és megbecsülés szelleme uralkodjék, „a világiak és a pásztorok között” pedig „családiás kapcsolat”, amelytől „sok jó várható az egyház számára”. Hiszen a világiaknak azok is „testvéreik, akik a szent szolgálati hivatalt birtokolják” (HRE 32; 37).

A keresztény testvériség *hatékonyágához* szükségesek bizonyos emberi feltételek is, — individuális és szociológiai feltételek. Az elsők nem csupán etikai-morális, hanem pszichológiai természetűek is. Az ebből a szempontból meglévő hiányosságok gyakran a legjobb akarat mellett is veszélyeztetik az eredményt. A testvériséget ezenkívül *realista módon* kell nézni. Nem annyit jelent, hogy nincs vagy ne legyen többé vita, hogy egységet tetessünk ott is, ahol nincs meg; csupán annyit jelent, hogy a viták testvériesen folynak, tárgyilagosan, fair módon, a jó akarat kölcsönös elismerésével, anélkül, hogy egymást eretneknek kiáltanánk ki, megrálgalmaznánk, egymásra ráfognánk valamit, s hogy megmártjuk a vitaközös bevetett játékszabályait.⁵

Egyetemes küldetés és együttes felelősség. — 1. Amint már említettük — és ez is összetűgésben van az alapvető egyenlőséggel és testvériséggel —, az Úrtól kapott küldetés, megelőzve minden különleges megbízatást, először az egyházra tartozik, a keresztény közösségre mint egészre és annak minden tagjára. Tehát nemcsak a küldetés tárgyai ők — sőt, ebből a szempontból a küldetés messze az egyház határain túl minden emberre vonatkozik —, hanem sokkal inkább *minden tag a küldetés aktív hordozója*, aktív részt vállal az egyház egész életében és minden életmegnyilvánulásában; ezért nem lehetnek csak gondozandó tagok. Még ahol bizonyos feladatok sajátos módon meghatározott tagokra vonatkoznak is, valamiképpen részesedik benne, és kell hogy részesedjék benne az egész egyház, mert az a küldetés első alanya (HVA 2; HRE 33).

— 2. Ha azonban küldetést mondunk, *együttes felelősséget* mondunk. Az együttes felelősség sem egyformán érint mindenkit, de mindenkit érint a maga módján, és kiterjed az egyház egész életére, az Úr örömhírének továbbadására, az embernek Istennel való kiengesztelődésére és a szeretet tanúságtételére; kiterjed az egyháznak a közösségein belüli feladataira éppúgy, mint a világra vonatkozó felelősségére: mert „sokan egy testet alkotunk Krisztusban, egyenként viszont egymásnak tagjai vagyunk” (Róm 12,5), akiknek „egyetértésben kell törődniök egymással” (1Kor 12,25). Így az egész közösségnek kell ítéletet alkotnia a prófétákat illetően

(1Kor 14,21), annak kell „mindent megvizsgálnia és a jót megtartania” (1Tesz 5,21); annak nem szabad „minden léleknek hinnie”, hanem meg kell vizsgálnia a lelkeket, „vajon Istentől valóké-e” (1Jn 4,1). A Második Vatikánum ezt a felelősséget ismét kiterjesztette kifejezetten minden világra is, a közösségek elöljáróit pedig kötelezte, hogy ismerjék el a világiak méltóságát és felelősségét, vegyék igénybe adományait, használják föl tanácsait, bátorítsák szabadságukat és kezdeményező kedvüket. S külön szerepel az is, hogy ez az együttműködés a közösségek vezetésére is vonatkozik, amely nagyobb hozzáértéssel történhet „a világiak tapasztalata segítségével” (HRE 33; 37; HPSZE 9). Az ez iránt az együttes felelősség iránt való érzéket kétségtelesenül segíti az, hogy mind több ember válik nagykorúvá, művelté és reflektálásra képessé, de az is, hogy egyre több keresztyén érdeklődik a teológiai és egyházi problémák iránt. Ezért mind hangosabban kiáltanak az egyház minden szintjén olyan struktúrák után, amelyek lehetővé teszik a keresztyén embernek, hogy realizálja sajátos részvételét a Krisztustól kapott küldetésben, kezdve az egyes egyházközségeken egészen a világegyházig. Ezért fokozódik a rossz közérzet, ha a keresztyén emberek arról győződnek meg, hogy titokban és autonóm eljárás-móddal, nélkülük, a fejük fölött, sőt ellenükre döntenek anélkül, hogy véleményük iránt érdeklődtek volna. Ma azt kívánják, hogy legyen részük ebben a döntésben, amikor egy plébánia vagy egyházmegye betöltéséről van szó, amikor az egyházközség vezetőjét elhelyezik vagy leváltják, amikor a lelkipásztorkodásnak, az egyház belső rendjének, az igehirdetésnek vagy a liturgiának fontos kérdéseiben döntenek egyházmegyei vagy összegyházi szinten. Ez még inkább áll a pénzügyi kérdésekre, mégpedig azzal a nagyon is érthető megokolással, hogy egy elöljárói hivatalra való ordinációval nem adatik meg a pénzügyekben való jártasság is. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy egynemely egyházi hatóság még inkább megtűri a világiakat a lelkipásztori grémiumokban, mint a pénzügyiekben. Hogy mindegyre igényt tartanak, az önmagában jó jel, azt jelzi, hogy eleven az érdeklődés Krisztus közössége iránt, amelyet mi magunk alkotunk valamennyien. Az egyház többi részétől elszigetelt és elszigetelten tevékenykedő hivatal nem felel meg az Újszövetség szellemének. Ebből a szemszögből nézve a hivatalviselők nem egy megnyilatkozása kérdéses, ha úgy hangzik, mintha a pápa és a püspökök egyedül volnának felelősek azért, ami az egyházban történik, és az egyedüli támogatás, amit a presbiterek és a többi hívők nyújthatnak, csupán az volna, hogy hallgassanak rájuk és parancsaikat kérés nélkül teljesítsék.⁶

Rövidítések: HRE — Hittani rendelkezés az egyházzal; — HPSZÉ — Határozat a papi szolgálatról és életről; — HVA — Határozat a világiak apostolkodásáról.

Jegyzetek: 1. J. Hainz: *Ekklesia* (1972), 332 sk. — H. de Lubac in: *KathPress*, 1971. márc. 8. — H. Mühlen: *Una mystica persona* (1964), 174–178, 216, 358–360. — 2. H. Küng: *Die charismatische Struktur der Kirche*, in: *Concilium* 1 (1965), 282–290. — H. Küng: *Die Kirche* (1967), 221 sk. — 3. L. J. Suenens in: *Congar: Konzilsreden* (1964), 24–28. — G. Hasenhüttl: *Charisma, Ordnungsprinzip der Kirche* (1969), 221, 215–232, 235, 247–254. — E. Schweizer: *Gemeinde und Gemeindeordnung im Neuen Testament* (1962²) — 4. J. Ratzinger: *Das neue Volk Gottes* (1970²), 209 sk. — J. Ratzinger: *Die pastoralen Implikationen der Lehre von der Kollegialität der Bischöfe*, in: *Concilium* 1 (1965) 19 sk. — 5. E. Golomb: *Kirchenstruktur und Brüderlichkeit heute*, in: Hesse–Erharder: *Koinonia* 47–68. — 6. M. Kassel: *Das Prinzip „Mitarbeit“*, in: *Diakonia* 4 (1973). 350–354. — F. Klostermann: *Den Laien die Pastoral, dem Klerus das Geld?* in: *Diakonia* (Der Seelsorger 2/1971), 54–57 — *Das Pneuma — Lehensprinzip der Kirch*, in: *Gemeinde, Kirche der Zukunft*, Wien 1974; kötet I. 94–103).

fordította: Bánhegyi B. Miksa

PLÉBÁNIAHIVATAL VAGY EGYHÁZKÖZSÉG? (Az új plébániamodell és munkatársai)

Első pillanatra nyilván provokatívnak látszik a fenti cím. S ha komolyan vesszük benne a kérdőjelet, egész biztosan száz lelkipásztor közül kilencven azt válaszolná: Nem „vagy”-ot kell tenni a két szó, illetve fogalom közé, hanem „és”-t. Sőt olyan is akadna, aki a két szót egyjelentésűnek tartja, éppen ezért fölöslegesnek gondolja az ilyenféle problémázgatást.

A válasz azonban nem ilyen egyszerű. Mindenki érzi, aki az egyház megújulásának gondját kicsit is szívén viseli, hogy a fenti szavak jelentése — ha nem is lényegesen, de igen jelentősen — megváltozott. A zsinat befejezése óta egész sereg olyan egyházi rendelkezés jelent meg, amelyet egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen lehet a régi fogalmi keretek közé beilleszteni. (Ebből a nehézségből ered a zsinat utáni egyházban tapasztalható feszültségek egy része a megújulást igénylő és a megújulást elodázó csoportok és egyének között.) A pszichológusok és nevelők azt is jól tudják, hogy a fogalmak átértékelésében csak rendelkezésekkel nem lehet máról holnapra hirtelen változásokat elérni. Végül — és ez már sajátosan a hazai egyház nehézsége —, a magyar „plébánia” és „egyházközség” szavak jelentését megterhelte és a fogalomtisztázást megnehezíti az ötven évvel ezelőtt alapított „egyházközség” intézményi válsága, illetve annak többszöri, korrekciós kísérlete. Természetesen ez a fogalomzavar kihát a pasztorális gyakorlatra, az egyházi (plébániai, egyházközségi) „alkalmazottak” és munkatársak ügyének alakulására is.

Ez a rövid tanulmány arra vállalkozik, hogy néhány alapvető fogalom tisztázása után — európai tanulmányokra és kísérletekre alapozva — bemutasson egy valószínűleg általánosítható helyi, közösségi egyház- (plébánia, egyházközség) modellt és ennek vezetési és munka(társi) igényét. Mindezt persze csak vázlatosan és ajánlásként, további megfontolások és vizsgálatok céljából. Ezért néhány megállapításunkat csak tézisszerű összefoglalásban tudjuk közreadni.

JOGI ÉS GYAKORLATI BIZONYTALANSÁGOK. „A jövő egyháza az élő közösségekben fog élni” — mondta König bíboros a hetvenes évek elején, s ez a kijelentése figyelemreméltó szemléleti változásról adott hírt a közösségi mozgalmakkal kapcsolatban. Ez a szemlélet persze korábban is megvolt az egyházban, de „tanításszerűen” ez idő tájt kezdték hangoztatni az egyház vezető főpásztorai. Az „Evangelii nuntiandi”, mely 1975. december 8-án jelent meg, már kifejezetten arról ír, hogy az új közösségek a keresztyén hit megélésének és megvalósításának életterei lehetnek, ha valóban egyházi jellegűek: megőrzik az egységet az egyház nagy közösségével, annak céljaival és tevékenységével, és engedelmeskednek egyházi előjáróknak.¹

A szakemberek már az új közösségi csoportosulások első éveiben tisztában voltak azzal, hogy lényegileg — az egyházzal kapcsolatban — nem ismeretlen és idegen strukturális változásokról van szó. Az egyházat már Alapítója élő (organikus) közösségnek rendelte, az egyház történelme során mindvégig ismerte a kisebb közösségekre való tagozódást (helyi egyházak, önálló egyházzrészek, szerzetesi közösségek, a zsinaton „részegyházak” stb.). Egészen új gondolatok csak a mikroközösségek formálódásában jelentkeztek, amikor ezek a megszokott, hagyományos „motivumok” (népi, társadalmi, nyelvközösségi, nagycsaládi szempontok) helyett egészen új, vagy legalábbis újnak látszó „alapokon” jöttek össze (katekézis, hit és szeretet megélése, az egyházi közösség radikális megújítása stb.). A közösségi formálódásoknak ebben a sokszínűséget mutató, nehéz szakaszában, amikor a hagyományos közösségek szétestek vagy válságba kerültek, fölmerült a gondolat, vajon az egyház hagyományos közösségi tagoltságát hogyan érinti majd az új, többnyire nem (csak) területi alapon alakuló kisebb közösségek megjelenése? Hogyan lesz az egyház továbbra is a „közösségek egysége”, s a „ketten-hárman az én nevemben” alapelv hogyan válik a gyakorlatban a „legyenek mindnyájan egygyé” (Jn 17,22—23) megvalósítójává? Nem homályosodik-e el még jobban a „plébániai közösségek” és „egyházközségek”, vagyis általában a meglévő „egyházi közösségek” jogi és gyakorlati jelentősége?

A pasztorálteológiai vizsgálódásoknak mindjárt az elején világossá vált, hogy — bár az

első századokban (már az apostoli időkben) többféle egyház- és közösségmodell létezett² — az egyház nem mondhat le közösségi „szerkezetének” két tartó oszlopáról: a hierarchikus vezetésről és a területiális jellegéről. Mindkettő mellett olyan teológusok szálltak síkra, mint Karl Rahner, aki ezek „krisztusi eredetét” a Megtestesülés misztériumából és az üdvrend theandrius „természetéből” vezette le, valamint Ferdinand Klostermann, aki kezdetől fogva az egyházi kisközösségek integrációja mellett szállt síkra.³ Végül is — jogi szempontból tekintve — sértetlenül maradt az egyház hagyományos, hierarchikus és területi jellegű közösségi tagozódása, de ezeknek a többé-kevésbé önálló részegyházaknak (egyházrészeknek) a szellemét és hatóerejét részben demokratikus módszerekkel (pl. tanácsszervekkel), részben a kisközösségek tudatos elkötelezettségével és felelősségvállalásával, tehát új lelki-séggel és új szellemmel frissítették fel és tették hatékonyabbá. Persze nem mindenütt. A hagyományos vallásossággal és hitéleti struktúrákkal együtt, vagyis az ún. „népegyház” modellel együtt sok helyütt megmaradt az egyszemélyes, tekintélyelvi vezetés és munkastílus anélkül, hogy ennek „bázisa” (keresztény társadalmi háttér, népszokások, nagycsaládok stb.) megmaradt volna. Az átmenet ugyanis a „népegyházból” az új „közösségi egyházba” nem egyöntetű és nem egyidejű történés. Elméletekkel és rendeletekkel nem lehet egyik napról a másikra átalakítani az egyházat, főleg, ha az áhitott megújulás új szellemű és nagyobb munkáslétszámot kíván.

Az új Egyházi Törvénykönyv, amelyet 1983. január 25-én hirdetett ki II. János Pál pápa „történelmi tett”-nek minősítve a CIC megújítását, bizonytalan időre kötelezően meghatározta az egyház, benne a plébánia, mint a legkisebb önálló és „önkiszolgáló” egyházrész-közösség szerkezeti változásait és lehetőségeit, meghagyva annak hierarchikus és területiális jellegét, mint az egység és állandóság biztosítékait: „A plébánia a krisztushívőknek a részegyházon belül állandó jelleggel megalapított közössége, melynek lelkipásztori gondozását, a megyéspüspök felügyelete alatt, plébánosra bízzák, aki annak saját pástora” — mondja a magyar fordítás.⁴ A közösségi jelleg hangsúlyozására azonban — ha kivételes eseteknek minősülnek is néha jogilag — vannak lehetőségek, még a vezetésben is. Az új Kódex már ismeri a teamplébánia fogalmát, vagyis a papi közösség által történő vezetés lehetőségét, azután két tanácsadó szervet állít, illetve ajánl a plébános segítségére: kötelezően előírja a gazdasági tanács létrehozását és igen hangsúlyozottan ajánlja a pasztorális tanács létesítését minden plébánián. Talán mondanunk sem kell, hogy mindkettő határozottan ösztönzi a világiak segítő munkábaállását és ezzel kibővíti a plébánia munkatársi gárdáját. Amikor pedig a Kódex a világi krisztushívők jogairól és kötelességeiről szól, felsorolja többek közt a pasztorális segítés jogát és kötelességét (vö. 224—231. kánon!), tehát hogy szükség esetén a papság segítségére legyenek; az összes krisztushívők jogai közt pedig felhossa, „hogy állapotuknak és helyzetüknek megfelelően saját kezdeményezéseikkel is előmozdítsák vagy támogassák az apostoli tevékenységet” bizonyos kikötések mellett. A kódexmagyarázók szerint tehát a világiak segítő, pasztorális munkáját két kategóriába sorolhatjuk:

— 1. *rendes pasztorális szolgálat* (állandó vagy alkalmi) állapotuknak és helyzetüknek megfelelően (családi katekézis, keresztény nevelés, liturgikus szolgálatok stb.);

— 2. *rendkívüli lelkipásztori szolgálat* (szükség esetén pl. paphiányos helyeken — megbízás szerint).

A kódex rendelkezik arról is, hogy a világiak rendes és rendkívüli szolgálatukhoz kellőképpen felkészüljenek. A felkészítés természetesen szakembereket kíván és újabb munkafeladatokat szab ki az egyház életében.

MENNYI MUNKÁSRA VAN SZÜKSÉG EGY-EGY PLÉBÁNIA TERÜLETÉN? Az előző, a plébániai közösséggel kapcsolatos fejtegetésekből kiviláglik, hogy a plébániai vezetés hierarchikus feladat, tehát — minden körülmények közt — papi munka. Ahol nincs meg a pap jelenléte és vezetése, mint a (Krisztussal és az egyházzal való) egység biztosítéka, ott nem beszélhetünk — jogi értelemben — plébániai közösségről. (Az azonban nem előírás, hogy a plébániai közösséget kitevő és bizonyos pasztorális vagy apostoli munkát végző kisközösség közvetlen vezetője is pap legyen.) Ez a tény, hogy a plébánia fogalmához szorosan hozzátartozik a pap jelenléte (többnyire a helybenlakása is!), elég sok problémát okoz a mai egyházban, főleg paphiányos időszakokban. Sok helyen ugyanis így a papi vezetés csak *formális* értelemben válik lehetővé.

Elég egy pillantást vetni az alábbi számokra, hogy lássuk a hazai papi létszám tragikus csökkenését:

Papok létszáma (csak itthon levők)	1951	1961	1971	1981	1984
	é v e k v é g é n				
	3,966	3,925	3,440	2,861	2,830

Előre jelző számítással kiszámítottuk egy demografus szakemberrel a magyar papi létszám várható alakulását a jövő század közepéig, az 1961—72 év 10 évi átlaga alapján. Hipotézisünk: a halandóság a korcsoport által átélt évek mediánjának halandósága lesz, a papszentelés ugyanannyi, mint az utolsó 10 évben, a szolgálatból való kilépés, mely az ötven éven aluliakra jellemző, ugyanannyi marad fajlagosan mint az utolsó 10 évben.⁵ Íme, a várható eredmény:

Évek	1971	1981	1991	2001	2011	2021	2031	2041
Létszám	3476	2858	2246	1852	1718	1693	1688	1688
Csökkenés	—	618	612	394	134	25	5	—
1971 %-ában létszám	100	82,2	64,6	53,3	49,4	48,7	48,6	48,6

2011-re tehát (40 év alatt) felére fog csökkenni a papi létszám, hacsak változás nem történik a fenti hipotézisünkben. A magyar egyház „szükséghelyzete” meglehetősen hosszantartónak látszik.

Második világos következtetésünk a fenti fejtegetésekből: a pap egyedül sehol sem (a legkisebb plébánián sem) képes teljes egészében kötelességét teljesíteni, tehát munkatársakra van szüksége. Hogy pontosan számbelileg mennyire, az a követelményektől és a körülményektől függ (milyen a plébánia „hitéleti állapota”, létszáma, kisközösségek létszáma stb.). Az ideális közösségi jellegű pasztoráció hatékony végzéséhez — pasztorálteológusok számítása szerint — átlagosan 3-400 hívő igényel egy papot. A jelenlegi helyzet — hazánkban is — a plébánián munkában közvetlenül részt nem vevő szerzetespapokat is beszámítva kb. ötszörös méretű paphiányt mutat az igényekhez képest (a világegyház aránya: 1:1900). Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a papi elosztás nem arányos, vannak országok, egyházszelek, ahol egy pap feladata lenne 15-20 000 hívő szolgálata, ami „fizikai képtelenség”. (Gondoljunk egy-egy budapesti mammutplébániára, ahol 20-30 ezer katolikus gondozása van rábízva 2-3 papra!) Következtetésünk: nagyon sok ország egyháza elérte a Kódexben „szükséghelyzet”-nek nevezett minősítést, amikor paphelyettesi szolgáló feladatok végzésére is világiakat kell alkalmaznunk.⁶

Harmadik megjegyzésünk: a paphiány számbavételénél nem elég csupán a relatív létszámfogyást figyelembe venni, hanem a valóságos pasztorális igényeket kell nézni, hogy megállapíthassuk, mennyi papra lenne szüksége az egyháznak. A pasztorális igények közé tartozik a minőségi igény is. A mai ember — a mai hívő is! — szakigényes, lelki vonalon is, sokkal jobban, mint más korok emberei. (Pl. sokan azért nem fordulnak lelki tanácsadásért lelkipásztorhoz, mert „szakmailag” nem tartják eléggé megbízhatónak vagy megfelelőnek, — ezért inkább elmennek pszichológushoz). Köztudomású, hogy a „szakmai differenciáltság” igen munkaerőigényes követelmény. S ezen a téren sok ország egyháza (mi is) „ördögi körbe” bonyolódott: mivel kevesbedik a megfelelő lelkigondozás, kisebbedik az elkötelezett hívők száma, ennek következtében a papi hivatások száma is, illetve a megfelelő lelkigondozás aránya stb. Mindehhez hozzá kell tennünk: korunkban a modern, kisközösségekre épülő plébánián élet sokkal munkaigényesebb, mint a tömegpasztoráció. Az elmondottak tehát tovább erősítik a világiaknak a lelkipásztori munkába való bekapcsolásának szükségességét. Ne felejtjük el: a régi pasztorációnak is voltak munkatársai, sokszor névtelenek, akiket talán nem vettünk eléggé figyelembe. Ilyenek voltak: a katolikus iskolák nevelői, katolikus intézmények vezetői és munkásai (pl. kórházakban), egyéni karitatív apostolok stb. Manapság „intézményesen” mindazok hiányoznak, akik pedig rengeteg munkát végeztek a plébános és munkatársai helyett. A helyükön támadt űrt csak a világiak bekapcsolásával lehet betölteni. Hiányoznak továbbá azok a régi közösségek, főleg a nagycsaládok, amelyeknek funkciói közt ilyenek szerepeltek, mint vallási nevelés, liturgikus szokások és hagyó-

mányok ápolása stb. A felbomlott, válságba került régi közösségek munkája helyébe léphet a kisközösségek apostoli munkája, önkéntes szeretet-szolgálat. Ezeket, az egyházközségi szervezet keretében működő apostoli kisközösségeket azért neveztük el — a Szentatya levélbeli felszólítása nyomán — AGAPÉ-közösségeknek, mert ez a név találoán összefoglalja azt a sokrétű funkciót, amit ezek a közösségek betölthetnek a plébániai közösség életében. Ilyen AGAPÉ-közösségek több helyen az országban máris számba vehető eredménnyel működnek, s ezek — további alakulások során — előbb-utóbb országos irányítást, szellemi vezetést is kaphatnának.

MILYEN MUNKAKÖRÖKBEN KELLENÉNEK ELSŐSORBAN A VILÁGIAK? A hazai Egyházközségi Szervezeti Szabályzat, amely ötévi próbaidőre lépett életbe 1984. jan. 1-én, több ajánlást tartalmaz. Többek közt szakbizottságok felállítását, amelyekben egy-egy egyházközségi képviselő irányításával (és természetesen a plébános egységesítő vezetésével) a világi hívők részfeladatokat vállalhatnak az egyházközség életében. (Szabályzat 29. §.)⁷

Az új Egyházi Törvénykönyv, a Magyarországi Katolikus Egyházközségek Általános Szervezeti Szabályzata és a zsinat óta tartó külföldi kísérletek, példák alapján az alábbi, világiakból álló kisközösségi munkacsoportokat lehet javasolni minden hazai egyházközségnek (fontossági sorrendben):

— 1. *pasztorális tanács* (az egyházközségi képviselőtestület tanácsa keretében. 1. Szabályzat 28. és 29. §.); — 2. *gazdasági tanács* (az előbbi keretében, pénzügyek, építések, épületfenntartási ügyek stb. intézésére); — 3. *liturgikus bizottság* (liturgikus segítő szolgálatok végzésére, a liturgiában való tevékeny részvétel előmozdítására, egyes szolgálatok betanításának ügyében, általában a liturgia közösségi érdekében — esetleg a férfiak közül néhányat akolitusnak és lektornak felszentelve); — 4. *karitatív bizottság* (az egyházközség betegeinek, öregeinek, szegényeinek megsegítése és gondozása érdekében); — 5. a *keresztény családi és nevelési bizottság* (a keresztény családok kötelességeinek, hitoktatásnak, nevelési tanácsadásnak stb. érdekében); — 6. *ifjúsági bizottság* (az ifjúság jogainak biztosítása, a szabadidő keresztényi felhasználása, párválasztási tanácsadások és találkozások érdekében).

Rendkívül fontos dolog, hogy minden bizottság és tanács munkáját szakember vezesse, és a szolgálatot teljesítő tagok *önként* álljanak munkába. Mindennek pedig előfeltétele a lelkeskedő papság teljes szemléletváltása, hogy jó szívvel és örömmel fogadják a jelentkező világiakat, akár hivatásukból és helyzetükből fakadó rendes, segítő szolgálatot vállalnak (alkalmilag vagy állandó jelleggel), akár a papságot „helyettesítő” (ordót nem kívánó) rendkívüli lelkipásztori szolgálatra vállalkoznak püspöki megbízás alapján, előzetes teológiai és gyakorlati felkészüléssel.

* * *

Az új Kódex nem használja az „egyházközség” kifejezést, a magyar Egyházközségi Szabályzat igen. Amit a Kódex kváziplebániának mond, az nagyjából megfelel a magyar „egyházközség” fogalmának, de a magyar kifejezés mindenképpen azt hangsúlyozza, hogy az — inkább jogilag kezelt — plébániáinkat *élő közösségekké* kell átfőrmálnunk világi és papi munkatársak segítségével. Olyan közösségekké, amelyekben minden hívő jól érzi magát, testvérként találkozik hívő társával, ugyanakkor megvalósíthatja üdvösséges céljait, biztossá és erőssé teheti hitét.

Az új plébánia a kisközösségek közössége és egysége, mely egyúttal a plébános vezetése alatt a Krisztussal és a nagy egyházzal való közösség megvalósítója. — „Amit láttunk és halottunk, azt nektek is hirdetjük, hogy ti is közösségben legyetek velünk. Mi ugyanis az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal vagyunk közösségben. S azért írjuk ezeket nektek, hogy örömrünk teljes legyen” (1Jn 3—4).

Jegyzetek: 1. VI. Pál pápa, *Evangelii Nuntiandi*, 1975. december 8. — 2. *Tage Sjöberg*, *Neutestamentliche Gemeinde*. Erzhausen, 1980. — *Hans Küng*, *Strukturen der Kirche*, Freiburg (Br.), 1962. — *Ferdinand Klostermann*, *Gemeinde — Kirche der Zukunft*. Freiburg, 1974. — *Kirche — Ereignis und Institution*. Wien, 1976. — *Hermann Josef Venetz*, *So fing es mit der Kirche an*. Zürich. 1981. 87—100. — 3. *Karl Rahner* előadását a *Wiener Seelsorgetagung* alkalmával, in: *Wiener-Erharder* (Hrsg.), *Pfarsseelsorge*. Wien, 1977. — *Ferdinand*

Klostermann, Sind alle Priester? Graz, 1969. — u. a., Müssen die Priester aussterben? Linz, 1975. Theol. Quart. 125. — Klostermann azért emelte fel szavát a „viri probati” szentelése érdekében, hogy a plébániák ne maradjanak pap nélkül a jövőben. — 4. II. János Pál, Codex Iuris Canonici. 515. kán. 1. §. — 5. Itt mondok köszönetet a segítségért Szabadi Balázs demográfusnak. — 6. Vö. Paskai László érsek, Világi hívek a lelkipásztori szolgálatban. Új Ember 1986. május 11. — 7. A Szabályzat megjelent Cserháti József, Másokért élünk c. teológiai kommentárjával együtt. Bp. 1985.

Koncz Lajos

VILÁGI APOSTOLTÓL — LELKIPÁSZTORI MUNKATÁRSIG

Újszerű dolgok, jelenségek, intézkedések nyomán gyakorta kavargnak, keverednek a fogalmak, szavak és értékelés, és sokszor hiányos a kívánatos tisztánlátás is. Úgy tűnik, így áll a helyzet abban a kérdésben is, mely a magyar egyház életében most jelentkezett — sürgető szükségként — az állandósult, sőt fokozódó paphiány következtében: a világi hívek bevonásánál a lelkipásztori munkába. A hívek széles körében egy nagyjelentőségű püspökkari körlevél tudatosította a problémát (1986. nagyböjti pásztorlevél az egyházközségi élet megújításáról), s ebből értesültek először hivatalosan több, meglepetést keltő felhívásról és intézkedésről. Az elvi alap e szavakba lett sűrítve: „Legyenek a hívek egymás apostolai, vagyis egymás lelki életének felelős építői és hordozói, mint az őskeresztények!” A konkrét felhívás pedig így hangzott: „Az apostolkodás részben lelkipásztori, vagyis *papi munka átvállalás*át is jelenti, és egyre inkább szükség is lesz rá, ha idősödő, rohamosan fogyó papjaink soraira tekintünk. Kellő felkészítés és megbízás alapján vállalatok szerepet az istentiszteletnél, mint az olvasmányok felolvasói és esetleg kifejtői, mint az imádságra és elmélkedésre buzdító áhitatvezetők, mint hitoktatók és énektanítók, mint a megyéspüspöktől megbízott áldoztatók . . . A világi hívők a megyéspüspök hozzájárulásával és megbízásával, a helyi lelkipásztor irányításával megfelelő és kielégítő felkészülés után egyre komolyabban vállaljanak részt a lelkipásztori munkából is!”

Kétségtelen, hogy igen jelentős, valóban újszerű lépésről, sőt *továbblépésről* van szó egyházunk életében. Ezért szükségesnek érezzük az elvi, fogalmi tisztázást — mind a történelmi előzmények, a kialakulás szempontjából, mind pedig a helyes teológiai megértés dimenziójában.

A VILÁGI APOSTOLSÁG SZÁZ ÉVE. — Alapvetően és a háttérben a világi hívek helyzetéről és szerepéről az egyházban van itt szó, mely másfélezer éves merevség után a múlt században kezdett megmozdulni és fordulni. Addig az abszolút-hierarchikus egyházmodell volt uralkodó, mely egy szűk megváltástani felfogásra támaszkodott. Eszerint a megváltás műve, mely az emberiség számára a kereszthalál és feltámadás által elvben megvalósult és megeremtette az üdvösséget, a Krisztus által alapított minden korok számára egyházi hierarchián keresztül aktualizálódik. E koncepcióban kizárólag a papság volt aktív elem, az egyházért való felelősség hordozója, a laikus csak befogadó és részesülő „passzív alany”.¹ — A fordulat első jelei a XIX. század közepén tűntek föl, és az általános, „egyetemes apostolság” terminusban öltött testet. Ennek konkrét megvalósulása a köztudatban egybefonódott az Actio Catholica szervezetével, s mint ilyen, a múlt századi Itáliába utal vissza bennünket. Ez eléggé köztudomású; de már kevésbé ismeretes, hogy maga az eszme, az alap gondolat egy karizmatikus szent pap, *Palotti Vince* életművéből sarjadt. Szemináriumi spirituális volt Rómában (+1850). Rendkívül széles látókörrel és apostoli buzgósággal felismerte, hogy „új szántást kell végezni”. Minden katolikusnak, papnak és világi hívőnek egyaránt apostolnak kell lennie, hogy „az igaz hit újraéledjen, megerősödjön, terjedjen és növekedjék . . . és a világ felismerje az egyetemes szeretet által, hogy az Isten a végtelen szeretet.” Szent Vince nagysága, hogy tíz év századdal megelőzte korát, tragédiája is lett. Egyházi körökből meglehetősen bizalmatlanság vette körül a nagy látnokot, hivatalos elítéltetését e „restaurációs” korszakban csak IX. Piusz

személyes ismeretsége akadályozta meg. De már életművét, a Katolikus Apostolság szervezetét halála után megszüntették.²

Palotti Szent Vince eszméje mégis tovább élt és hatott, sőt teológiai elmélyítésre serkentette a kor két nagy hittudósát, akik Rómában személyes kapcsolatba kerültek vele. Az egyik a „római iskola” nagyhatású képviselője, a jezsuita J. Perrone (+1876) volt, a másik a konverziója után Rómában tanuló J. H. Newman (+1890), a későbbi kardinális. Perrone egész könyvet szentelt a „katolikus apostolságnak”, és teológiai alapját így határozta meg:³ „A katolikus apostolság (mely a világiakat is kötelezi) az isteni Megváltó apostolságának a folytatása, a világ megszentelését szolgálja, ezért az egyház — örök és egyetemes apostolság.” Newman-nél a világiak apostolsága főképp „a keresztény hívők egyházért való egyetemes felelősségében” fogalmazódott meg, de rendkívül erős reakciót váltott ki egyházi körökben.⁴ Főképp emiatt minősítették Newmant „Anglia legveszélyesebb emberének”, mert hogy a világiakat az egyházi hierarchia ellen fordítja. Az időben egyébként elég általános volt a vélemény és aggodalom, hogy „ha a laikusokat az egyházban kellőképp nem korlátozzák, ők akarják majd az egyházat uralni és vezetni a Szentszék és a hierarchia helyett.”⁵ Ez a bizalmatlanság azonban, amely Newman általános helyzetével is összefüggésben volt, már nem tudta megakadályozni, hogy a Palotti-eszme, a világiak apostolsága meg ne hódítsa az egyházat. Szervezett formában is elkezdhette munkálkodását az Actio Catholica különböző nevű szervezetein keresztül, először Olaszországban, majd fokozatosan egész Európában. Teológiailag pedig a nagytekintélyű Perrone munkáján át hatott, és végső, leghivatalosabb elismerését a II. Vatikán-um okmányokban és egész egyház-felfogásában nyerte el.

A ZSINAT A VILÁGIÁK HIVATÁSÁRÓL. — A zsinat főképpen két okmányban foglalkozott részletesen a világiak helyzetével és hivatásával az egyházban. A *Lumen Gentium*, az egyház egészéről szóló konstitúció (E) a világban élő hívők teljes értelmű egyháztagságát nyilvánította ki, — és követelményként hirdeti a világiak tudatos és tevékeny részvételét az egyház apostoli munkájában. „A világi hívek apostolkodásáról” egy külön határozat is jelent meg (AL), amely immár a gyakorlati következtetéseket vont le, a teendőket jelölte meg. E dekrétum jelentőségét mutatja, hogy az egyház eddigi történetében még egyetlen zsinat, sem pápai megnyilatkozás nem foglalkozott önállóan csak a világi hívekkel, helyzetükkel, szerepükkel, még inkább jogaikkal nem tisztázta.

A zsinat meghatározásában „a világiak Krisztussal, a Fővel történő egyesülésükből kapják az apostolkodás jogát és köteleességét. A keresztség ui. beoltotta őket Krisztus titokzatos testébe, a bérmlás megerősítette őket a Szentlélek erejével, és így maga a Fő rendelte valamennyiüket az apostolkodásra” (AL 3). Elsődleges és speciális feladata a világiaknak — a földi élet, a világ megszentelése, lelki megújításának szolgálata (hiszen az egyház a „világ egyetemes üdvözítő szentsége”), azzal, hogy „belülről, kovász módjára” „az evangélium szellemével itatják át a mulandó javak rendjét, a világot” (AL 5,2; E 31,36). Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy minden hívő saját hivatása, foglalkozása, családja, társadalmi és népi, kulturális környezete adottságaiban jeleníti meg az Isten országát, hitével, szóbeli és életszerű tanúságtételével.

De nemcsak erről beszél a zsinat, amikor a világi hívők jogait és kötelezéseit tárgyalja. Egy lényegesen más, egy minőségileg több is megjelenik már a zsinati okmányokban, amely a világiak apostolkodásán túlmutatva — immár a *lelkipásztori szolgálat* sajátos dimenziójába utal át. Legtömörebb fogalmazása ennek talán a missziós okmány (M) 41. pontjában található: „A világi hívők működjenek együtt az evangélium hirdetésében, és mint tanúságtevők s egyben munkatársak, vegyenek részt az egyház üdvösségszerző küldetésében, kiváltképp akkor, ha Isten hívja, a püspökök pedig e munkára kijelöli őket”. Vagy más fogalmazásban (E 33,35): „A minden keresztény hívőt érintő apostolságon túl a világiak még különféle módokon bevonhatók a közvetlenebb együttműködésre, a hierarchia apostoli munkájába; azoknak a férfiaknak és nőknek a példájára, akik Pál apostolt segítették az evangélium hirdetésében, sokat hiádozva az Urban (Fil 4,3; Róm 16,3 sk) . . . Némelyikük (a világiakból) felszentelt szolgák hiánya miatt, vagy akadályoztatásuk esetén — bizonyos szent szolgákat pótol, mások pedig teljes erejüket az apostoli munkára áldozzák.”

LELKIPÁSZTORI SZOLGÁLAT — SZENTELÉS NÉLKÜL. — Így jelent meg a zsinati okmányok lapjain az a vízió, amely mára — a paphiány következtében — valósággá lett: világi hívek — szentelés nélkül — lelkipásztori-munkatársi szolgálatban, sőt (a Svájcban használt terminológia szerint) egyszerűen *lelkipásztori szolgálatban*. A realizálást kétségtelenül a kényszerhelyzet sürgette, de az egyház felelős tanítóhivatala, a Szent Zsinat már ezt megelőzőn felismerte és meghirdette, hogy a világiaknak a lelkipásztori szolgálathoz is joguk van, és adott esetben — kellő képesítéssel — kötelességük erre vállalkozni, ha az Isten hívja őket, és a hierarchiának ugyancsak kötelessége adott esetben őket e munkára meghívni, elfogadni és megbízni.

A „szentelés nélkül”-megszorítást egyébként pontosítani kell. Mert kétségtelenül hiányzik a világiaknál a pappaszentelés sajátos karizmája és lelki „képesítése”. De rendelkezésükre áll — a keresztség és bérmálás szentségi erejében, az általános papság szintjén, a szükséges ontológiai és *kegyelmi képesítés* a hármás krisztusi munus (prófétai, papi, királyi) betöltésére, tehát bizonyos lelkipásztori feladatok ellátására is. S ahogy az áldozópap lényegében „csak” a papság teljességét birtokló püspök munkatársa részletfeladatok ellátásával, úgy lehet „analóg módon” munkatárs a világi hívő a pap mellett — egy plébániai közösség vezetésében, lelkipásztori ellátásában, a saját „szenteltségének” határain belül (a kifejezett papi funkciók kizárásával: szentmise-bemutató, gyóntató).

A használt „munkatárs”-kifejezés, amit most nálunk lassan meg kell szokni, bibliai eredetű, és a zsinat is élt vele. Például Szent János 3. levelében olvassuk (6—8), ahol dicsérőleg ír egy Gájusz nevű hívéhez a vándor-apostolok munkáját segítő vendégszeretetéről: „Kedvesem, helyesen teszed mindazt, amit a testvérekkel, főképp az úton levőkkel cselekszel. Ezek dicsérték szeretedet a hívek közössége előtt. Jól teszed, ha Istenhez méltóan tovább segíted őket. Hiszen az Ő nevéért keltek útra, és semmit sem fogadnak el a pogányoktól. Nekünk kell befogadnunk az ilyeneket, hogy munkatársak legyünk az evangélium szolgálatában.” Látható, hogy Szent János meglehetősen nagylelkű a munkatárs-kifejezéssel, amikor az evangélium szolgálatában távolabbi, perifériás segítségét is e megbecsülő címmel jutalmazza.

Hazai egyházi életünkben sem előzmények és analógiák nélkül való a hívek bevonása az egyházközségek életébe, munkatársi megbecsüléssel. A harangozó, sekrestyés, esetleg adószedő és főképp a kántor régóta ilyen benső munkatársnak számított, ha nem is mindig a mai társadalmi értékelés szintjén. Mégis — s ismét nyomatékosan kell hangsúlyozni, hogy itt és most valami *egészen másról és újról és lényegesen többről* van szó, és kell, hogy szó legyen.

A külföldön használt elnevezések erre az új munusra (Németországban „pasztorál-referens”, vagy egyházközségi referens, Svájcban és Ausztriában „lelkipásztor-asszisztens”) mintha többet fejeznének ki a lényegből, mint akár a magyar munkatárs, még inkább az eddigi hivatalos „egyházi alkalmazott”.⁶ De az elnevezésen túl a *lényeges tartalmi különbség a döntő*. A kántor és a többi, eddig ismert egyházközségi alkalmazott egy bizonyos munkaterületen végez sajátos egyházi szolgálatot (a kántor az éneket és énekvezetést nyújtja, a sekrestyés, harangozó a liturgia, ill. a pap liturgikus funkcióinak feltételeit biztosítja). De hivatásuk és felelőségük kizárólag e rész-területre szorítkozik, néha túlságosan is csak erre, és sokszor görcsösen biztosítva annak a területnek az autonómiáját, önállóságát, függetlenítve a paptól, sajnálatos esetekben egyenesen a pap ellenében. Itt most egészen másról, jelentősen többről van szó. Azt a szent feladatot és felelőséget ui., amit a lelkipásztorkodás, Isten népének megszentelő szolgálata jelent, adott esetben ezentúl nemcsak a pap végzi egyedül, hanem a szó legszorosabb értelmében *munkatársakkal, segédkező asszisztensekkel együtt*. Mint egy operációs teamnél, ahol az eredmény minden közreműködő hozzáértésén és odaadásán múlik.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS KULCSKÉRDÉSE. — Hogy egy ilyen együttműködés nem egyszerű és nem is könnyű dolog, sejtethető előre. Egy németországi kongresszuson került elő a téma, s amikor meghallották, hogy a magyar egyház most áll a nagy lépés előtt a világiak lelkipásztori munkába való bevonásával, a dolgot általában és elvben helyeselték, mint zsinati szellemű fejlődést. De nem kevés volt az aggodalom hangja sem, mondván, hogy eszükbe jut, és sajogni kezd minden saját sebük, amit e téren szereztek. Olyan sötét értékelés is van, hogy az alkalmazott pasztorál-asszisztensek kisebb része váltotta be a hozzájuk fűzött reményeket, s főképp az anyagi indítékok predominanciáját s ennek hátrányait panaszozzák fel.⁷ De ez az ottani egyház anyagi jóléte miatt inkább sajátos, egyedi problémának tűnik.

A döntő, sarkalló kérdésnek a *pap és munkatársainak kapcsolata* mutatkozik, és nem is csak ennek társadalmi, lélektani szintje. Bár ezt a problematikát sem szabad lebecsülni, hiszen minden jószándék és elhatározás mellett emberek maradunk, emberi gyarlóságokkal, egyéni és tipikus, férfi női hibákkal, önzéssel, érzékenységgel, túlzott önállósági, uralkodási hajlammal, féltékenységgel stb. Ráadásul teológiaiilag, egyházjogilag és szociológiailag egyaránt vannak tisztázatlan pontok, amelyek áldatlan feszültség forrásai lehetnek. Biztos, hogy a pap — lelkipásztori munkatársak mellett is — vezető kell, hogy maradjon, akinek nemcsak elidegeníthetetlen papi funkciói, de a felelőssége és irányító, koordináló szerepe is nélkülözhetetlen az egyházközösségben. Ugyanakkor a lelkipásztori munkatárs (hitoktató, liturgikus kisegítő, adott esetben egy filia, pap nélkül árválkodó plébánia vezetője, prédikátora, hitoktatója, bizonyos szentségek kiszolgáltatója) sem egyszerűen „pap-póték” vagy pótlelkipásztor, afféle kényszerű, leértékelt szükség-megoldás.⁸ Megvan az önálló egzisztenciája, sajátlagos munkaterülete, szellemi és lelki képezése és felkészültsége, kánoni missziója, sőt isteni hivatása, melyet a megyéspüspök elfogadásával és megbízásából, saját keresztény hivatása és egyetemes papsága alapján gyakorol . . . Tudunk-e igazán munkatársak, egymást becsülő partnerek lenni? — ez a jövő égető kérdése. Hogy a pap ne érezze riválisnak a világi segítő, fájdalmas és féltékeny tehetetlenséggel regisztrálva, hogy „a világiak korszaka tört be az egyházba”; hanem ismerje föl és fogadja el benne a nélkülözhetetlen, Isten-küldötte segítő. De a világi munkatárs se lássa, keresse mindenáron a papban a gáncoskodót, a „klerikális hatalmaskodás” egykori letéteményesét, hanem igyekezzék lekötelezni bizalmával és segítő szeretetével, készségével. Végre is pap és lelkipásztori munkatárs (vagy akár egyszerűen, még szokatlan hangzással: világi lelkipásztor) egyképpen szolgálatra és nem uralkodásra vannak szánva és küldve Krisztustól, ahogy Szent Pál őszintén megírta a korintusiaknak (2Kor 1,24): „Nem uralkodni akarunk hiteteken, hanem örömtölknek vagyunk segítő munkatársai” . . .

Ez idén a budapesti teológiai tanulmányi napokon történt. Szennay főpát előadása után (Missziós terület vagyunk?), amelyben időnként drámai hangsúlyokkal tárult fel a magyar egyház lelkipásztori insége, és kiáltott világi munkatársak után, hozzászólásra jelentkezett egy fiatal leány. Látható benső izgalommal, remegő hangon („Nagyon izgulok, még sose beszéltem ilyen magas együttes előtt!”) vallott jelenlegi munkájáról. Jó jövedelmet nyújtó diplomával elvégezte a teológiát levelező tagozaton, és most egy peremkerületi plébánián dolgozik világi munkatársként egy másik kolléganőjével együtt. „Mindent csinálunk, ami egy plébánián adódik. Háztartás, adminisztráció, hitoktatás, ifjúsági csoport, egyházi adószedés, családlátogatások, áldoztatások (beteggondozással együtt is) . . . Csodálatos élményeink vannak, eltekintve szörványos elzárkózástól az emberek szívesen beszélgetnek, egyéni gondjairól, de a vallási-világnézeti kérdésekről legalább olyan mértékben . . . Az egész, úgy érzem, nagyon jó. És még jobb, hogy már elég sokan vagyunk az országban, akik ezt csináljuk.” A szakteológus társaság — szívszorító csönd után — tapsviharral köszöntötte a *jövő látomását* egy bátor, lelkes nő szavaiban és tanúságtételében; a jövő látomását, de a látomásból már egy darab vigasztaló, ígéretes megvalósulást is.

Jegyzetek: 1. L. Balter: Das Apostolat der Laien, In: *Communio* 1985/5. 393, és az egész szám a világi hívőkről. — 2. Testvéreink a szentek, Eisenstadt, 1980², 427—431. — 3. J. Perrone: L'apostolato cattolico e il proselitismo protestante ossia l'opera di Dio e l'opera dell'uomo, Genua 1862, 15. — 4. Vö. Idézet in J. Guilton: L'Eglise et les laïcs, Paris, 1963. — 5. Msgr. Talbot (IX. Piusz tanácsadója) leveléből Manning érsekhez, in Guilton Id. mű 13. — 6. Vö. H. Erharter: Az új lelkipásztori hivatások, in *Méreg* 1985/4, 349. — 7. ML. Gubler: Im pastoralen Dienst ohne Weihe, in *Diakonia* 1984/3, 149, és az egész szám. — 8. Vö. *Diakonia*, Id. szám 146.

A KÖZÖSSÉG PAPJA ÉS MUNKATÁRSAI A KÖZÖSSÉGLÉLEKTAN SZEMPONTJÁBÓL

Megkérdeztünk különböző korú, foglalkozású, képzettségű keresztényeket, köztük papokat is, mi jut eszükbe a jelzett témával kapcsolatban, illetve szerintük mivel kellene foglalkozni ezen belül. Tíz közül kilenc válasz alapján arról kellene beszélni, hogy miként lehet a mai lelkipásztorkodás hézagait betölteni, hogyan lehet a csökkenő létszámú papok mellé olyan világi munkatársakat találni, akik a lelkipásztori munkákat ellátják. — A válaszok ilyen irányba érthető, hiszen évek óta számos körlevél, szentbeszéd, írás, előadás húzta alá a kérdésnek ezt az oldalát. Viszont ez is jelzi, hogy először is tisztáznunk kell, valójában mit is jelent a Teológia jelen számának és tanulmányunknak címeként megjelölt téma.

A zsinati szemléletben a papok és munkatársaik nem úgy állnak „szemben” a hívekkel, mint a szolgáltatók-gondozók a fogyasztókkal-gondozottakkal. A zsinat a keresztények általános küldetéséről beszél: az „üdvösség szentsége” a világban nem a pap, hanem az egyetemes egyház közössége, illetve a helyi egyház „a plébánia” közössége. Ez a közösség lesz elsődlegesen Isten jele, a megtérések elindítója (vö. Az egyházzól 23,26; Püspökök 11; Missziók 37), ez tölti be az elsődleges lelkipásztori küldetést a világban.¹ — A papok és munkatársaik feladata tehát az, hogy elvezessék a híveket a keresztény nagykorúságra, illetve hogy kialakítsák a valódi krisztusi közösséget (Papok 6.). — Vagyis a címben megjelölt témában az alapvető kérdés nem a lelkipásztori munkatársak toborzása vagy képzése, hanem — amire a cím is utal — a keresztény közösség kialakítása. — Ami a munkatársak „toborzását” illeti: a történelem és a jelen igazolja, hogy ahol él a keresztény közösség, ott egyrészt a közösség tagjai bizonyos értelemben mindnyájan munkatársnak tudják magukat, másrészt ott bőven van jelentkező a sajátos feladatokat ellátó, sajátos elkötelezettséget igénylő munkatársak tisztjére, s végül ott „teremnek” papi hivatások is.

Ami a munkatársak képzését illeti: Dél-Amerikában, Afrikában, sőt Magyarországon számos plébániáján is az a természetesebb sorrend, hogy előbb lesz valaki a plébániai közösség élő tagja, s ezt követően képezi ki magát valamilyen lelkipásztori munkára. (Ahol pedig ez a sorrend, ott nem merül fel probléma a pap és a munkatársak kapcsolatában.) — S ami a papnak és munkatársainak közös szerepét illeti: első feladatuk — az igehirdetés és szentség-kiszolgáltatás mellett, illetve azzal összefüggésben — hogy létrehozzák maguk között a testvéri közösséget, s így — a) élő plébánia esetében annak „magja” legyen, — b) annak híján pedig saját közösség legyen a mag, amely kovászként és mintaként hat a nagyobb közösség kialakulására.

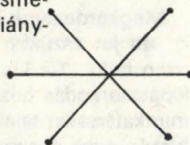
Amikor az alábbiakban a felvetett kérdésekkel foglalkozunk, helyszüke miatt nem tudunk általános képletet adni arra, hogy miért van vagy miért nincs egy-egy lelkipásztornak közössége, munkatársai; ennek ugyanis a konkrét esetek sokféleségében számos összetevője lehet. — Viszont rá szeretnénk mutatni egy általános igazságra, hogy ti. van egy sajátos vezetési (magartartási) stílus, amely lehetővé teszi, hogy valaki körül élő közösség alakuljon ki, hogy munkatársak szülessenek, s van egy másik, amely megakadályozza ezt. (Ezt az általános elvet azután az egyedi szempontok figyelembevételével alkalmazni lehet a konkrét esetekre.) — Lássuk tehát, mit mond minderről a csoportlélektan.

Egy csoportlélektani kísérlet. R White és R. Lippitt egy azóta sokat idézett kísérletet végzett annak felderítésére, hogy milyen hatással van a „vezetési stílus”, illetve a „közösségi légkör” — és ezek változása — a közösség tagjaira.² — 10 éves fiúkból álló csoportokat váltakozva különböző (így autokratikus és demokratikus) vezetési stílus szerint neveltek, irányítottak bizonyos ideig, s figyelték ennek hatását. — Az autokratikus vezetési stílus esetében a vezető minden közérdekű döntést magának tartott fenn. Ő jelölte ki az egyes tagok feladatát, ő írta elő a tevékenységek lépéseit, mégpedig mindig csak egyet, úgy hogy a következő tennivaló bizonytalan volt. Ő maga nem vett részt a csoport munkájában, hanem „felülről”, saját tekintélyének hangsúlyozásával irányította azt. — A demokratikus vezetési stílus esetén a vezető irányításával maga a csoport vitatta meg és döntötte el a közérdekű kérdéseket. Közösen osztották el a

munkát, s a csoporttevékenységekben ugyancsak a közösen megvitatott megoldást választották. A vezető pedig — irányító-támogató funkciót betöltve — maga is részt vett a munkában. — A kísérlet sokrétű eredményei közül a bennünket érdeklőket így foglalhatjuk össze:

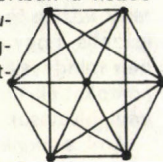
Az *autokratikus* vezetés alatt álló csoportok vagy behódoltak, vagy szembeszegültek a „dik-tatúrával”. A behódoló csoportokban a következő vonásokat figyelték meg:

— 1. A csoport tagjai *individualisták*ká váltak: A közös munka alapja kizárólag az engedelmes-ség volt, így a tagok közt nem alakultak ki kapcsolatok, csak a tagok és a vezető közt. (A cso-port szociometriai ábrája a csillag.) Ennek következményeképpen egyrészt ismé-telt feszültségek, ellenségeskedések, rivalizálások fordultak elő, másrészt hiány-zott a csoportért érzett felelősség, nem volt összetartozástudat.

— 2. A csoporttagok *átvették a vezető stílusát*: Ha a vezető eltávozott, s egy gyermeket bí-zott meg felügyelettel, az éppoly autokratikus, fölényes, parancsolgató módon viselkedett tár-saival, mint maga a vezető. Ugyanez a stílus jellemezte a tagok egymáshoz való viszonyát. — 3. Munkájukban *nem volt eredetiség*. Nem gondolkodtak a lehetőségeken, hanem választás ese-tén várták az új utasítást. — 4. A csoportban szigorú fegyelem uralkodott, s ez jelentős telje-sítményre képesítette, de ha a vezető elhagyta a termet, s nem jelölt ki maga helyett felvigyá-zót, azonnal abbahagyták a munkát: az szemmel láthatóan *nem érdekelte őket*. — 5. A csoport-ban látens vagy nyílt *elégedetlenség* uralkodott: ez különösen akkor nyilvánult meg, amikor egy másfajta vezetési stílus esetén felszabadultak az indulatok; továbbá, miután mindkét vezetési stílust megismerték, kivétel nélkül a „demokratikus rendszert” tartották jobbnak.

A „*demokráciában*” a fenti öt szempont ellenkezőleg alakult: — 1. A csoportban a közös megbeszélések és munka által kialakult a közösségi felelősség és *összetartozástu-dat*. A csoportvezető testvéri magatartását követően a tagok között is baráti lég-kör uralkodott, és az egymással való kapcsolat élénk volt. (A csoport szociomet-

riai ábrája sokszög, amelynek minden egyes csúcát minden csúccsal összeköt egy vonal.) —

2. Ha a csoportvezető eltávozott és egy gyermeket bízott meg felügyelettel, az *éppoly demok-ratikusan*, baráti módon viselkedett, mint a vezető. — 3. A csoporttagok megtanultak maguk gondol-kozni, munkájukban sok volt az *eredetiség*. — 4. A csoport teljesítménye lassabban bontakozott ki, mint az előző rendszerben — a tagoknak maguknak kellett végig gondolni az egyes tenni-valókat —, de ha a vezető eltávozott, szinte változatlan *érdeklődéssel* folytatták munkájukat: magukénak érezték a feladatot. — 5. A közösségben derűs, *elégedett* légkör uralkodott. A ta-gok megélhették alkotási és közösségi igényüket.

Összefoglalva: az *autokrácia az egyéniség, a felelősség, az eredetiség, a közösségiség bizo-nyos fokú elvesztésével jár, míg a demokrácia ezek megerősödésével.*

Egy teológiai megjegyzés. Mielőtt a fenti vizsgálatra reflektálnánk, egy teológiai megjegy-zést kell tennünk: Bár az egyház szerkezete hierarchikus és az egyházi vezető Krisztustól kapja tekintélyét, — a hierarchia és az egyházi „hatalom” nem egyenlő az autokráciával. Jézus szá-mára a tekintély: szolgáló tekintély, s az elsőség abban áll, hogy utolsónak kell lenni. Jézus el-utasítja az uralkodás, az autokrácia minden formáját (vö. Mt 20,25—28; Jn 13,12—17). A II. Vati-káni zsinat sem véletlenül nevezi a hierarchikus papságot „szolgálati” papságnak. — Vagyis, ha az egyházi hivatal eredetében nem is nevezhető demokratikusnak, mert megbízatása nem a néptől, hanem Krisztustól van, — a hivatal gyakorlásának, illetve a hivatalviselők „vezetési stí-lusának” — az evangélium alapján — mégis ahhoz kell hasonlónak lennie, amit demokratikus vezetési stílusnak nevezünk. A félreértések elkerülése végett azonban nevezzük a következők-ben ezt az evangéliumi vezetési stílust „testvéri-szolgáló” vezetési stílusnak (vö. Mt 20,25—28!).³

A lényegi következtetés. Az iménti kísérlet eredményeihez visszatérve, ennek minden pontjához témánk számára is fontos reflexiókat lehetne fűzni. Itt azonban ismét csak egy szemponttal foglalkozhatunk, amit a következőképpen fogalmazunk meg:

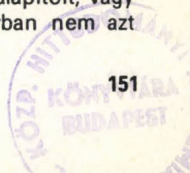
Az autokratikus vezetés lehetővé teszi az igazi testvéri—munkatársi viszony, illetve a testvéri közösség kialakulását. Az autokratikus vezetés alatt felnőtt emberek (többnyire) maguk is autokratikussá válnak, vagyis alkalmatlanokká a testvéri közösség létrehozására. Ha ilyen autokratikussá nevelt egyénekre mégis embereket bízunk, ezek a vezetők átörökítik azokra az autokrácia következményeit, és (ami témánk szempontjából fontos) a testvéri közösségre és a testvéri—munkatársi viszonyra való alkalmatlanságot.

A testvéri-szolgáló vezetés viszont a helyes munkatársi viszony, illetve a testvéri közösség melegágya. Az ilyen vezetés alatt élő emberek maguk is testvéri-szolgáló magatartást vesznek fel, s így alkalmasak az élő közösség létrehozására. Azok pedig, akik e testvéri-szolgáló magatartású emberekkel kapcsolatba kerülnek vagy akik vezetésükre vannak bízva, ugyancsak átveszik ezt a magatartást; így ők ismét alkalmasak lesznek a felelős munkatársi kapcsolatra, illetve a testvéri közösség kialakítására. — A mondottakkal kapcsolatban néhány lényeges magyarázó megjegyzést kell tennünk: — 1. A gyakorlatban az autokratikus és a testvéri-szolgáló vezetés között számos átmenet létezik, s így a kétféle vezetési stílus gyümölcsei is keveredhetnek. — 2. A mondottak nem jelentik azt, hogy az autokratikus (vagy részben autokratikus) vezetőnek nem lehetne „közössége”, nem lehetnének munkatársai. A történelem nagy vagy kis autokratái is hoztak létre egy bizonyos ideig jól működni látszó mozgalmakat, csoportokat, és voltak munkatársaik is. Bizonyos körülmények között tehát (elsősorban ott, ahol a közösség „hiánycikk”), illetve bizonyos személyiség típusokra (önállótlan vagy éppen autokratikus egyénekre) az autokratikus vezető is vonzóan hathat. — 3. A mondottak nem jelentik azt sem, hogy egy jó adottságokkal rendelkező autokratikus (vagy részben autokratikus) vezető alkalmasint nem mutathatna fel gyorsabb és tetszősebb eredményeket a csoportalakítás vagy a munkatársnevelés terén, mint egy gyengébb vezetői adottságokkal rendelkező testvéri-szolgáló vezető. — 4. Amit azonban ki akarunk emelni, ez: minél nagyobb mértékben autokratikus a vezetés, annál kevésbé alakul ki a csoportban a munkatársi önállóság, a közösség ügyeiért való elkötelezettség, az igazi testvéri légkör, az együttműködés; és annál kevésbé lesz a csoport hosszú távon életképes, annál kevésbé fog valódi mély megtéréseket kiváltani. . . . A csoport tagjai pedig annál kevésbé lesznek egyenként is a keresztény közösség céljainak, illetve lényegének megtestesülései: sugárzóak és megtérések elindítói.

Különösen szembeötlő tételünk igazsága a gyengébb vezetői adottságokkal rendelkező egyének esetében: Míg a gyenge vezetői képességű autokrata vezető körül aligha alakul ki közösség, aligha lesznek öntevékeny, érett munkatársai, addig a hasonló képességű testvéri-szolgáló egyén környezetében lassan átveszi az ő testvéri-szolgáló magatartását; így természetesen közösség jöhet létre körülötte, amely a valódi evangéliumi közösség minden tulajdonságával rendelkezik; vagyis: munkatársak szülehetnek benne, s a közösség minden tagja (minden keresztény) körül további testvéri kapcsolatok és további kisebb-nagyobb közösségek alakulhatnak ki. (Valamiképpen így terjedt az ősegyház, így terjedtek és terjednek az egyházi megújulások. S valami ilyenre gondol a zsinat vagy az Evangélii Nuntianti, amikor a keresztények általános apostoli küldetéséről, szeretetük kisugárzásáról beszél. Vö. Világiak 4; EN. 21.).

Mit lehet tenni? Írásunkban arra próbáltunk rámutatni, hogy a vezetői stílusnak döntő szerepe van a csoport alakulásában, illetve abban, hogy a csoport tagjai önálló keresztényekké és a közösségi életben munkatársakká válnak-e. — De mit kell tenni, hogyan lehet előrelépni a jelzett probléma megoldására? — merülhet fel bennünk a kérdés. — Reméljük, hogy az eddig kifejtettek átgondolása, s ezeknek a konkrét esetekre való alkalmazása önmagában is komoly előrelépésre indíthat. Befejezésül mégis megemlítünk két szempontot:

— 1. Jézus testvéri-szolgáló magatartása hívta meg övét: „A világ urai hatalmaskodnak a népeken . . . Kötetek azonban ne így legyen! Hanem . . . aki nagyobb akar lenni, legyen a szolgálatok” (Mt 20,26—27). Jézus maga úgy élt apostolai közt, mint szolga (Jn 13,12—16). Apostolai követték példáját: nem uralkodni akartak (vö. 1Pt 5,3), hanem mindenkinek szolgájává lettek (1Kor 9,19), s tudták, hogy így nyerhetnek meg mindenkit Krisztusnak (1Kor 9,19—23). — Ugyanez a testvéri szolgáló magatartás jellemezte az egyháztörténelem nagy rendalapítóit, vagy korunk egyházi lelki megújulásainak elindítóit. Közös jellemzőjük, hogy elsősorban nem azt

tűzték célul, hogy tömegeket fognak meghódítani, hanem, hogy Jézus követésére vállalkoznak. És jézusi testvéri-szolgáló magatartásuk (a szeretet által bennük működő jézusi jelenlét révén) „ragályos” volt és közösségeket hozott létre. Amíg az ősegyház keresztényei, vagy egy-egy keresztény közösség tagjai ezt a jézusi magatartást élték vagy éltek, addig a kereszténység terjed, s újabb és újabb testvéri közösségek jöhetnek létre körülöttük. Ahol és amikor viszont a keresztények engednek a hatalom (mindannyiunkban ott rejlő) kísértésének, amikor életük alapelve már nem a szolgálat, ilyenkor a kereszténység kezdi elveszíteni vonzerejét. Az evangélium tehát minden lelkipásztort, minden közösségvezetőt, minden keresztényt erre a testvéri-szolgáló magatartásra hív. Ez a Krisztus-követés útja, s ugyanez az egyház-, a lelkipásztorkodás és a plébániai közösségek megújulásának útja. Problematikussá az teszi a kérdést, hogy a történelmi és neveltetési örökségeken túl az egoizmus, az autokratizmus minden emberben ott rejtőzik, s ha méghozzá meg is szoktunk egy ilyenfajta magatartást-vezetést, akkor nehéz gyökeresen újat kezdenünk. — Fordítva viszont a nagy lehetőség abban áll, hogy ha akárcsak egyetlen ember — még ha nem is ő a „vezető”, — radikálisan evangéliumi, testvéri-szolgáló magatartást vesz fel, ez jelentős hatással lehet környezetére vagy csoportjára, s a helyes megújulás útjára irányíthatja azt. (Vajon nem így tudott-e hatni a legtöbb szent?)

— 2. Bár minden kereszténynek — közösségvezetőnek vagy „vezetettnek” önmagában is el kell kezdenie ezt az evangéliumi életet, kétségtelen, hogy az közösségekben könnyebben elsajátítható. Különösen érvényes ez a vezetőkre vonatkozóan. Mert aki mindig vezet, akinek szava mindig döntő, az észrevétlenül is könnyen autokratikussá válik. Ezért érthető, hogy miért hangsúlyozza a zsinat a papi-kispapi közösségek fontosságát a papok, illetve papjelöltek számára, akik az egyenlőkkel való közösségekben gyakorolhatják be legjobban a testvéri-szolgáló magatartást.⁴ Ugyancsak hasonló értelemben állítja a zsinat, hogy a világi apostolkodásnak is leghatékonyabb eszköze a világiak (lelkipásztorokkal egységben levő) krisztusi közössége (Világiak 11,17,18,30; Egyház a mai világban 21).

Jegyzetek: 1. Vö. A TEOLÓGIA „Plébánia és megújuló lelkipásztorkodás” c. 1984/1. sz. különösen 12–17. — 2. R. White, R. Lippitt vizsgálatának összefoglalása: Pataki F.: Csoportlélektan. Budapest, 1969. 315–344. — 3. Vö. Gánóczy S.: Hierarchia és demokrácia az egyházban. Katolikus Szemle, 1974/4. 263–275. — 4. A papnevelésről szóló zsinati határozat ismételtén alá-húzza, hogy a papképzés egyúttal közösségi nevelés is legyen. A papjelöltek csak így készülhetnek fel megfelelően a papi életre, vagyis arra, hogy majd tudjanak helyesen ragaszkodni püspökhöz, együttműködni paptársaikkal és a világiakkal. (Vö. Papnevelés 5,9,11,17,21). A papi szolgálatról és életről szóló dokumentum ugyancsak hangsúlyozza, hogy a papok működésének és egészséges személyiségalakulásának fontos eszköze a papi közösség (8. pont).

A TEOLÓGIA 1986. 4. sz. TÉMÁJA: AZ „EMBERARCÚ” ISTEN — 1987. ÉVI TÉMÁK: — 1. A TANÍTOTT, A BEFOGADOTT ÉS A MEGVALLOTT HIT — 2. A MI ISTENÜNK — 3. ISMERJÜK-E A BIBLIÁT? — 4. „AKI ISTENT SZERETI, SZERESSE TESTVÉRÉT IS” (1JN 4,21) — Az 1. SZÁM KÉZIRATAINAK BEKÜLDÉSI HATÁRIDEJE: 1986. NOVEMBER 1.

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszereiket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az olvasó elé.

Schmatovich János

EGYHÁZKÖZSÉGI MUNKATÁRSOK KIKÉPZÉSÉNEK JÉZUSI MODELLJE

Az „Általános Szervezeti Szabályzat” (1984) alapján megújulásra váró és újjászerveződő magyarországi katolikus egyházközségi képviselőtestületek új lelkipásztori feladatok elé állítják a vezető lelkészeket. Az a kép, amelyet az evangéliumok az Úr Jézus és a Tizenkettő kapcsolatáról megrajzolnak, ma is példaképpül szolgálhat ahhoz a viszonyhoz, amely az Úr külön megbízásában (személyében) működő lelkipásztor és a vele együttműködő egyházközségi munkatársak között fennáll. Az egyházközségi munkaközösség — bármilyen konkrét formában is jelentkezik, illetve kapja meg a maga jogi elismerését — mindenkori ősmintáját Jézus tanítványai körében találja meg. A tanítványi élet bemutatásában pillanatnyilag eltekintünk a Tizenkettő körének (húsvét után véglegesített) „hivatali” funkciójától. A Jézus által kiválasztott tanítványi csoport célkitűzéseinek és működési feltételeinek felvázolásával szeretnénk valamelyest hozzájárulni az egyházközségi képviselőtestület biblikus teológiai alapvetéséhez.

A munkatársak kettős feladata. Jézus a tanítványok eredetileg sokkal tágabb körét (vö. Jn 6,66) — valószínűleg a kenyérszaporítás csodája és a kafarnaumi beszéd után — végérvényesen a jelképes tizenkettes számról szűkítette (Mk 3,13kk). A tanítványi kör, különösen a maga 12-es számával, jel akart lenni a korabeli Izrael számára. A 12 tanítvány képviselői köre fogható módon adta hírül Izraelnek, hogy az ószövetségi messiási ígéretek a názáreti Jézusban beteljesedtek és megkezdődött immár Isten új népének, az „igaz Izraelnek” végleges összegyűjtése. Ez az Izraelre — később természetesen az egész világra (Mt 28,19) — történő ráirányultság még inkább szembeötlő, ha figyelembe vesszük azokat a feladatokat, amelyeket a történeti Jézus ezeknek a közvetlen környezetében található „tanítványoknak” kijelölt. A tanítványok egyik feladata az, hogy Jézus követésében járva őt hallgassák és tőle tanuljanak; másik feladatuk pedig az, hogy Jézus küldetésében járva részt vegyenek az ő „messiási” munkájában. A Jézussal való együttléttel tehát nem öncél, hanem éppen belőle fakad a küldetés feladata. Márk, akinek témája és szívügye az apostolok iskolázása, még tud erről a kettős célkitűzésről: „... és rendelt Tizenkettőt, hogy vele legyenek, s hogy elküldje őket prédikálni és hatalmuk legyen kiűzni a démonokat” (3,14—15). A kettős feladat egyidejű fontosságát sohasem tévesztjük szem előtt!

A különoktatásban való részvétel. Jézus tanítványi köre példaszerűen testesíti meg az „Isten családját”, amennyiben a tanítványok — mint Jézus-követők — Jézus „szavát hallgatják”, s ilyen módon „az ő testvéreivé, nővéreivé és anyjává” lesznek (Mk 3,53; vö. még Mk 10,28—31). A kép aláhúzza, hogy Isten családja „Jézus körül ül”, őhöz tartozik (. . . az én anyám . . . az én testvérem . . .). Jézus persze nem tagadja meg vér szerinti családját, de éles különbséget tesz köztük és azok között, akiket isteni hatalmának megnyilatkozása vonz oda őhöz. A Jézus-követésben járó „Tizenkettő” látható módon igazolja, hogy most már egy a szükséges: Jézus „lábánál ülni” és az ő szavát hallgatni (vö. Lk 10,38—42). A Jézus-tanítvány alakjából kiolvashatjuk, miként „nyerhetjük el az életet” (Mk 10,17—21) — jóllehet nem kell mindenkinek, aki kész a hitre és az engedelmisségre, egyúttal szoros értelemben a Jézus nyomában járó „tanítványnak” lennie. Akik viszont nyíltan vállalták a Jézus-követést, azok szembeötlő módon jutatták kifejezésre azt, hogy Jézus tanítását valóban fontosnak tartják. Tanúsítják, hogy e tanítás hívó elfogadásán vagy tudatos elutasításán fordul az ember üdvössége vagy kárhozata (Lk 6,47kk).

Ha a Jézushoz való csatlakozást komolyan vállaló tanítványok már pusztá létükkel is tanúságot hordoznak, nem kell csodálkoznunk azon, hogy majd a szóbeli igehirdetésre is kifejezett megbízatást kapnak. A felkészülés ideje alatt azonban megfelelő tudásanyagot kell elsajátítaniuk. Az „Isten-Ország titkának feltárása” elsősorban és kiváltképpen a tanítványi körnek jut osztályrészszerű, míg a „kívüllevőknek minden rejtélyé lesz” (Mk 4,11). A néphez szóló nyilvános prédikáció mellett Jézus tud „a fülbé sugárolni” (Lk 12,3), azaz a tanítványok bizalmas külön-oktatásáról is. Jézus csak úgy küldhette el tanítványait az elközelgő Isten Ország és a megtérés hirdetésére, hogy ha előzetesen alaposan felkészítette őket és „tananyagot” adott a kezükbe. A korabeli tanítómesterek munkamódszeréhez hasonlóan minden bizonnyal Jézus is egy-egy „előadásának” elhangzása után — számos szakember véleménye szerint — megfogalmazta annak rövid áttekintését. Ezeket a rövid mondatokat vagy példákat azután a tanítványok megjegyezték és saját igehirdetésüknél felhasználhatták. Ilymódon az apostoli igehirdetés és hitoktatás egyenesen az Úr tekintélyi szavaival kezdődhetett. Jézus és tanítványi körének ez az oktatói eljárása őrizte meg számunkra — az evangéliumi iratokon keresztül — az Úr szavainak (ipsissima verba) lényegi áthagyományozását.

Természetesen a tanítványok „oktatását” nem szabad rabinista módon elképzelnünk. A tanítványság Jézus mellett nem egyszerűen csak „tanulmányi idő” volt azzal a céllal, hogy egyszer a tanítvány maga is mester legyen. Jézus és tanítványai kapcsolatában mindenkor maga Jézus marad a középpont. A zsidó rabbi és tanítványai kapcsolatának értelme és középpontja a Törvény. Jézus viszont az ószövetségi Törvény egészen új magyarázatát és Isten akaratának kinyilatkoztatását hozta (Mt 11,27). Nem foglalkozik a korabeli vallási és polgári intézményekre vonatkozó rendeletek és jogi előírások esetleges felülvizsgálatával, számára az emberformáló erkölcsi parancsok tökéletesítése a fontos (vö. Mt 5,17kk). Ez a célkitűzés éles ellentétben állt a farizeusi törvényt magyarázattal és hagyománnyal. Jézus rámutat arra, hogy a magunkbaszállás, önmagunknak Isten előtt való igazolása sokkal fontosabb, mint az emberi paragrafus (Mt 5,48) Nevelő-oktatói eljárást nevezhetnénk „üdvörtörténeti módszernek”. Isten mindig olyannak mutatkozott az üdvösség történetében, hogy először szeretettel közeledett, bátorított, felemelt, reményt öntött az emberbe és utána adta a törvényt. Jézus tartja magát ehhez a módszerhez. Küldetésének első célja az, hogy megismerjük az Atya szeretetét és irgalmát (Mt 5,44kk.; 18,33), s így megszüléssék bennünk a bizalom (Mt 6,25—34). A törvény arra való, hogy a bizalomnak és az engedelmességnek helyes kifejezést adjon az élet döntő vonatkozásaiban. Jézusnak tehát gondja volt a szív felmelegítésére, az emberi akaratérő növelésére is. A hit továbbadásában, mások meggyőzésében és vezetésében a tanítványok is csak ezt a módszert alkalmazhatják. A tanítványoknak szavukkal és életükkel tükrözniük kell azt, hogy olyan Istenhez kötötték sorsukat, aki javunkat akarja. Így mutatják be az egész nép előtt, hogy Jézus szándéka szerint miként kell az Atyától való függésben élni. — Isten akaratának cselekvése Jézus iskolájában egészen konkrét értelmet kap. A tanítványok azáltal teszik meg Isten akaratát, hogy Jézussal együtt vannak. (Mk 3,14!). Ez a „Mester—tanítvány együttlét” jellemezte a korabeli rabbi-tanítványokat is. Akkoriban ez a kapcsolat hasonlított az „úr—szolga” viszonyához is, ahol a tanítvány személyi szolgálatot is vállalt; vö. Mt 10,24: „Nem nagyobb a tanítvány a mesterénél, sem a szolga az uránál”. Ezért végeztek Jézus tanítványai is szolgai teendőket (vö. pl. Mk 6,35—44; 8,1—10; 11,1—7; 14,12—16; Lk 9,25). Ám Jézus mellett a tanítványok ebben a viszonylatban is tanulhattak tőle. Jézus egész működését joggal értelmezhetette az asztal—szolga képében: „Én úgy vagyok köztetek, mintha szolgátok volnék” (Lk 22,27). „Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek” (Jn 13,15). A Jézus-követés végső célját ebben a felszólításban ragadhadjuk meg: „Tanuljatok tőlem!” (Mt 11,29). A Jézus közelségében élő tanítványoknak természetesen nemcsak Mesterük tanítását és nézeteit kellett megismerniük, hanem annak életvitelét (Lk 9,37k) és sorsát (Lk 22,28) is.

A Jézust követő tanítványok első és alapvető feladata tehát az, hogy Jézus mellett és Jézustól tanuljanak. A „tanulást” viszont sohasem fejezhetik be: „Nem nagyobb a tanítvány a mesterénél. Mégha oly tökéletes is lesz (a kiképzés során), mindenki (mégiscsak) olyan lesz mint a mestere” (Lk 6,40).

Az Úr Jézus tanítványi köre jeladás és kihívás volt a kortársak felé. Az egyházközség (vagy egyházközségek) vezető papjával — s rajta keresztül az egész hierarchiával — közösségben élő egyházközségi munkaközösség is jelkaraktert hordoz. Jézus szavát hallgatni és tőle tanulni: ez minden kereszténynek egyformán kötelessége. Az egyházközségi munkatársak azonban kiállá-

sukkal jelszerűen és példaképszerűen mutatják meg az egész egyháznak, hogy milyen fontos és mennyire szükséges az, hogy mindnyájan Jézus szavára figyeljünk és tőle tanuljunk. — Az egyházközi képviselőtestületben ma többletmunkát vállaló világi hívek hasonlítsanak abban is Jézus egykori tanítványaihoz, hogy valóban elsődleges feladatuknak tekintik a tanulást, a lelki elmélyülést. Azt talán nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy ez a munkatársakat kötelező továbbképzés nemcsak többletfeladatot jelent a lelkipásztornak, hanem a vezetéstudományi alapismeretek mellett komoly teológiai-pedagógiai tudást is igényel tőle. Csak a Jézussal és az ő személyében működő lelkipásztorral kialakított benső barátság után kerülhet sor az aktív közreműködésre. A sorrend megfordítása sohasem szerencsés, még akkor sem, ha a munkatársak körében egyesek esetleg karizmatikus képességekkel dicsekedhetnek.

A tanítványság evangéliumi képe megóv bennünket attól is, hogy az egyházközi képviselőtestület tevékenységét öncélúvá tegyük, vagy pusztán az egyéni üdvösségkeresés sajátos lehetőségét lássuk meg benne. Hiszen mások is, akik nem jártak Jézussal együtt, szintén hívő módon tanúságot tehetek róla (Lk 12,88kk) és hallgathatták tanítását (Lk 10,38.42; Mk 3,35; Mt 11,28kk). A radikális Jézushoz-kötöttség azonban minden időben a hitbresztés szolgálatában álló jeladás a „kivülálló” felé. Az egyház igehirdetésének középpontja mindig Jézus Krisztus személye és műve marad. Tőle jön a kötelességtudat, a hatalom, a tanítás tartalma. Ez a miszsiós munka pedig feltételezi, hogy a Jézus küldetésében járó munkatársak ismerik Jézus személyét és művét. Ezért kell — a közreműködés mellett — ugyanolyan hangsúlyt, ha nem még inkább beszélnünk a „tanítványok” első és elengedhetetlen feladatáról: a Jézussal való közös-ségre lépésükről. Jézus az ő tanítványait elsősorban nem „minta-keresztényeknek” szánta, hanem bennük hagyta meg „szellemi végrendeletét” népe számára. Azt akarja, hogy a munkatársak először mint „tanítványok” megértsék őt, s csak azután vállalják a hiterjesztés nehéz munkáját. Ebben a kettős feladatban vesz részt az a világi hívő is, aki — elhívás és megbízás alapján — munkát vállal Jézus ügyéért.

Közreműködés az igehirdetésben és a szeretetszolgálatban. Az evangéliumi hagyomány egyöntetűen azt mutatja, hogy Jézus a mellé szegődött tanítványok körét nem egy elkülönített, zárt közösségnek tekintette, hanem inkább munkaközösségnek, amely az ő egyetemes igényét és üdvözítő szellemét képviseli az emberek között. Jézust olyannyira átitatta az Izrael választott népéhez szóló „messiási” küldetés tudata, hogy tanítványait is csak munkatársi minőségben tudta elgondolni: „Aki nem gyűjt velem, az szétszór” (Lk 11,23). A tanítványokat „tűzzel (a Szentlélek erejével) sózzák majd meg” (Mk 9,49), hogy izesítő „sóvá” (Mk 9,50) váljanak. Már az első munkatársak is egyenesen Jézus programjához és megkezdett működéséhez (Mk 1,14kk. 27.32) kapcsolódnak és ez a kezdeményezés bennük tovább gyűrűzik.

Miként Jézus, úgy a tanítványok is kezdetől fogva az „Isten Országának hirdetésére” (Lk 10,60) kaptak meghívást. Ezt kell „keresniük” (Lk 12,31), erre kell „alkalmassá” (Lk 9,62) válniuk. Az elhívás célja eleve az volt, hogy „emberhalászok” (Mk 1,17; Lk 5,11), „aratómunkások” (Lk 10,2) legyenek. Már a tizenkét tanítvány kiválasztásáról szóló márkai szöveg (3,14) is megemlíti a meghívás céljai között a kiküldetés feladatát. A kiválasztott és beavatott tanítványok tényleges galileai kiküldetése fedezhető fel a szinoptikusok misziós beszédeinek gyakorlati utasításai mögött (Lk 10,1—10 par; Mk 6,6—13; Lk 9,1—6: a jelenlegi megfogalmazás a húsvét utáni miszió perspektívájában és az egyes evangélisták szerkesztői szempontjaival történt). A „szolgákról” szóló számos példázatból is az tükröződik, hogy a tanítvány mint munkatárs legyen mindig kész arra, hogy urának (=a Mester) kedvére tegyen (Lk 12,42—49; 19,12—27). A munkavállalás pedig feltétlen, készséges engedelmességet és azonnali rendelkezésre állást követel (Lk 9,57—62). Isten hirdetése nem tűri a „ha” és „de” kitérőt; azt kívánja, hogy a tanítvány szakadjon el övétől, váljék el attól is, amit az szíve kíván. — Az Úr Jézus azonban nemcsak azért jött, hogy hirdesse Isten királyi uralmát a világban; személyében és működésében egyúttal az Ország erői is utat törtek maguknak (Mt 11,12kk). Az idő immár beteljesedett (Mk 1,14kk). Jézus azzal az igénnyel lépett fel, hogy kitarja előttünk az Atya gondolatait, terveit és kiáraszza természetfeletti adományainak összességét. A tanítványok tanúságtétele sem merülhet ki csupán a tanításban. Tevékenységüknek a lelkeket átforgató „hatalmas szóban és tettekben” (Lk 24,19) kell megnyilvánulnia.

Az élő Isten hathatós ereje mutatkozik meg ott, ahol a Rossz hatalmát visszaszorítják: „Ha én az Isten ujjával üzöm ki a gonosz lelkeket, akkor már közel van hozzátok az Isten Ország” (Lk

11,20). Jézus azt akarja, hogy munkatársai ezen a fronton is vele küzdjenek és tegyék jelenvalóvá Isten hatalmát. Ezért ad nekik külön megbízatást és hatalmat a démonűzéshez (Mk 3,15; 6,7; vö. Mk 9,38kk.; Lk 10,19k). Ténykedésük hol sikerrrel (Lk 10,17; Mk 6,13), hol pedig kudarcral (Mk 9,14—29) járt. Az olyan paradox felhívás pedig, hogy a szederfa akár a tengerben is gyökeret verhet, bátorítani akarja a tanítványokat a gonosz lelkek elleni küzdelmükben (Lk 17,6 s Mk 9,29 összefüggésében). Minden „lelkipásztori” tevékenység végül is azzal kezdődik, hogy megkülönböztetjük a szellemeket és azokat az ártó befolyásokat, amelyek a gonosz lélektől erednek, igyekszünk leleplezni és visszafojtani. — Isten ereje és uralma nyilvánul meg továbbá Jézus csodás *gyógyításaiban*. Ebbe a hatalmas tanúságtevő eseménybe is belevonja Jézus munkatársait, amikor gyógyító tevékenységükhöz *felhatalmazást és erőt* ad (Mk 9,35; Lk 10,9; 9,1; vö. Mk 6,13; 16,18). Akinek hivatása az, hogy tanúskodjon ebben a világban az élő Isten jelenlétéről, az mindig is különös szeretettel fordul a betegek felé. — A Lélek erejében végzett lelkigondozás és betegszolgálat, az igehirdetés mellett, különleges feladata lesz azoknak, akiket Jézus tanítványai közé hív. Hiszen ez volt Jézus küldetése is, és ebben a működésben mutatkozik meg szembeötlően Isten jelenlétének és uralmának közelsége.

Az egyházközségi munkatársak is — az Úr szavára való odafigyelés mellett — szükségszerűen feladatul kapják a tanúságtevő szolgálatokat. Hogy a világiak az igehirdetést, a lelkigondozást és a betegszolgálatot milyen konkrét keretek és formák között végezhetik, ennek megállapítása az irányító és a munkát összehangoló püspök és lelkipásztor feladatai közé tartozik. Ám még az aktivitásnál is fontosabb az a tény, hogy a munkatársak fellépésük és működésük során bizonyosságot tesznek az élő Isten jelenléte és uralmának közelsége mellett! Az ilyenfajta tanúságtétel azonban csakis karizmatikus természetű lehet, mivel hogy az élő Istent csak ott és akkor lehet „láthatóvá” tenni, ahol és amikor ő maga ajánlja fel ezt a tanúbizonyosságot. A szolgálatok között elsődrendű fontosságú tevékenység az igehirdetés marad, ezt kíséri a Szentlélek Isten erejével támogatott lélek- és beteggondozói szolgálat. A keresztény közösségek elkötelezettsége a világ felé sohasem lehet csupán világra mutató működés: minden kezdeményezés olyan jelszerű eseménnyé lesz, mely beharangozza a szeretetből világ és ember felé forduló Isten hatékony jelenlétét és munkálkodását. Ezért a képviselőtestületben sem a munkavállalás és a teljesítmény lesz az igazi feladat és cél, hanem az olyan tevékenység, amely rámutat az Isten leereszkedésére és a megváltásra szoruló embereket az Atya irtalmas szívéhez elvezeti.

Az Úr Jézusnak a bibliai iratokban élénk álló tanítványi köre megmutathatja, milyen legyen az egyházközségi képviselőtestület alapvető struktúrája: *jel a világ számára*. A testületi tagok éppen olyan intenzitással kötelesek törekedni az erkölcsi tökéletességre mint annak előtte, vagy ahogyan ez a többi kereszténynek is a kötelessége. Erőnk kibontakoztatása az Isten iránti engedelmisséggel és az emberek boldogításában — mindannyiunk közös feladata. Az egyházközség képviselői ezen túlmenően, egész egzisztenciájukkal *üzenetet* hordoznak. Állandó továbbtanulásukkal és lelkes szeretetszolgálatokkal már eleve — minden szóbeli megnyilatkozás előtt — *felhívást* intéznek az egyház és a világ felé. Miként számos más vallási-szerzetesi közösség, az egyházközségi képviselőtestület is a Jézus köré csoportosuló „Isten családját” alkotja. A testületi tagok a Jézushoz és egyházához való hűségükkel, engedelmisségükkel, emelkedetesebb lelkületük kiépítésével és nagylelkű áldozatvállalásukkal hírül adják a világnak azt az egyetlen szükségest, amely Jézus szándéka szerint ad értelmet és célt a földi életnek.

Jegyzet: A témához kapcsolódó irodalomból: Szennay A.: A Mester és munkatársai, TEOLÓGIA, 1977/3. 133—136. — X. L. Dufour (Szerk.): Biblikus Teológiai Szótár (kül. tanítvány, tanúságtétel, követés, apostolság stb. címszavak), Róma, 1976. — Gánóczy S.: Az Egyház (Tkk III/1), Róma, 1980. 13—25. — Alszegey Z.: Kereszténység és közösség (Tkk Kieg. füzet 1), Róma, 1981. — Benkő A.—Szentmártoni M.: Testvéreink szolgálatában, Eisenstadt, 1981. 106—128.

MÁSOK FELÉ FORDULVA

A Teológia jelen számának témája a keresztény közösség papja és munkatársai. Talán megvilágítja a témát, ha életünk alapvető tapasztalatára reflektálunk. Az ember akkor fedezi föl önmagát, akkor valósítja meg identitását, ha mások felé fordul. Különösen fontos a lelkipásztori munkában, hogy a lelkipásztor keresse a kapcsolatot másokkal. A papnak együtt kell élnie munkatársaival, a rábízott hívekkel. Személyesen kell hitéről tanúságot tennie. A kegyelem közvetítése megköveteli a személyiség tisztaságát. A közösség megteremtése, a pásztori feladat megvalósítása igazi találkozást, a személyiség fölládozását kívánja meg. Talán a pap rendelkezik a legmélyebb személyes és közösségi tapasztalatokkal. Hivatása teljesen mások szolgálatára rendeli. A pap minden szava, tette attól lesz súlyos és hatékony, hogy találkozásból nőtt ki és találkozást készít elő. Személyes és elvi megfontolások alapján néhány szempontot szeretnénk fölillantani, mi is rejtezik abban a tapasztalatban, amit így fejezünk ki: találkoztam a másik emberrel, a másik ember felé fordultam.

Fölvett témánkban életünk elemi tapasztalata lappang. Kiindulásképpen gondoljunk egy egyszerű eseményre. Egy kisgyermek virágcsokrot szed és azt édesanyjának átnyújtja mondván: „Nézd, ezeket a virágokat neked szedtem!” Minden, ami most számunkra lényeges, ki nyilvánul ebben az eseményben. A gyermek győzelmes fölkiáltásában föltáru a másik ember felé fordulás, a hála, az önmagáraeszmélés, a valósággal való találkozás. É n szedtem a virágokat. N e k e d szedtem ezeket. V i r á g o k a t szedtem neked. Amikor a gyermek a másik felé fordul, egyben önmagára is eszmél. Amikor a másiknak ad valamit szeretettel, akkor attól elfogadást, elismerést vár. Önmagát kínálja, hogy megnyerje a másikat. A másik jelenlétében tapasztalja meg igazán önmagát. A kamaszban és a felnőtt emberben ugyanezt a tapasztalatot már más meglevő tapasztalatok színezik és formálják, gyengítik vagy erősítik, fölerősítik vagy meghiúsítják.

Ha a gyermek tapasztalatát tovább elemezzük, akkor abban fölfedezzük, hogy a gyermek igazán és elsődlegesen önmagát állítja. A virág átadásában és fölkiáltásában benne remeg egész valója, személyisége és személyiségének legbensőbb magva: az én-je. Nézd, a virágokat én szedtem, kezemmel szedtem, ugye szépet szedtem, ugye ügyes vagyok, ugye elfogadsz? Az elemi tapasztalatban ugyanakkor egészen benne van a másik ember személye is. N e k e d szedtem, tetszik-e neked, ugye elfogadod, ugye hálás leszel hozzám? Végül még a valósággal való kapcsolat is kiderül. A tárgy szépsége, hasznossága visszaragyo g rám és rád. A találkozásban az én és a te egymásratalált és egymáson keresztül megtalálták a valósághoz vezető utat. Nemcsak fölvilágosító-informatív jellegű kérdés és felelet játszódo tt le, hanem olyan kérdés—felelet, hívás és válasz, amely közösséget teremtett. Két személy közösen, egymásratalálva részesedett a valóságban. A dologi, tárgyi szintbe hatolva csak személytelen szférát tapasztalhatunk meg. A személyek „varázsában” a valóság az emberhez rendelődik, az emberek pedig egymásra talál- nak. Az ajándékozás gesztusa egészen mély kapcsolatot teremt, együttlétet hoz létre. Az egymásratalálásban, a találkozásban, egymás jelenlétében mindegyik személy látja, élvezi, igazolja önmagát, kibontakoztatja személyiségét úgy, hogy teret enged a másiknak is, önmaga megtapasztalásában tapasztalja meg a másikat. Végtelen mélység tárul föl az élet egyszerű elemi eseményében. — Tudatosítanunk kell tehát azt az alapvető tényt, hogy bármit gondolunk vagy cselekszünk, abban nemcsak önmagunk, hanem a másik ember is mindig valamiképpen jelen van. A másik nemcsak körülöttem, velem, hanem bennem van, összefonódva és eggyéválva önmagammal. A másik ember jelenléte eredeti és átfogó tapasztalat. Majdnem azonos a létezés, a világban való létezés homályos érzésével. Az együttlét saját léttapasztalatom mélységét, lehetőségi feltételeit fejezi ki. A jelenlétnek és az együttlétnek számtalan pozitív és negatív megnyilvánulása lehet. A másik személyének, jelenlétének a megtapasztalása általában spontán módon történik. Térben és időben találkozik az én és a te, de találkozásuk melyeséget, tartalmát, jellegét nem lehet tér—idő adottságokkal mérni. — Az egoizmusban, a helytelen önszereteten, az önzésben sajnálatosan eltorzul a személyek találkozása és együttléte. Az önzés egyol-

dalúvá és sebzetté teszi a személyiséget. Az önző ember önmagába belegabalyodik, tele van ellenséges érzülettel és aggodalmakkal. Nyugtalan lesz, mert kénytelen megtapasztalni az elmentmondást birtoklási és kötődési vágya, mohó vágyakozása és homályosan fölfogott semmissége között. Önmagán kívül senkit sem képes igazán elfogadni, de azt is fölfogja, hogy önmaga senki és semmi. Ezért kívülről és erőszakosan szeretné magát biztosítani, létezését igazolni. És közben elveszejtí önmagát és a másik embert is. — Eltorzultan valósul meg a másik emberhez való viszonyunk a pózolásban. A pózoló látszólag másokkal törődik, valójában azonban csak önmagával van eltelve. A másik csak annyiban érdekli, amennyiben szeretné vele elfogadtatni megjátszott hamis énjét. Az ilyen ember önmagát és a másikat sem veszi komolyan. Csak mesterséges és túlfinomult légköre kedvez a pózolásnak, igazi közösségi légkörben azonnal lelepleződik és nevetségessé válik. Minden önzés és pózolás mögött féresikerült találkozás van. Ha az én nem találkozik a másikkal, ha kölcsönösen nem fordulnak egymás felé és nem adják át egymásnak önmagukat, akkor a személyiség elkezd önmaga körül forogni. Az önző és pózoló magatartásban a másik ember egyszerűen csak fölvevő, visszhangosító és hangerősítő szerepét játssza. A személyes kapcsolat önkényesen manipulálható mechanizmusra egyszerűsödik és külsőségessé válik. Hiábavaló látszatta és komédiává alacsonyodik minden. A másik ember csak mint közönség előtt van mint egy látványosság nézője. — A személyiség önmagára eszmélése, a közösség kialakulása, a szociális légkör létrejötte attól függ, hogyan találkozik az én a tevel, hogyan teremtdök meg a találkozásban a jelenlét és az együttlét. Ehhez legtöbbször meg kell szüntetni a személyi izoláltságát és le kell rombolni a torz magatartásformákat. Igen nagy tét forog itt kockán. Milyenek fedezem föl önmagamat? Milyenek látom önmagam? Hogyan tudom meg, hogy ki is vagyok én? Mindez attól függ, hogy sikerül-e a másik emberrel valóságosan találkoznom. Létezésemet önmagában még csak adottságnak tapasztalom. Amikor pedig teljesen mások felé fordulok, akkor már feladatnak érzem létezésemet. Sikeres egymásratalálásban a másik embert ajándéknak látom, amely aztán visszazugárik rám és akkor életemet már ajándéknak tekintem. Saját situációmát elemezve tudatosul bennem életem, feladatom, személyiségem és személyiségem benső intim magva, az énem. Ha önmagam abszolutizálnám, akkor eleve elvéteném az utat. Az édesanyjának virágcsokrot átnyújtó gyermekben föléled a létezés legősibb tapasztalata, a gyermek számára ajándék az anyja és az anyának ajándék a gyermek. Aztán az élet további fejlődése során fedezem föl azokat a követelményeket, melyeket más személyek támasztanak velem szemben. Igaz, én magam vagyok legközelebb önmagamhoz. Csakhogy én nem birtokosa vagyok a létezésnek, hanem egy roppant jóindulat folytán részese dem a létezésben. Saját életem, létezésem igazán nem az enyém, csak rámbízták. Ha reálisn bemérem magam, akkor letéteményesnek, egy roppant nagy értékű és isteni eredetű letétemény őrzőjének és kezelőjének látom önmagamat. Ebben az értelmezésben az élet alapkérdése így hangzik: honnan való az értékeim és az életem? Hogyan kerültek hozzám? Mire kötelez ez a roppant nagy ajándék? Milyen magatartás felel meg leginkább az ajándék őrzésének? Miképpen adhatom tovább és kamatoztathatom értékeim? Csodálkozás, hála és felelősségtudat ébred föl bennem. Életem és értékeim fölszólítást intéznek hozzám. Az életem hivatás lesz. Az élet megvalósítása pedig fölszólításra és szüntelen hívásra adott személyes válasz lesz.

Határozottan vissza kell utasítanunk azt a fikciót, mintha előzetesen létezne valamilyen föltételezett izolált én. A megajándékozottság tudata szétoszlat minden hamis illúziót életem körül. Nem én vagyok saját világom egyedüli középpontja, hanem teljes létemmel másokra irányulok. A másik ember nem okvetetlenkedő akadály életemben, hanem életem kibontakozásának lényegi föltétele. Senki sem igazolhatja saját magát. Minden öntetszelgés a kétségbeesésbe toroklik. Mások felé fordulva alakul ki hiteles öntudatom és valóságérzetem. Amikor az ember önmagával küszködik, akkor szörnyűséges monológnak tűnik az élet, amelynek semmi jelentősége nincs. A személytelen racionalizmus énimádatot sugall. A lapos individualizmus sivatagot teremt bennem és körülöttem. A biológiai megalapozottságú életszemlélet pedig belelök a küzdelmekbe anélkül, hogy fölvilágosítana annak értelméről. Ha egy közösségbe csak úgy belesodródok anélkül, hogy tudatosan és teljes létezésemmel én fordulnék más emberek felé, akkor a közösség mint névtelen egyed elnyel. Ha az életem ténylegesen ajándék, mint ahogy azt eredeti situációm sugallja és a keresztény hit állítja, akkor eleve a másik felé kell fordulnom. Ha ez nem így lenne, akkor bizony fájdalmas katasztrófák és konfliktusok elé nézne életem és környezetem. Isteni jóindulat és nagylelkűség révén részesedtem ebben az ajándékban. Ezért az életem feladat. Felelős vagyok az életemért. És csak úgy tudom ezt a feladatot megva-

lósítani, hogy mások felé fordulva ajándékká válok mások számára. Ime az élet alapszempontjai. Ha ez nem így lenne, akkor bármikor belémlőpózhatna a lét abszurdításának gyanúja. Bármikor rámtörhetne a létezés belső széttöredezettsége és hazugsága, szörnyű torzsága. Ha nem lennének az életnek abszolút nyilvánvaló evidenciái, akkor fölmérhetetlen lenne a távolság a tényleges létezés és annak igazi rendeltetése között.

A tömegkommunikációs eszközök csak az élet felszíni mozgásait rögzítik. Ezek szerint az ember élete nem más, mint a történelem és a társadalom örvényeiben sodródó atom, merő statisztikai adat, egy tag millió más tag mellett. Ezzel szemben a személyiség egyetlennek, egyszerűnek, megismételhetetlennek és végérvényes adottságnak észleli önmagát. Akkor válik valaki személyiséggé, amikor közvetlenül és elkötelezetten beleáll az élet küzdelmeibe, mások felé fordul és másokkal együtt részt vesz az élet feladataiban. Ki vagyok én? A kérdés azonos azzal a kérdéssel, hogy mi az én feladatom? Énünk igazi természete mint belső szükséglet szándék, követelmény és irányultság formájában nyilatkozik meg. A személyes elkötelezettség mindig kétirányú. Levelet mindig másoknak írok, és én írom alá, vagy önmagamról másnak írok. Csak konkrét személynek címzett és személyes aláírással ellátott levélnek van súlya és igazi mondanivalója. Önmagam kibontásának csak akkor van értelme, ha az mások számára elfogadható és mások szolgálatára való. És amennyiben valóságosan hiszek mások jelenlétében és a másokra való irányíttságomban, annyiban ez a hit stabilizálja életem, közösséget teremt. Mit jelent általában hinni? Saját létezésekre úgy tekinteni és úgy elfogadni, hogy az lényegében másokra irányul, mások érdekében képes szolgálni, önmagát földadni. Személyiség—elkötelezettség—közösség—valóság: ezek az összefüggések fejezik ki az emberi élet igazi feladatát.

A személyiség körül magasfeszültségű tér keletkezik, a jó és a rossz tere és drámai küzdelme. Ahol személyiséggé érlelődött emberek forognak és tevékenykednek, ott mindig a jóság-nak vagy a gonoszságnak a kisugárzása történik. Ahol pedig a személyiség intim magva is megnyilvánul, az én-magam legvégső titka, ott a jó és a rossz abszolút különbözősége kiderül. A személyes élet végérvényes beállítottág, amelynek légkörében az idő véges anyagából már az örökkévaló gyümölcs érlelődik. Ha az én bezárkózna saját erőterébe, saját gondolataiba és vágyaiba, öntetszelgő érzéseibe, akkor a valóságon kívül rekedne, a jó és a rossz zónája összekuszálódna. S mit tehet olyankor valaki, ha a jó rossznak tűnik és a rossz meg jónak? Olyankor a létezés az abszurdítás gyanújába keveredett, mert önmagába gabalyodott bele és nem tárulkozott ki a másik ember felé. Ha a valaki nem követné őszintén saját benső léttörvényét, a másikra irányuló lendületet, a teremtő kezdeményezést, akkor nemcsak a valóságon rekedne kívül, hanem a jó és a rossz küzdelme is összezavarodna. Az erkölcsi élet feszültségében mérhetjük le egészen konkrétan, hogy annyira vagyunk személyes lények, amennyiben szociális módon megvalósulunk. Aki nem teremt maga körül közösséget, az menthetetlenül az élet margójára szorul, kiszolgáltatva még ráadásul minden kőszá ábrándnak és szeszélyes illúzióknak. Személyiség csak szociális szférában élhet. Szociális szférát csak személyes erőfeszítések hozhatnak létre és tarthatnak fenn. Mit is jelent személyesen élni? Készségesen mások rendelkezésére állni. Hol van a közösség? Ahol a személyiség mások felé fordul és ebben az irányultságban talál önmagára. A másik ember mindig szólít engem, kérdést és kérést intéz hozzám. Nekem csak válaszolni kell a kérdésre és kérésre. Saját sorsomnak csak akkor adok határozott jeleket, ha igazán részesedem mások sorsában és saját sorsomban mást is részesítek. A személyiség hivatást jelent. — A személy méltóságát és cselekedeteinek hatékonyságát a hivatástudat adja meg. A hivatás lényegileg mások felé fordulást, szolgálatot jelent. Csak azt az életet lehet igazolni, amelynek komoly feladatai vannak. A feladat pedig mindig a másokra irányul. Csak akit tényleg megszólítottak, akinek tényleg a szívéhez szóltak, az tud a hívásra igazán válaszolni. Akit megajándékoztak, az tud mást megajándékozni. A lelkipásztor életében nyilvánul ki a legteljesebben ez az alaphelyzet. Nagyon fontos, hogy a megszólításban, a feladatban a megszólító és a megbízó személye is ismert legyen. Ellentmondásos helyzet keletkezne, ha a kérdező, a felszólító, a kérő személye elfedett maradna, s ennek következtében személytelen tényezőkre vezetnénk vissza hivatásunkat és csak személytelen feladatokat teljesítenénk. Ki szólít minket? A világ? Vagy talán csak önmagam visszhangját fogom föl fölszólításnak? Vagy talán Isten szólít? Egy másik ember szólítása egyértelmű. A dolgok hozzánk intézett fölszólítása már nem világos. A létezés végső kérdései nem mindenki előtt tisztázottak. Különös helyzet áll elő, ha a hivatást magamban érzem, magam döntök a hívásról, és mégis valahonnan kívülről szüremkedne belém

a hívás és a fölszólítás. Talán itt a forrása az élet tétovásának, bizonytalanságainak és tehetetlenségének, zavarának, hogy nem kapcsolódnak egymáshoz bensőleg a bennem, a tőlem és a kívülem, a másiktól-másikra irányuló tényezők. Így igen könnyen a névtelenség, az értelmetlen erőlködés, értelmetlen kockázat szakadékká zuhanhat minden jószándék és erőfeszítés. Hivatással elvégzett feladatnál föl sem merülhet tárgyi problémaként a feladat. Személyes kérdéseket nem lehet mechanikusan megoldani úgy, hogy ismerem a mechanizmus működési elvét és energiaforrásait és ezek figyelembevételével kezelem a gépezetet. Személytelenül végzett munka lerombolja az egyént és a közösséget egyaránt.

Az eszmélődés előterében eddig még csak a másik felé fordulás állott. Végezetül a fölvetett kérdés hátterébe is be kell pillantanunk. Általában spontán módon és természetesen fordul mindenki a másik ember felé, követi alapvető léttörékvését. De ennek a törekvésnek a végső feltételét, alapjait és garanciáját is tudatosítanunk kell. Ha teljes világossággal megfogalmazzuk témánkat, magában a témában fölmerül végső alapja, a végső alap önmagát láttatja, áttetszővé válik. Legnagyobb művészet az, ha úgy tesszük föl a kérdést, hogy abban azonnal végső feltétele is kiviláglik, így a téma önmagát igazolja. Karl Rahner fogalmazta meg ilyen egyszerűen és tisztán, elemi módon a keresztény hit igazságát, az emberi élet alaptörékvését: „Igazi önmegvalósításban csak akkor talál önmagára az ember, ha feltétel nélkül kockára teszi magát másért” (A hit alapjai, Bp. p. 484). Ha ilyen elemi módon fogalmazzuk meg az élet feladatát, akkor már önmagában a feladatban is észlelhető hordozó alapja, lehetővé tevő alapja: életünk horizontja áttekinthetővé válik. Az én és a te találkozása mélységet nyer és végső biztosítékot kap. Isten Krisztus által személyesen közölte önmagát az emberrel és történelmi-személyes horizontban létrehozta azt a közeget, amelyben a felebaráti szeretet lehetővé válik.

A másik ember felé fordulás konkrét feltétele a szimpátia, a szeretet. A szolgálat, a hivatás végső feltétele a feltétlen szeretet létezése. A másik ember felé fordulás szolgálatot jelent, a szolgálat pedig igazán szeretetszolgálat. Csak a szeretetben tudjuk a másik embert egyetlen és egyszeri adottságnak, személynek tekinteni. A keresztény életfölfogás az embert Isten képmásának tekinti. Végeredményben az ember nemcsak szolgálja a másikat, hanem szereti is. A szeretetből fakadó szolgálat képes áldozatot hozni, sőt önmagát egészen áldozatul hozni a másikért. Ehhez az áldozathoz azonban garancia kell. És ez a feltétlen szeretet, a Krisztusban kinyilvánult szeretet. Életünk törékeny és veszélyeztetett állapotban van. Megeshet, hogy félreismerjük életünk rendeltetését, hogy helytelenül értelmezzük életünket. Mi a biztosítéka az élet helyes értelmezésének? Mindenesetre jó jel, ha készséges vagyok és mindig mások szolgálátára állok. Ez megóv attól, hogy önmagam állítsam a középpontba. Aki kész életét másokért föláldozni, föltétlen áldozatot hozni, az közvetlenül szembesíti önmagát életének feltétlen alapjával. Az ilyen ember Krisztusról szerez tapasztalatot akkor is, ha ezt kifejezetten nem tudja. Olyan tettet hajtnak végre a föltétlen szeretet tétében, amely teljesen tőlünk függ és mégis teljesen a másikra irányul; és ebben az ember már föladja önmagát, túlnő önmagán.

Számolnunk kell azzal is, hogy személyes létezésünket, személyes ambícióinkat sohasem tudjuk tökéletesen megvalósítani. Életünkben a megtestesülés törvénye érvényesül. Őszintén törekszünk személyiségünk belső tökéletességét gesztusokban, művekben kifejezni. De végül azt is belátjuk, hogy semmilyen alkotás, gesztus nem fejezheti ki a személy végső tökéletességét. Belátjuk, hogy csak részesedünk a teljességből, csak irányulunk a tökéletesség felé. Nem vagyunk tökéletesek, csak irányulunk a tökéletesség felé. És ez a törekvés nyilvánítja ki az élet végső igazságát, amikor a feltételes áttetszővé válik a feltétlen felé, a töredékes utal a teljesre és egészre. A másik ember felé forduló személynek számolnia kell végső lehetőségével. Túl tud-e jutni önmagán a személyiség? Önmagán túllépve hová jut el? Manapság tragikus aktualitása van ennek a súlyos kérdésnek. Végeredményben hol köt ki a személyiség? Végül befullad önző számításaiba? Valamilyen kollektív hősiesség oltárán emésztdődik föl? Önmaga vagy mások börtönében pusztul el? Vagy talán emberalatti tényezők sodorják magukkal? Annyit biztosan beláthatunk, hogy a személyiség egyetemes és feltétlen értékekkel telítődik, az igazság, a szeretet értékeivel.

A keresztény hit határozottan állítja, hogy az ember Isten színe látására rendeltetett. Amikor pedig valaki elindul a másik felé, akkor elindul azon az úton, amely a feltétlen értékek irányításával kivezet önmagából. Az ilyen út pedig Isten végtelenségébe vezet. Ennek az útnak a törvényét fejezi ki G. Thibon francia író aforizmája: „Szüksösen érzed magad? Kitérésről álmodozol? Azonban vigyázz az ábrándokra. Hogy önmagadtól megszabadulj, ne fuss, ne szökj el

önmagad elől. Mélyülj el inkább abban a szűkös térben, amely számodra adott: ott fölhalad Istent és minden egyebet. Isten nem valami homályos sejtelem horizontodon belül. Isten önmagad legbenszejében szunnyad. A hiúság elfut, a szeretet elmélyül. Ha önmagadon kívülre menekülnél, saját börtönöd magaddal vinnéd és menekülésed lendülete egyre inkább szűkebb körre szorítana. Ha önmagadba merülsz, bensőd egyre jobban kitarul és paradicsommá válik.”

Tarjányi Zoltán

AZ EUCHARISZTIKUS KÖZÖSSÉG PAPJA

Tolsztoj: Anna Karenina című regényének vége felé egy apró jelenetet olvashatunk. A főszereplő, Levin, feleségével együtt rajtakapja a gyerekeket, hogy az étellel játszanak. A málnát a gyertya fölött megsütik, a tejet pedig szőkőkút formájában öntik egymás szájába. Dolly megpróbál a kicsik értelmére hatni, s elmagyarázza nekik, hogy a felnőttek mekkora munkájába kerül a málna termesztése, a tej előállítás, a csészék megmunkálása: hogy amivel ők játékot üznek, az rengeteg erőfeszítés gyümölcse. „Levint meglepte az a nyugodt bizalmatlanság, amellyel a gyerekek anyjukat hallgatták. Azon bánkódtak csak, hogy szórakoztató játéknak véget vetettek, s egy szót sem hittek el abból, amit anyjuk mondott. Nem is hitték, hiszen azt, amiben részesültek, nem is tudják egész terjedelmében elképzelni; éppen ezért azt sem, hogy amit szétrombolnak, ugyanaz, amiből élnek.”¹

Nem alaptalan a idézetet korunk liturgikus szétforgcsolására alkalmaznunk. A kultikus jelképek értése tekintetében olyan kátyuba jutott korunk, vele együtt egyházunk, sőt klérusunk, hogy Lustiger, Párizs bíborosa a következő kijelentéseket tette a szószéken: „A mise a hit középpontját érinti, mégis a leginkább félreismert valóság a gyakorlatban. Tudjuk, hogy keresztény életünknek, hitünknek és egyházunknak centruma az Eucharisztia, mégis sokan nem látnak többet a misében, mint előírt katolikus rítust. És azt gondolják, hogy ez egy unalmas rítus. Mondják: járok misére és unatkozom, semmi életteli ott nem történik, soha semmi nem változik. Hát minek is az egész?”²

Valóban, minden pap megtapasztalja, vasárnaponként — olykor négyszer-ötször is —, hogy a hívek egy része késve jön, és érdektelen szemlélője a cselekménynek. S mivel liturgikus és liturgiátörténeti képzése töredékes korunk papjainak is, sokan csak ismételtetik a II. Vatikánum alaptételét, mely szerint az Eucharisztia a liturgia „csúcsa és forrása”, de gyermeki módon nem gondolnak annak egész terjedelmére, s nem tudják, hogy amit lelkipásztori ötletekkel „dúsítani” akarnak, „életképessé tenni”, valójában abból élnek. Ahogy felnőtte kell válni, hogy a munkáról helyes képet alkothassunk, ugyanúgy lélekben és igazságban fel kell nőni a szentmise nagy drámájához, hogy éretten láthassuk: melyek az egyéni megoldás lehetőségei, s melyek a szent és mocanthatatlan lények. Mert ha ez utóbbiakat akarjuk „jobb szavakkal, jobb megoldásokkal” kicserélni, esetleg lerontjuk a történes teljességét. E lényeglátás hiányából sok ferde jelenség is fakad, pl. „Az Úr legyen veletek!” Emmánuel-gondolatának meghirdetése helyett „közvetlenebb” üdvözlési forma választása; az eucharisztikus imádság közös mondása a hívekkel; az igehirdetés helyettesítése dramatizálással, esetleg videózással stb. Végsősoron a papi önértelmezés hiányosságából és gyengeségéből nő ki az ekléziológia és liturgikus elmosódás, mert a személyes vonzású csoportokban való ténykedésből az a veszély származik, hogy „amit megéltam, azt hirdetem, azt képviselem a liturgiában is”. Nem pedig az eucharisztia létjelenségét. Mely nem más, mint Isten jóságáért való hálaadás. Hálas emlegetése a teremtésnek és a megváltásnak. Vagyis az üdvtörténet igenlése, megjelenítése és az abba való beépülés. Indokoltnak tűnik tehát újra átgondolni az egyházfogalmat, az abból kinövő eucharisztikus közösségfogalmat, s megkísérelni pontosítani a pap szerepét az egyház szakramentális életében.

Ekléziológiai háttér. A teológia egyházközeliítésében az „Isten népe” és a „Szentlélek temp-loma” képek mellett kiemelkedő szerepe van a „Krisztus misztikus teste” metaforának. Innét származik az egyház legfőbb méltósága: egyetlen misztikus személyt alkot Krisztussal. A II. Va-tikánium Pál apostol tanítására építette fel e koncepciójának a megfogalmazását: az Apostol hang-súlyozza, hogy mindnyájan egy testet alkotunk (1Kor 12,12), egy testnek a tagjai vagyunk (Róm 12,5), tehát a Krisztussal együtt alkotott misztikus test realitásáról beszél, amelybe a keresettség (1Kor 12,13) és az egy kenyér (1Kor 10,17) kapcsol be minket. A fogságban írt páli levelekben pedig egyre inkább kirajzolódik ezen egyházkép másik fő gondolata: Krisztus a Fő, a fej szere-pét tölti be, akitől az egész test az egyetértést és a kohéziót kapja, s amelynek növekednie kell igazságban és szeretetben a Fő teljességéig (Ef 1,15; Kol 1,18). Ugyanis Krisztusban lakozik az istenség teljessége (Kol 2,9), tehát aki nem kötődik a Főhöz, nem kap onnét élelmet és növe- kedést (Kol 2,19; Ef 4,15). Mindezek alapján jegyezte meg de Lubac a *Mystici Corporis Christi*, XII. Pius-féle enciklikáról: „Ez az a tanítás, ez az az igazság, amelynek alapkövé kell válnia a teológiai reflexióban, amikor Krisztus Egyházáról van szó.”³

Ebből a sajátos egységből, amely Krisztus és az egyház között fönáll, következik a zsinat immár nevezetessé vált princípiuma: a Krisztusban élő egyház a világ számára egy sajátos szentség, mert jele és eszköze az Istennel és emberi nemmel való intim egységnek. A teológia az egyház szentségi karakterét két üdvtörténeti gondolattal alapozza meg: a) a második isteni Személy megtestesülvén végrehajtja a megváltás művét, újjáteremtve az emberi életet, s egyházára bízta, hogy építse be az új teremtsébe a történelmi emberiséget (2Kor 5,17; Róm 6,4); — b) ugyane misztérium másik oldala, a Szentlélek eljövetele és működése, aki a megdicsőült Krisztus életét közvetíti, éppen azért, hogy a misztikus test be tudja építeni a világot a *húsvéti titokba*. Az új teremtés tehát nem más, mint a Fő által végbevitt megváltás beteljesítése az időben, a test-egyház által, a Lélek erejében. Ez a visszavonhatatlan folyamat a szentségek által realizálódik, mert telve van az egyház a krisztusi megváltásból származó természetfölötti erővel, sőt mondhatjuk: Krisztus megváltói műve általa teljesedik be a történelemben. Ezért kell hangsúlyoznunk: a katolikus liturgikus koncepció mindig következménye a sakramentális egyházképnek, azaz az egyház konstruktív elemei a szentségek és az Eucharisztia.

Az eucharisztikus közösség teológiájából. A Szent Liturgiáról szóló zsinati határozat 6. pontjában fontos kijelentés szerepel: a hívő közösség *lényegi* ténykedése, hogy rendszeresen összegyűlik ünnepelni a húsvéti misztériumot; a 7.-ben pedig ez áll: Krisztus *jelen van* egyházában, kivált- képpen a liturgikus cselekményekben. Különféle jelenlétről van szó, még az eucharisztian belül is: jelen van az Ő nevében összegyűlt közösségben; a felolvasott és hirdetett Igében; jelen van mint egyedüli Főpap, aki bemutatja az Atyának megváltói áldozatát; jelen van az őt reprezentáló pap személyében; jelen van az Eucharisztia megemlékező megjelenítésében, és jelen van az át- változtatott Kenyérben. Minden tekintetben az üdvtörténet csúcspontjának a megjelenítéséről van szó, úgy hogy mondhatjuk: az Eucharisztia az, ami egyházzá és testté tesz bennünket. Ha ennyire a hit centrumát érintjük a liturgiában, méltán hivatkozhatunk a zsinatra: „A szent Eucharisztiaival kapcsolatban áll és reá irányul a többi szentség . . . hiszen benne van az egyház egész kegyelmi gazdagsága: maga Krisztus, a mi húsvéti bárányunk és élő kenyérünk. Teste a Szentlélek által élő és éltető test . . . az Eucharisztia közös ünneplése tehát a középpontja a hívő közösségnek . . .”⁴

Krisztus egyszerre a föláldozott Fiú a kenyértörésben, s egyszerre Ő az új teremtés értünk adatott áldozata. Így, amikor megújítjuk áldozatát, mi magunk leszünk azzá, amit kapunk: Istennek kedves áldozattá, s általunk megy végbe az új teremtés. Így érthető, hogy az egyház liturgikus és lelki életének mindig a kö- zéppontjában kell állnia a húsvéti áldozat ünneplésének. Benne foglaltatik az üdvtörténet központi történése, innét fakad, hogy Krisztus testének és vérének lakoma formájában való vétele Krisztus titokzatos testével, az egyházzal, és egy- mással is mind jobban eggyé válnak az áldozók. Élő áldozattá válnak Krisztusban és *tevékenyen részesednek Isten népének papi, áldozatbemutatói közösségében*. Az egy ke- nyérrel táplálkozás azonban a leghatásosabb jele a Krisztus testébe való beépülésnek (1Kor 10,14), hogy a Lélek által Krisztusban lehetünk egymás tagjai.

Kultikus áldozatbemutatásról és ahhoz való bensőséges csatlakozásról beszélünk, ezért nem hagyható figyelmen kívül a *szentmise áldozati jellegének* a megközelítése. Korunk francia dogmatikusa, Winling, a következőképpen összegzi az ide vonatkozókat⁶: a *feláldozási* teóriában a mise nem más, mint Krisztus rituális feláldozása, a pap pedig a konsekráló szavak „misztikus pallosával” az isteni áldozat bemutatója. Másik megközelítési mód a *felajánlási* felfogás: az örök Főpap mennyei felajánlása jelenik meg az oltáron, így a szentmise nem realista, hanem szakramentális áldozat. Vagyis a jelek, eszközök, mozdulatok, szavak valóságos természetfeletti hatásokat közvetítenek. A biblikus teológia ez utóbbi megközelítése mellett foglal állást, hiszen az ószövetségi áldozatok célja is inkább az istenivel való kapcsolatteremtési vágy volt, mintsem az adományok megsemmisítése. A történeti Jézus áldozata így az emberiségnek adott historikusan látható üdvösség-ajándéknak minősül, s ennek megjelenítése a szentmisében a lehető legintimebb és legvalóságosabb kapcsolatba lépésünk Istennel.

A pap szerepe. Minden megkeresztelt ember részesedik Krisztus papi, prófétai és királyi funkciójában, tehát mindenki által realizálódik Jézus közvetítői tevékenysége. A papi jelleg ennyit jelent: a hittel megvilágított és a szeretet által vezérelt élet felajánlja lelki áldozatát az Atyának Jézusban a Szentlélek által. Ratzinger ezen *egyetemes papságon* belül a következő pontokban mutatja be a *szolgálati papságról* szóló újszövetségi biblikus tanítást⁶: a) az egyházi papi szolgálat csak a Krisztussal mint közvetítővel való kapcsolat által érthető; — b) Krisztusnak mint papnak és közvetítőnek a feladata a keresztaáldozatban realizálódik, amelynek előfeltétele és teológiai alapja a megtestesülés, mert így tud a Fiú válni a „jövendő jóvak Főpapjává.. (Zsid 9, 11), — c) Jézus papi-közvetítői mivolta és az egyház papjai közötti láncszem az apostoliság: Jézus igehirdetésének a meghosszabbítása, ám az igehirdetés nem mellőzheti a megtestesült és a kereszten meghalt Igét, vagyis a kultusz elvi alapját; — d) Pál apostol felfogásában Krisztusnak mind pap-közvetítőnek a feladatát konkretizálja és reprezentálja az apostoli szenvedés, vagyis az áldozattá válás. Az újszövetségi szolgálati papságnak tehát ez a feladata: Krisztusba kapcsolni az emberi életet, engedni bennünk valóságosan kialakulni Őt, aki mindent egyesít magában úgy, hogy beemel saját végtelenségébe. *Az oltár körül egybegyűlt hívő közösség* valósítja meg az eucharisziát a Lélek közreműködésével, de más annak a szerepe, aki *általános papsághoz, s más azé, aki a szolgálati papsághoz tartozik.* Nem egymást kizáró értékekről van szó, épp ellenkezőleg, ahogy Cserháti püspök hangsúlyozza: „Sehol sem jut annyira szembetűnően kifejezésre az egyház kultikus egésze, az egyetemes és szolgálati papság egymásban levése és a felszentelt papságnak a hívek közösségéhez való hozzárendelése.”⁷

Ezen teológiai alapokra épült a zsinat útmutatása a liturgikus papi szerepről: a liturgiát a pap „in persona Christi”, Krisztus személyében vezeti (Lumen Gentium 26); ahol a pap Krisztus nevében és helyében ténykedik (Lumen Gentium 28); magát Krisztust jeleníti meg, ha szakramentális életről van szó (Presbyterium ordinis 5). Ugyanis amíg a keresztség és a bérmlás az egyházba mint Krisztus misztikus testébe avatja be az embert, addig a papszentelés egy minőségileg más viszonyt eredményez Krisztus és az egyház felé. Az egyházi rend szentsége a papot *Krisztusba mint Főbe* kapcsolja be. Ezt a különbséget nevezik szentségi karakternek: a pap az ordináció által Krisztushoz mint Főhöz lesz hasonlóvá, aki Fő-mivoltát a közvetítői-papi-áldozatbemutatói működéssel valósítja meg. A pap pedig pontosan azért ténykedik Krisztus személyében, hogy az egész egyház Krisztus testeként minél odaadóbban töltsé be hivatását, nevezetesen: a megváltói áldozat általi új teremtésbe bekapcsolja az egész emberi nemet és a világot.

E papszentelésből következő szereppel kapcsolatban a középkori teológiában inkább a *potestas*, a hatalom súlyát hangsúlyozták, melyet már a XII. Pius által 1947-ben kiadott Sacramentum ordinis kezdetű konstitúció is árnyalt, visszatérve egy régebbi, pneumatologikus tradícióhoz. Azaz Krisztus misztériumának szolgálatában kell látni a papi karakter lényegét, s a papszentelési imádság is epiklézis, Lélek-hívő jellegű lett. A II. Vatikánium is a misztériumra tette a hangsúlyt, a szakramentális szolgálatra, amely az apostoli successioval való összeköttetés által a tradíció igazi belső tartalmára is rámutat: a kézrátétel az apostoloktól kapott dolog, tehát a Lélektől, felülről jön, nem az egyházi spekuláció eredménye. Hogy a zsinat bölcs családfóként mennyire igyekezett „régit és újat” egyaránt új harmóniába illeszteni, arra Lécuyer mutat rá. A Presbyterium ordinis kezdetű zsinati dokumentumban a 12. pont szerint a papok mint „élő eszközök” végzik feladatukat, amelyet általuk Krisztusnak kell betöltenie.

Az élő eszköz-teória pedig Szent Tamástól származik, aki a papszentelést ahhoz az eszköz-minőséghez hasonlítja, amikor valami megkapja végleges formáját; s a papi funkció Krisztus élő megjelenítő eszköz-jellegét pedig ahhoz az eszköz-minőséghez, amikor valaki valamilyen céllal a végleges formát kapott eszközzel ténykedni kezd.⁸ A hívő közösségben betöltött liturgikus papi szerepet így fogalmazhatjuk meg: a papság szentsége a garanciája a többi szentségnek, mert Krisztus személyében és Krisztus üdvösségszerző aktusait teszi jelenvalóvá a pap, a hívő közösség, a test, valamint az egész világ javára, a Lélek erejében.

Pontositás A Krisztus misztikus teste egyházképből származó krisztusi Fő-mivolt autentikusan a szentségekben realizálódik: Ő isteni természeténél fogva magasabbrendű, mint a tagok, ugyanakkor befolyással van a tagokra, hiszen a testnek és a léleknek is a feje. Így Krisztus egyszerre mint *egységsejt* jelenik meg, a tagok különféle funkcióit harmonizálva, s ugyanakkor betölti a magasabbba beépítő, *célrarendelő* szerepet is. Ez a teológiai és eszkatológiai távlat alkalmas arra is, hogy bemutassa: az Eucharisziában egy felülről jövő, hierarchizált, mégis látható intézmény, közösség valósul meg. A keleti teológia direktbben őrizte meg az Eucharisztia Atya iránti hálaadás-jellegét (a teremtséért, Isten emberszerető üdvörtörténeti beavatkozásaiért), míg Nyugat a hangsúlyt inkább arra helyezte, hogy az Eucharisziában Krisztus megvált minket kereszthalálával. Am itt is egy hálaadás van a háttérben: az egyház ahhoz a megváltói hálaadáshoz társul, amelyben Krisztus teljesen átadja magát az atyai akaratoknak. E hálaadásban, lakoma formájú megjelenítésben a papnak Krisztus-reprezentáns szerepe van, kultikus és szakramentális jelentéstartalommal. Congar jegyzi meg, hogy újabban bírálatok érik a zsinati koncepciót, mert amit a skolasztika és az ellenreformáció teológiája nem tárgyalt: a papnak a közösséghez való kapcsolatát a II. Vatikánum sem igen érintette. Az eucharisztikus közösség egyetemes papságot megvalósító tagjai — ahogy a Szent liturgiáról szóló konstitúció 27. 30. és 114. pontjaiban olvashatjuk — „*aktív részesedéssel*” társulhatnak a megváltói áldozathoz. Azaz imádságukkal, énekükkel, testtartás-gesztusaikkal és az ún. akklamációkkal jelezhetik részvételüket. A pap vezeti az eucharisztikus közösséget, mert a hívő közösség vezetésére szentelték föl. A teológia ezt a szerepet a személyesen és elveszítetetlenül kapott szentségi karakterrel azonosította, mely a papot egész különleges módon Krisztushoz mint Főhöz kapcsolja. Congar figyelmeztet, hogy bármennyire fontos is a pap szerepének a tisztázása a közösség felé és felől, valamint a misszió látószögében, a tradicionális, azaz felülről lefelé jövő logikai sort nem szabad feledni: „*Félnék, ha lemondanánk a papság vertikális, krisztológiaiból következő aspektusáról, esetleg kisebbitenénk azt.*”⁹

Az eucharisztikus közösség papja tehát Krisztus személyében, Krisztusba mint a misztikus test Főjébe építve végzi feladatát. E hivatásnak csak akkor tud megfelelni, ha szolgának, küldöttnek tartja magát, ha tudja, hogy nem róla van szó, hanem Arról, Akit ő csak kapni tud. Ratzinger véleménye: „*Csak abban az esetben, ha a pap elfogadja önnön fontosság-nélküliségét, csak akkor tud valóban fontossá válni, mert akkor lesz az Úr világba jövetelének a letéteményese. Akkor be tud minket vezetni az örök szeretet közvetítésébe, azéba, aki a Közvetítő.*”¹⁰ Hozzátehetjük: az eucharisztikus közösség minden tagjára igaz a fontosság-nélküliség szerepének az elfogadása. Mert a pap is csak azért szelheti meg az Ige kenyerét és oszthatja ki az Élet kenyerét, mert Krisztus családfői szerepét jeleníti meg. Ő is ugyanazokkal a felülről kapott javakkal táplálkozik, melyeket továbbít a közösség tagjainak. S azért kapja ezt a szerepet, hogy az *egyetemes papsághoz és a szolgálati papsághoz tartozók egy családot alkothassanak*. Hogy közösen állandóan növekedjenek, egyre inkább felnőtté válva, a megváltás misztériumába való teljes beépülésig.

Irodalom: 1. L. Tolsztoj: Anna Karenina, Németh László ford. — 2. Card J.—M. Lustiger: Oser croire, Centurion, 1985, 193. — 3. H. de Lubac: Méditation sur l'Eglise, Aubier, 1953, 76. — 4. Presbyterium ordinis 3. — 5. R. Winling: La théologie contemporaine, Centurion, 1984, 421—422. — 6. Card J. Ratzinger: Les principes de la théologie catholique, Tequi, 1985, 314—315. — 7. Cserháti József: Az egyház és szentségei, Szent István Társ., 1972. 301. — 8. J. Lécuyer: Le sacrement de l'ordination, Beauchesne, 1983, 267. — 9. Y. Congar: Le Concile de Vatican II. Beauchesne, 1984. 168. — 10. Card. J. Ratzinger: i. m. 318.

PROBLÉMÁK ÉS LEHETŐSÉGEK AZ ÚJ SZÁZAD KÜSZÖBÉN (AHOGY PAPOK ÉS VILÁGIAK LÁTJÁK)

Húsz év távlatából már nyilvánvaló, hogy a szentemlékezetű XXIII. János pápa által meghirdetett II. Vatikáni zsinat valóban kapunyitás lett. Egyházunk felismerte a történelmi szükség-szerűséget, amikor „egyik napról a másikra mélységes változásokon mennek át a hagyományos helyi közösségek” (GS 6.)¹, és ez a kulturális, és társadalmi átformálódás kihat a vallásos életre is (GS 4.). A zsinat elindított egy vallási újjászületést: „a tekintélyi gondolkodást és a képmutatón túlzó törvénytiszteletet felváltotta a szeretet elve, az egyház elfogadta a modern világot, minden hibája és hiányossága ellenére”.² A problémák természetesen nem szűntek meg automatikusan, — nem is szűnhetnek meg, — mégis, „minden megrázkódtatás ellenére, olyan mély vallási megújulásban élünk, mely a keresztény hitet előkészíti a Krisztus születése utáni harmadik évezred kihívására”.³ Ehhez alapot adott az egyházzól szóló zsinati tanítás, mely szerint „nem épület az egyház, nem is szervezet csupán, nemcsak püspökök, papok, szerzetesek gyülekezete: az egyház mi vagyunk, gyarló, de hívő keresztények, akik körülveszik Krisztus asztalát”.⁴ Vagyis: „Krisztus misztikus testének” és „Isten népének” közössége. Ennek a dinamikus egységnek a célja, hogy „hirdesse a hitet és mozdítsa elő korunk társadalmában”.⁵ Ahogyan a legutóbbi püspöki szinódus záróokmánya is meghökkentő hangon szögezi le: „az egyház legyen még vallásosabb, mint eddig volt, ha a világ megszentelődésének eszköze akar lenni”.⁶

Mindezek alapján joggal merül fel bennünk a kérdés: ismerjük-e teljes mélységében és összefüggéseiben *keresztény életünk hazai valóságát*? Felmértük-e őszinte igyekezettel lehetőségeinket? És legfőképpen, mit teszünk a továbblépés érdekében? — Tény, hogy a reális helyzetismeret igényét az egyházi és világi szakemberek igyekeznek kielégíteni az egyre szaporodó e tárgyú tanulmányaikkal. A papi lelkigyakorlatok, rekollekciók, továbbképzések témája is legtöbbször a megoldás útkeresése. Mindez jelzi, hogy égető szükséglet számunkra is folytatni, — helyi sajátosságainknak megfelelően — mindazt, amit a II. Vatikánum elkezdett. — Problémáink legtöbbször szervesen beleillik az általános, világegyházi problémakörbe, — a szekularizálódás világjelenség. Mindenütt hallható megállapítás, hogy a vallás napjainkban eddig soha nem látott válságát éli át. Sokan úgy érzik, hogy parancsainak megtartása a modern ember számára problematikus. Az emberek nagy része, — nálunk és Nyugaton is — közömbös, csak teng-leng a világban, nincs semmiféle hatékony célja hétköznapijában, az önzés, élvhajzás, az anyagiak keresése, presztizs-kategóriák befolyásolják. „A vallást elvették tőlünk”, — vallja egy műegyetemista. „Ez nem is olyan nagy tragédia, ha a bigott, mellüket verő, folyton terdelplő hívekre gondolok. De tudunk-e magunknak új hitet teremteni? — ez a nagy kérdés”.⁷ — A válság mélységét és időtartamát világosan nem is lehet tudni, mert a lefelé mutató tendenciák mellett még érvényesül a népi vallásosságnak, a szokásoknak, a hagyományoknak ereje. Tomka Miklós vallás-szociológiai tanulmányaiban pedig egy új jelenségre hívja fel a figyelmet, a vallásosságnak egy „emelkedő ágát” jelezve. Mérései szerint a városi fiatalságból, — főleg az értelmiségiek köréből — egyre többen vallják magukat hívőnek, mint a megelőző években.⁸ Ez az „újfajta vallásosság” nem annyira szervezeti, azaz egyházi, — inkább közösségi jellegű — állítja Nyíri Tamás is.⁹

Hazai viszonyaink között mindkét iránynak figyelmeztető jellege felerősödik, ha összevetjük az egyre szorongatóbb paphiánnyal, és a papi hivatások csökkenésével.¹⁰ Ezt a helyzetet példázza saját szűkkörű adatgyűjtésem is. Egyháziaktól kapott 90 válaszból emeltem ki egy-egy településtípus helyzetét (1985/86).

Település	Hívek száma	Ellátó pap	Filia	1 főre jutó	Ellátott
Fővárosban (20 adatból)	230 ezer	35	—	4182 hívő	1,31%
Vidéki városban (14 adatból)	85 ezer	22	2	3864 hívő	0,56%
Községben (49 adatból)	131 ezer	54	20	2426 hívő	2,23%

Az ilyen számszerű összevetés csak jelzésértékű, mert például a fővárosi, — viszonylag kedvezőbb — helyzet abból adódik, hogy a plébános és a káplán mellett nyugdíjas papok is segítenek a misék ellátásában és a gyóntatásnál. Vidéken megemeli a nehézséget a 25-50 km körzetben levő filiák ellátása. E mellett a községekben egyszemélyi plébániák vannak. Káplán csak a fővárosi mamutplébániákon és a vidéki városban 14—8 ezer hívőt számláló plébánián. Területenként és templomként a segítők számában és „fajtájában” is nagy a különbség:

Egy 40 ezer hívőt ellátó mamut plébánia esetében:				
Ellátó papok	Segítők	Hittancsop.	Létszám	Hitoktat
plébános, 2 káplán	házzvezető sekrestyés kántor alkalmi	8	250	plébános káplánok
Ellátottság:	1 papra jut: 13 333 hívő 1 hitoktatóra 83 gyerek			0,02%
Vidéki városban 8450 hívet ellátó plébánia esetében:				
Ellátó papok	Segítők	Hittancsop.	Létszám	Hitoktat
plébános 1 gyóntató	sekrestyés kántor	2	70	plébános
Ellátottság:				0,02%

Vidéki görögkatolikus paróchiáról kapott adatok: 14 ezer hívet 4 pap lát el, csak sekrestyés segítségük van, 3 csoportban 110 gyereket hitoktat a káplán; a hívek ellátottságát tekintve: 3500 lélek jut egy papra, 0,11%.

Ugyanakkor egy nagyközség 13 ezer hívőjét egyedül a plébános látja el. Házzvezető gondoskodik róla, a templomot a sekrestyés gondozza, és kántor-segítségére is van a szertartásoknál. 5 csoportban 185 gyereket hitoktat mindemellett.

A fenti adatok alapján — azt hiszem — nem kell csodálkoznunk, ha a lelkipásztorok panaszkodnak a hívek közönyére: 33%-ban. Pl.: „Igazi nehézség a hívek közömbössége. A hittanra járó gyermekeknek a szülei 70-80%-ban nem járnak misére. Így nem a keresztyén nevelést igénylik, hanem hogy minél gyorsabban túl legyenek a szentségek felvételén” (44 éves plébános egy veszprémi egyhm. faluból). Kalocsa környéki faluból jelzi az 53 éves plébános: „Baj, az emberek teljes evilági beállítottsága, s közönye. A gyermekek neveletlensége, fegyelmezetlensége. A vallásos otthoni légkör teljes hiánya.” — Többen említették a fővárosból, de vidékről is, hogy „anyagi és építkezési ügyekkel kell foglalkoznom”. — „Minden olyan feladattal kell törődnöm, ami nem papi funkció. Az igehirdetésre és az imádkozásra alig jut időm”. — „Az 5 esztendeje tartó építkezés és az ezzel járó krími, a sok adminisztráció, az irodai ügyelet akadályozzák felkészülésemet a pásztorációs és hitoktatói munkára.” — Egy 66 éves plébános joggal panaszolja: „Nehezemre esik a filiára járás. A 400 cigány családdal való foglalkozásnak alig van eredménye.” — vagy: „Idős korom miatt nehéz az emberekkel, a gyerekekkel szót értenem, megtalálnom a kellő hangot”. — Nézzük csak — az Ige szolgálatával kapcsolatban mi is a Direktórium elvárása? — „Az Ige szolgálatának feladatahoz tartozik, hogy láthatóvá tegye, megtisztítsa és részleteire bontsa az igaz értékeket”. — Másutt: „Az ateizmus orvosságát a megfelelően előadott tanítástól, másrészt az egyháznak és tagjainak kifogástalan életétől kell várunk.”¹¹ — A fentiek alapján hogyan váltható valóra mindez? Különösen, ha nehézségeik megoldásához csak 3,5%-ban várnak munkatársi segítséget! 16,5%-ban inkább a hitoktatáshoz szükséges tárgyi eszközöket hiányolták. Elgon-

dolkodtató az a tény, hogy csupán 3,5%-nak okoz gondot: „A hívek nagy száma miatt nem ismerem őket”. 20%-ban semmilyen gondot nem jelöltek, kívánságuk sincs. Talán e szám mögött is az a reménytelen rezignáció rejlik, amit az egyik lelkipásztor lapján olvastam: „Nehézség? Minek emlegetsem, nem látok semmi megoldási lehetőséget!” — Valóban nincs kivezető út? Ez felesleges reményvesztés lenne! Potenciális lehetőségeink igenis megvannak!

A problémák ellenére, vagy éppen annak hatására, — városban és vidéken *megindult az útkeresés*. Pl.: „A szülők közösségére építjük a hitoktatást. Év elején lelkigyakorlatunk van, péntek délutántól szombat estéig. A szülők között spontán kisközösségek alakulnak, 5-6 házaspárból, baráti alapon. Ősszel-tavasszal családi kirándulást szervezünk közösen. Havonta egy vasárnap a templomban du. 3—6-ig ‘családi-kör’ jön össze, gyerektől nagyszülőig, változatos programmal. Mi papok és szülők egymással baráti viszonyban vagyunk. Igyekszünk leépíteni a klerikalizmust’ . . . számol be munkájáról egy pesti plébániáról a 73 éves, hitoktatást végző ny. lelkész. — „A kápolnával és az istentisztelettel kapcsolatos feladatokra fokozatosan igyekszünk bevonni a világiakat. Pl.: takarítás, sekrestyési teendők, hitoktatás segítése. Eddig kéréseinkre mindig pozitív választ kaptunk. Általában jó előre tájékoztatjuk őket, és kikérjük véleményüket.” — „Jó a kapcsolatom a hittanos gyermekek szüleivel. Készséges munkatársak: csoportvezetők, a közös óvónások, templomi ünnepek rendezői, szervezői. Segítenek az adminisztrációban, gépelnek, énekeket tanítanak be, este a gyerekeket hazakísérik stb.” — A világiak véleménye között is találtam szép számmal, akik komoly lelki életről, tanításról, közös imádkozásról számolnak be. Pl.: „Bár kicsiny a nyáj, és nehezen pótlódik a középkorúak gárdája, a fiatalok dolgoznak, ragaszkodnak a plébániájukhoz és összetartanak.” — „Nehezen forrt ki a mi plébániaközösségünk. Kölcsönösség még mindig csak a hitoktatásban van.” — „Küszködik, próbálkozik a buzgó mag. Adottságainak megfelelően jelentkezik a megnyilatkozások”. — vallanak a vidéki városokból. „Van aktív hitélet: hittan-csoportok, felnőtt bibliakörök, énekkar” — írják faluról is. Egy fiatal (31 éves) hajdúdorogi egyhm. plébános így számol be munkájáról: „Négy faluban 4 x 12 fős képviselőtestületben egyetlen értelmiségi sincsen. Mégis, a 4—6 elemít végzett, a falujában és a szomszéd faluban gondolkodó emberek egy szívvel-lélekkel sorakoznak fel papjuk mellett, ha kerítést kell csinálni, vizet bevezetni, tatarozni. A ‘részférést’ erősítgetem bennük, mikor a hónap első vasárnapján a Rózsafüzér-titok csere után egy félórát az egyházközségi és egyházmegyei, világegyházi aktuális problémákat beszéljük meg. Minél többet adok át az én gondjaimból, annál készségesebben segítenek.” — Látszólag kicsinyes munka, de mégis ilyen módon kell elkezdni. A hitoktatói tanfolyam hallgatóitól kapott beszámoló is arról tanúskodik, hogy igénylik plébániájukkal a kapcsolatot, s ha ott nem találják megfelelő élő közösségre, akkor máshol kapcsolódnak be a munkába. A kapcsolat aránya település szerint változó:

	Fővárosban	Vidéki városban	Községben	Összesen
Van kapcsolata	52%	75%	85%	101 65%
Más egyhk.-gel	21%	17%	—	24 15%
Is-is	7%	3%	—	7 5%
Csak adófizetője	20%	5%	15%	24 15%
				156 100%

Tehát a számadatok tanúsága szerint minden településtípusban jelen van egy öntudatos, elkötelezett mag, akik magasabb fokú képzettséggel rendelkeznek, s így komoly segítséget nyújthatnak az evangelizációs és katechetikai munkában. Tevékenységük révén bővíthető és erősíthető az egyházközségi aktívák köre. A fővárosban 64%-uk, a vidéki városokban 75%, a községekben 100%-ban még aktív dolgozók a tanfolyamra járók. Munkájuk így hosszú távon is hatékony lehet. Elkötelezettségüket jelzi, hogy a továbbtanulással járó többletmunkát és anyagi áldozatot azért vállalták, mert: „fő állásban szeretnék egyházi alkalmazott lenni” (23 éves technikus), vagy „a helyi lelkipásztor nehézségeit látva, belső indításból szeretnék segíteni”, — „hogyan Istent az egyházban szolgálhassam”. 61%-ban a vallomásokból kitapintható

a közösség szolgálatának, az evangelizálásnak szándéka. Pl.: „a feladatom, hogy tanúságot tegyek a szerető Istenről”, „Hitemben szeretnék jobban elmélyülni, hogy másokat is segíthessek ebben”, — vagy: „mélyebben szeretném megismerni Isten dolgait, és azt a környezetemben szeretném továbbadni”. — Igen lényeges ezért, hogy hol és milyen minőségben tudnak majd bekapcsolódni plébániaközösségük munkájába.

Elfoglaltságuk	Fővárosban	Vidéki városban	Községben	Összesen
Tanácsstag	11%	15%	24%	23 15%
Rendszeres segítő	11%	13%	12%	18 12%
Szociális munkában	2%	10%	—	6 4%
Hitoktat	36%	35%	24%	52 33%
Énekkari tag	5%	—	4%	5 3%
Alkalmi segítő	10%	15%	9%	17 11%
Főállású	2%	7%	10%	11 7%
Csak adófizető	23%	5%	9%	24 15%

A táblázat jól demonstrálja a plébániaközösségek gyenge pontjait, és visszautalnak a fel nem használt, szabad lehetőségeinkre. Ez az „alulról” jövő nyomás egyre erősödik és szélesedik. Ezt jelzi a Hittudományi Akadémián a világi hallgatók növekvő száma, a levelező tagozaton 200-300 hallgató készül fel egyházi munkára, és az OHB hitoktatói tanfolyamán is évről évre nő a jelentkezők száma. Ilyen felkészítés folyik már Győrben, Szegeden, és esztergomi, egri és a hajdúdorogi egyházmegyében is. Jelentőségét akkor értékelhetjük igazán, ha a résztvevők életkorát összevetjük a lekipásztorkodó papságéval.

VILÁGIAK			EGYHÁZIAK		
(főváros, városok, községek, összesen)					
21—30 évesek	14% 6% 6%	41 fő 26%	1% 1% 3%	5 fő 5%	
31—40 évesek	17% 6% 6%	45 fő 29%	5% 1% 16%	20 fő 22%	
41—50 évesek	6% 3% 3%	19 fő 12%	10% --- 10%	18 fő 20%	
51—60 évesek	9% 6% 5%	31 fő 20%	4% 7% 18%	26 fő 29%	
61—70 évesek	6% 4% 1%	17 fő 11%	7% 3% 6%	14 fő 16%	
71 felett	2% 2% —	3 fő 2%	2% 4% 2%	7 fő 8%	

Úgy gondolom, a fenti adatok önmagukban beszélnek. Még csak annyit kiegészítésképpen, hogy a kurzuson résztvevők 46%-ban családosak, átlagban 3-4 gyermeket nevelnek. Így személyükben komoly keresztény-család háttérrel biztosítanak az új évezred magyar egyháza számára. Mindez igen öröndetes és ígéretes tény! Csak ha a világiak „fogadtatása” felől érdeklődünk, már nem ilyen egyöntetűen rózsás a helyzet. — Az egyháziak állásfoglalása, — 90 információ alapján — három típusba összegezhető. 56%-ban örömmel fogadják a világiakkal az együttműködést, sőt hangoztatják az „összedolgozás” fontosságát, látják szerepük jelentőségét, és „nem féltik az egyházat tevékenységüktől.” Igen helyesen látják, hogy „a munkatársakat ki kell választani, és az egyházközségi munkába bekapcsolva kell nevelni őket, minél több feladatot bízva rájuk.” — Aztán vannak, akik elvben elfogadják (23%), sőt szükségesnek is tartják a világiak bevonását, de a kezdeményezést, helyzetük rendezését, felkészítésüket, elhelyezésüket „központi irányítástól” várják. A paphiány miatt, átmeneti jelleggel ismerik csak el létigóságukat, „mint szükséges rosszat”. A harmadik csoport is érzi a kikerülhetlent, de sokféle fenntartással élnek, bizalmatlanok, gyakorlatban elutasítók a je-

lentkezőkkel szemben. — „Előbb tanuljanak meg szolgálni”, — „a papok utasítása szerint dolgozzanak csak, ne akarjanak papok lenni”. Érdekes, hogy a vidéki vélemények között nagyobb arányban olvasható elutasító megállapítás: 13%, míg a fővárosból csak 4% (vesd össze a plébániai elfoglaltsággal!). A kapott válaszok alapján kitűnik, hogy inkább alkalmazottat keresnek a háztartás vezetésére, a templom körüli munkákra, munkatársnak nem tartják alkalmasnak őket: „túl anyagiasság”, — „nincs kellő hivatástudatuk” — „a pap ellen szervezkednek” stb. — 21%-ban választ sem adtak.

A világiaktól kapott vélemények is hűen tükrözik ezt a visszas helyzetet. Ők is bizalmatlanságot, elzárkózást emlegetnek. Igen nehezményezik, mert „túl sok bárányt veszünk. Biztos, hogy olyan sok időnk van?” — aggodalmaskodnak. Vagy a komoly figyelmeztetés: „Az eddignél jobban vegyétek igénybe a világiak segítségét, nehogy későn legyen!” — „A 24. órában van a papoknak az irányítási lehetőségük a világiak felett, hogy átadhassák szeretettel tudásukat, tapasztalataikat, s bevezessék őket a hitoktatásba, szociális szeretet-szolgálatba”. Ahol már elfogadták őket, ott sem tartják jelentősnek munkájukat, inkább csak úgy „szemet hűnynek” sok helyen személyük felett. „Vagy teljesen magára hagyják az embert, vagy minden lépésébe beleszólnak”. — „Nincs közös, egymásra épített, összehangolt munkaterv. Azt sem tudják mit csinálnak”, — hangzik nem egy jogos panasz. — A spontán és tudatos véleménygyűjtésem kapcsán egy komoly konfliktushelyzet képe rajzolódott ki. Gyökere a szemléletbeli eltérés. Ez csak részben magyarázható az életkori táblázatról is leolvasható „generációs” különbséggel. A szellemi, a szemléletbeli rugalmasság, nyitottság, vagy a konzervatív, megmerevedett kötöttség nem minden esetben párhuzamos az életkorral. Jelen esetünkben indíték lehet, hogy az egyháziak és világiak más-más szituációban éltek meg a Vatikán megújító törekvéseit. Míg az előbbieket egy „vesztett pozícióban” kénytelenek átalakítani önmagukban az évszázados „hatalmi és mennyiségi” szemléletet, addig a világiak előtt új lehetőségek nyíltak meg. Ők az új társadalomhoz előbb akklimatizálódtak. Ebben a küzdelemben az otthonról kapott vallási alapot átmentették, sőt újból felfedezve a krisztusi tanítás mélységét, arra teljes elkötelezettséggel „IGENT” mondtak. Soraik között már ott vannak a „neofiták” is, akik lelkesen tették magukévá az evangéliumi örömhírt. Ezeket a tapasztalatokat szeretnék továbbadni a plébánia-közösségükben is. Legalábbis ilyen közösséget tételvezve fel egyházközösségükben. Ilyen szemléleti alapról kiindulva írta egy teológiát végzett pszichológus: „Az egyháziaknak a világi szakembereket jobban, őszintébben, partner számba kellene venniük, hogy igazán együttműködésről lehessen beszélnünk. Mintha azáltal, hogy valaki pap, feltétlenül és minden vonatkozásban „felettesnek”, oktatónak vagy kioktatónak kellene lennie. Az ilyen aszimmetrikus kapcsolat helyett az egészséges szimmetrikus kapcsolatfelvétel elősegítene a hatékony együttműködést.” — Egy gyógyszerész így látja az ellentét okát: „A teológiát végzett világiak ne akarjanak „klerikalizálódni”, a papok pedig ne „cselekedet” keressenek, hanem Krisztusban testvért... Együtt imádkozva (mint kisközösség), és egymással megbeszélve a teendőket! A plébános legyen vezető: tudjon szervezni, kézben tartani, áttekinteni, és megkívánni a tudást, lelkiismeretességet, rendszeres munkát. Közben segítsen is hozzá tanáccsal, és ő is csinálja.”

A világiak nehezményezik az autokrata vezetést, a kiüresedett, formális egyházközségi életet, azt, hogy „a plébánosunk nem mer semmit kiadni a kezéből”, — „félnek új útra lépni”. — „Mindenféléképpen fiatalabb életstílus kellene”. Egy kertészmérnök így látja: „Tudat-hasadás van az egyéni és a közösségi morál között. Az egyént a szószékről arra intik, hogy egyszerű, igazmondó, áldozatkész, hitvalló legyen. Míg a közösség megdondolatlannal költekezik, köntőfalaz, egymás előtt (között) is alakoskodik. Aki belülről látja ezeket a jelenségeket, az nem táplál többé illúziókat, s nehezen szenved el az ünnepi szónoklatokat.” — Valóban, a világiak és egyháziak együttműködése új „egyházi életforma”, telve bizonytalansággal, útvesztőkkel. Amint az egyik válaszoló meg is fogalmazta: „Az egyháziak még nincsenek hozzászokva a nyílt, kollegiális együttműködéshez.” Úgy látják: „minél előbb fel kellene oldani a papokban a világi-komplexust”. Egy orvosnő tanácsolja a világiaknak: „ha „nehéz” egyházi személyekkel találkoznak, ne általánosítsanak. Inkább igyekezzenek kapcsolatba lépni egészséges, nyitott személyekkel. Győződjenek meg, hogy egyre többen vannak ilyenek. E megtapasztalás birtokában aztán könnyebben fogják elviselni a már korszerűtlen stílusú, megmerevedett személyeket is. A századik „lekezelés” után se sértődjenek meg. Dolgozzanak tovább képességeik és ajándékaik mértékében felelősséggel, töretlen hűséggel a teljes

egyház irányelveit, távlatait szem előtt tartva, nem az egyes személyek, vagy egyházközségek mércéjéhez igazodva."

A kiragadott vélemények jól példázzák az egyháziakkal szemben támasztott igényt. Minden a „felöltt”, hitét öntudattal élő, az egyházat komolyan vevő emberek elvárása. De minden esetben hozzátesszik a maguk önzetlen segítőkészségük megajánlását is. Nem papok akarnak lenni, — csak lelkipásztorokról szeretnék levenni a felesleges terheket, hogy teljes intenzitással élhessen papi teendőinek. Ezért tartják olyan fontosnak a plébániaközösség újjáalakítását. „Az egyház, lényegét tekintve kollegiális szerkezetű, ahol a hatalom Krisztustól származik”. „Ez az egység nem csupán társadalmi összefogás, vagy szociológiai kíváncsi, hanem szentségi-lényegi jellemzője az egyháznak és szentségi hordozója a szentháromságos Isten.”¹² A 2000-es esztendő új modelljét szeretnék kialakítani: „aminek alapja a kisközösségekből álló plébániaközösség”. Ahol a „teamek” részfeladatait, munkaprogramját közös megbeszéléssel dolgozzák ki, és végzik önállóan, a plébános koordináló irányításával. Időnként az elvégzett feladatokat egyeztetik és beszámolnak az eredményekről. Ezt csak a zsinati szellemben lehet megoldani, ahogyan a papokról szóló dekrétum is megajánolja. Miszerint „a papok és világiak között a kapcsolat legyen baráti, jussanak el az őszinte, tettekben megnyilatkozó szeretetre” (PO 6—8). Egy ilyen közösség aztán természetszerűen nevel hitre, keresztény magatartásra, újrafogalmazva a katekézist is.

Minden felelősséggel gondolkodó egyházi és világi közös véleménye, hogy a megoldás kulcsa: „az új világot el kell fogadnunk, nekünk kell eléje lépünk” (M.-D. Chenu), napról napra lelki megújulásunkkal. Ehhez szükséges lenne, — ahogyan egy tanárnő fogalmazta meg: „Le kellene ülnünk az országosan illetékesekkel, és pontos adatok birtokában végig kellene gondolnunk a jelent és a jövőt. Valami nagy távlatú dologra volna szükség, „rendezni végre közös dolgainkat”. Én egy magyar lelkipásztori zsinatra gondolok. Olyan nevelési ötlet?” — Az újrafogalmazott ősi relációkhoz „a lelkület kialakítását tartom valóban fontosnak: jót és jól, ebben áll a nagy titok” mondta egy plébános. „Előnyben kell részesíteni mindazt, ami a tényleges evangéliumi cselekvésmódra, stílusra vezet és nevel”.

Irodalom: 1. Korunk hitoktatásáról: Ált. Katech. Direktórium I/1—2, 22—23. — 2. Mérleg 1985/3: Pontos jegyzetek *Monfréd Plate* cikkéből 212. o. — 3. ua. — 4. Szolgálat 63. *Nemeshegyi Péter*: Egyházszertet 9. o. — 5. Direktórium I/1. 21. o. — 6. Új Ember 1986. jan. 5. *Magyar Ferenc*: Változások és meglepetések. — 7—8—9. *Bálint András*: Mint a szarvas folyóvizekre, JAK füzetek, Magvető 9. o.; 10. o. — 10. Teológia XIX. évf. 1985/4. *Heller György*: A magyar papság ma és holnap 216. o. — 11. Direktórium I/5—II/7. — 12. Szolgálat 63. *Telesi Béla*: A plébániai élet teológiájához 19—26.

Kozma Imre

KÖZÖSEN AZ EGYHÁZ SZOLGÁLATÁBAN

Az Egyház közösség. Egyházközség. Papok és világiak közös feladata e közösség szolgálata: létrehozása, fenntartása és kiteljesítése. A világiak nem a lelkipásztor munkatársai, segítői, hanem együtt szolgálják Krisztus Titokzatos Testét. A világi hívők felismerték, hogy a Zsinat új egyháztudat alapelveit dolgozta ki, s ezért jelentkeznek. Személyes, aktívabb, kritikusabb: tehát felelősségteljes közreműködéssel akarnak jelen lenni és részt venni az Egyház életében. Yves Congar — akinek a világiak „rehabilitálása” terén igen sokat köszönhetünk — ezt mondja: „hogy a laikus valóban az őt megillető helyet foglalja el és a neki járó szerepet töltsse be az Egyházban, nem annyira pasztorális lelkesítés vagy ügyes szervezés kérdése, hanem inkább az Egyház belső tudatalakításának függvénye.”

Valamikor azt hittük, hogy a világi hívők meghatározására elegendő az, ami a külső Egyház tagjaivá teszi őket. Ma már tudjuk, hogy sokkal mélyebbre kell mennünk. Leírhatatlan, hogy a szentségekkel élő hívőben milyen kegyelmi áramlás megy végbe: mennyi értéket jelent az egyes hívő imája, önmegtagadása és lelki áldozata a többi hívő, az Egyház egész Testének javára. Ez már a titokzatos belső Egyház! Megnyilvánulásában olyan, mint egy élő test, amelynek Krisztus a feje és mi a tagjai. Ha a hívek Krisztussal, a fővel kegyelmi életkapcsolatban van-

nak, akkor egymással is kapcsolatba kerülnek és Isten újszövetségi népét alkotják. Keresztény mivoltunk személyes alapja a keresztségben nyert istengyermekség kegyelme, a legnagyobb lelki méltóság. Ebben mindannyian, papok és világiak egyek vagyunk. Nincs kiválasztottság vagy külön megbízás: mindannyian ugyanannak a keresztény életnek a megvalósítására törekszünk egyéni képességeink és a különböző lelki adományok segítségével. Ez az egység és azonosság minden más megkülönböztetést, a hierarchikus tagoltságot is megelőzi. A hívek így az egyetemes papság hordozói. Nem csupán *meghívása*, hanem *küldetése* is van minden hívőnek Krisztus népének közösségében. Mivel Krisztus a fő és a hívek testének tagjai, csak egyetlen küldetésről beszélhetünk. Krisztus és a vele azonos hívők küldetéséről. Tehát nemcsak az istengyermekség kegyelmében, hanem ennek kibontakoztatásában is egyenlők a hívők a papsággal. Az Egyház küldetése: Krisztus Evangéliumát hirdetni a világ végezetéig; Krisztus áldozatát bemutatni az Utolsó Vacsora emlékezeteként; s a Szentlélek erejével átalakítani és a mennyei Atyához vezetni a világot. Az élet átítása Krisztus Lelkével, nem ideológiai természetű tevékenység, hanem a szolgáló magatartásból áradó kisugárzás; nem propagandisztikus hódítás, hanem evangéliumi szellemből fakadó megnyerés; nem térítés, hanem tanúságtételből eredő meggyőzés és hívás.

A közösség szolgálata. Hivatásunk és küldetésünk a közösség szolgálatában foglalkozhat össze. Az üdvösség az egyénhez csak a közösség által jön el. A közösség közvetíti és teszi lehetővé a hitet. Ám a döntően keresztény aktusok természetüknél fogva csak személyesek lehetnek. Nekünk magunknak kell hinni, remélni, szeretni és találkozni a személyes Istennel, miként az ember csak maga térhet ki e találkozások elől. Ugyanakkor ezek az aktusok csak közösségben lehetségesek. A közösségben halljuk Jézus Jóhírének hallásából ered a hit; benne természetkezünk el a keresztség által az Ő halálába; benne törjük meg a Kenyeret és isszuk az Áldás Kelyhét, a Vele való egységre törekedve.

Mindaz nem jelenti, hogy a közösségben csak eszközt lássunk. Éppen ellenkezőleg: személyes megnyilvánulásaink által épül fel a közösség, növekszik az Egyház, amely az egész világ üdvössége és előkészítője az eszkatologikus jövőnek. Annakra fontos az egyénnek a többiekkel való üdvösségi szolidaritása, hogy nem is találhatja meg üdvösségét a közösség többi tagjával való egység munkálása nélkül. Az Egyházban sohasem csupán az egyesek üdvösségéről van szó, hanem mindig a közösség építéséről is: misszióról, a hit és szeretet tanúbizonyságáról, apostolkodásról, vagyis hiteles tanúskodásról amellyel, hogy Isten szeret bennünket.

A közösség hivatalviselői és tagjai. Az újszövetségi közösség ura a megdicsőült Úr. Ő alapította. Ő van jelen az Igében és a szentségekben. Ő vezeti Lelkével és Ő várja mint Jegyes örök mennyegzőre.

Lényeges tehát, hogy figyeljünk a Lélek működésére a közösségben és annak minden tagjában: hogy felkutatassuk karizmáit s azok kibontakozásának teret biztosítsunk, és azokat ki ne oltssuk. Az a tény, hogy a közösség ura a megdicsőült Úr, Jézus Krisztus — meghatározza a hivatalt és tekintélye sajátosságát. A hivatalt viselők nem önmagukat hirdetik, hanem Jézus Krisztust, aki az Úr. Önmaguk csak szolgák, a közösség szolgálói Jézus kedvéért. A *hivatal szolgálat*: az Úr és a közösség szolgálata. A hivatalviselők másrészt ugyancsak a közösség hívő tagjai, akik szintén állandóan irgalomra szorulnak. Ők is befogadják a titoknak, amelyeket másoknak osztanak szét. Testvérei azoknak, akiknek atyái lettek. A hivatal nem szünteti meg azt a lényegi egyenlőséget, hogy minden hívő közös méltósága és feladata Krisztus Testének felépítése. A közösség egészére pedig érvényes Péter apostol szava: „Ti választott nemzet, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul lefoglalt nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből csodálatos világosságra hívott meg benneteket.” (1Pét 2,9)

A közösség életfolyamatai. Az egyházközség úgy él, mint gyülekezet az Úr Igéjének irányítása alatt, az Úr asztala körül: mint közösség, amely az Úr szeretetét az emberek testvéri szolgálatában ragyogtatja fel. Az első indíték, amiért „sokan” egybegyűlnek és a Szentlélek vezetésének engedve egységre jutnak: a hit Isten Igéjében. Az *igehirdetés hordozója* a teljes közösség. Sajnos, kevés helyen ismerik fel és vállalják el az igehirdetésnek ezt a dimenzióját. Az igehirdetést és annak meghallgatását többnyire egyoldalú tanítás folyamatoként fogják fel. A felhatalmazott pap a hirdető és a többiek a hallgatók. Pedig az egyházközség az a hely, ahol az igehirdetés hitben és hitből lehetséges. Az egyházközség feladata megadni és biztosítani a lehetőséget az Úr szavával való találkozásra. Ha az igehirdetést olyan eseménynek tartjuk, amely közösséget létesít és tart fenn, akkor ebből következik, hogy az igehirdetés nem lehet

egyvalaki elszigetelt hivatala, hanem az egész egyházközség részt vesz benne, ki-ki adományainak megfelelően. Az egyházközséget nem szabad úgy tekinteni, mind csupán hallgatót. Az igehirdetőnek ismernie kell az egyházközség konkrét kérdéseit, amelyek találkozás és beszélgetés nyomán felszínre kerülnek. Ajánlatos prédikációkritikát is kérni. Jó kezdeményezésnek tarthatjuk, a hívek bevonásával közösen készülni a szentbeszédre.

Az egyházközség vezetőjének úgy kell értelmeznie az igehirdetést, mint az egység szolgáltatást. Nem viselkedhet úgy, mint aki egyedül van birtokában a tanításhoz, amire a többi csupán ráutalt. Igehirdető feladata nem egyedül és nem is elsősorban nagyobb szakmai felkészültségén nyugszik (lehetnek nála képzetebbek is) — hivatalának tekintélye a püspök megbízásából fakad. S ez csak abban a szolgálatban érvényesül, amelyet az egyházközségben teljesít. A közösségben akkor nyilvánul meg az egység, ha többen, valamiképpen mindenki gyakorolja az igehirdetés szolgálatát. Ha a vezető azon fáradozik, hogy sokan szóhoz jussanak, akkor arról is kell gondoskodnia, hogy lehetőleg sokan legyenek rá képesek. Neki kell eldöntenie, hogy tartalmilag mi helyes és mi téves. Figyelnie kell arra is, mi zavarhatja meg az egyházközség egységét, vagy mi kifejezetten egyházzellenes. Az Egyház, az egyházközség a legszembetűnőbben az eucharisztikus közösségben létesül és áll fenn. Az Eucharisztia végzésének étkezésszerűsége kifejezi sokak egységét. Egy lakoma, ellentétben a pusztai étkezéssel, mindig a közösség órája. Ez az ekléziológiai dimenzió érvényes a többi szentség esetében is. Az újabb szentségi teológia világosan beszél erről, de még csak kevés hívő tudatáig jutott el. A szentségekben még mindig az egyéni üdvösség eszközeit látják. Ezért a szentségek felvétele, külső formája is a kiszolgáltató és a befogadó ügyének tűnik. Nagy feladata és lehetősége van itt a közösségi pasztorációnak.

A szentségek közösségi dimenziói. „Ami Krisztusban látható volt, az átment a szentségekbe” — tanítja Alexandriai Szt. Cirill. Minden szentségben — analóg módon — szinte fizikai közelségbe kerülünk Krisztushoz. Őt érintjük, Vele egyesülünk, személyével és művével azonosulunk.

A következőkben szeretnénk néhány indítást adni, hogy a szentségi pasztoráció közösségi dimenziói hogyan realizálódhatnak.

A keresztség által Isten népének családjába kerülünk, egy egyházközségbe. Ezt mind a keresztségről szóló igehirdetésben, mint a keresztelek alkalmával hangsúlyozni kell. A gyermekkeresztelek gyakorlata ugyanis elhomályosította ezt a valóságot. A gyermekkereszteleknek ott van létjogosultsága, ahol a gyermekek hívő családba születnek bele. Ha a gyermekek csaknem minden téren a szülőkkel való együttgondolkodásból, együttcselekvésből és aszerint élnek, akkor természetes, hogy együtt-hinni-tudásukat a gyermekkeresztség által érik el. De csak akkor van így, ha az együtt-hívés lehetősége valóban adott. Az új rítus is kifejezi ezt, amikor a szülők és keresztszülők felelősségét hangsúlyozza. A keresztség kiszolgáltatásánál az Isten népét ne csupán a szülők, keresztszülők, rokonok képviseljék, hanem lehetőleg barátok, ismerősök, szomszédok és a helyi egyház más tagjai is. Kívánatos, hogy a plébánián állandó keresztelek időpontok legyenek. Így jól előkészített keresztségi istentiszteletek tarthatók, amelyekre az egész egyházközséget meg kellene hívni. Hiszen a keresztség nem egyetlen család privát ügye. A gyermekkereszteleknél differenciált „szerepelosztás” adódik. Hiszen a gyermeket nem lenne szabad megkereszteni, ha az egyházközség felnőtt tagjai nem kezeskednének, hogy az együtt-hinni-tudás konkrét lehetőségeiben nő fel. Az egyházközség tehát érezzen felszólítást, megbízást minden keresztelek alkalmával: felelős a keresztelekért.

Bérmálás. Szorosan összefügg a keresztséggel. A bérmálásnak kell beteljesítenie azt, ami a keresztségre történt és felvértezni a fiatalt a krisztusi küldetés felelős vállalására. E küldetés teljesítése általában egy adott egyházközség életében való részvétel által nyilvánul meg. Fontos, hogy a bérmálás a felnőtt kor küszöbén történjék. Ez esetben a bérmálás legjobb előfeltétele az egyházközség életében való aktív részvétel. De ez csak akkor valósulhat meg, ha az egyházközség felnőtt tagjai személyes kapcsolatban vannak az ifjú tagokkal. Tehát ne csak „elviseljék” a fiatalokat, vagy csupán örüljenek jelenlétüknek, hanem elfogadásukkal és jó példájukkal tegyék vonzóvá számukra az egyházközséghez való tartozást. Jó lehetőség, ha a fiatalok találkozóin alkalmanként megjelennek és tanúságot tehetnek hívő életvitelükről. Amennyiben a bérmálási előkészítés munkájába is bevonjuk őket, szinte egyértelmű a kapcsolat és összetartozás.

Bűnbánat szentsége. Sajnálatos, hogy a legtöbb egyházközség nem eléggé vallja magát a bűnbánók közösségének. Mintha elrejténék a bűnösöket. Volt idő, amikor a bűnbánók külön helyet kaptak az istentiszteleten. Ez ma el sem képzelhető. Azt azonban nem szabad elleplezni, hogy mi bűnbánatra szoruló emberek közössége vagyunk. Az a közösség, amely ezt nem tudja kifejezésre juttatni, elriasztja a bűnösöket. Úgy hat, mint elit, vagy farizeusok gettója. A pap lényeges feladata, hogy a közösséget, mint közösséget (nem csupán sok egyént) elvezesse a bűnbánat szellemére s ez kifelé is hasson. A közösségi bűnbánat alkalmas megnyilatkozásai az ún. bűnbánati istentiszteletek, amelyek nem merülhetnek ki csupán a rítusban. Szerencsés, ha alkalmanként az egyházközség egy-egy csoportja készíti elő. Lényeges, hogy a közösség életéből támadjanak megfontolandó kérdések. Jó arra is figyelni, hogy minden alkalommal más szempontot hangsúlyozzanak. A papnak eleinte sokat kell segítenie, de ő is nagyon sok támogatást kap a későbbiek során. A pap itt nem csupán „Isten helyettese”, hanem az egyházközség előljárója is. Kiengeszteli a bűnöst a közösséggel, mégha a közösségnek magának nincs is kiengesztelő ereje, csak Krisztustól, aki kiárasztotta rá a Lelkét.

Betegek kenete. A betegek kenete a bűnbánat beteljesítése, amely jelzi az ember Krisztushoz fordulását, Krisztushoz tartozását élete utolsó pillanatáig. Közösségeink rosszul viszonyulnak a betegséghez és a halálhoz. Visszaszorítják, igyekeznek letagadni. Ezért adódik annyi probléma ezzel a szentséggel kapcsolatban. Sokszor akkor hívják a papot, — ha egyáltalán hívják —, amikor a beteg már eszméletlen. S éppen ezért tekintik a halál követének, s tartják távol. Helelyesebb szemléletet kell kialakítani. Azok közösségében, akik az Úr halálát ünneplik, nem lehet kiiktatni a betegeket. Nem szabad úgy tekinteni őket, mint akik már semmit sem „teljesítenek” a keresztény közösségben. Ők azok, akik az Úr halálának misztériumához különösen közel állnak. Az egyházközség minden tagjának legyen szívügye a betegek szolgálata. Kívánatos lenne, hogy a vasárnapi szentmise után, megbízott áldozatok elvinnék nekik az Úr testét. (A pap erre egyedül nem képes). Minden évben legalább egyszer szervezzük meg a betegek napját. Ezen módunk nyílik arra, hogy kialakítsuk a megfelelő lelkiületet a betegek szentségének elfogadására. Ezáltal kikerül az utolsó, az eszméletlen órák légköréből, megszűnik ijesztő volta. A betegség, az öregedés pedig intenzívebb részesülés lesz Krisztus oadaod szenvedésében. Hosszantartó betegség esetén ajánlatos az otthoni szentmise, amelyre a családtagokon kívül mások is legyenek hivatalosak az egyházközség tagjai közül. Ha valaki meghal, tudatosítsa ezt az egyházközség. Ne csupán névszerinti megemlékezéssel. Éppen a városokban lenne üdvös a részvét új formáit megvalósítani. Összegyűjteni, akik ismerték a megholtat — a szomszédokat, utcabelieket — és így együtt, közösségben Isten irgalmába, szeretetébe ajánlani. Jó, ha néha a pap is részt vesz ilyen imádkozáson.

Házasság. A szeretet szükséges hangsúlyozásával a házasságban többnyire csak az egyéni szempontot domborítják ki. Pedig a házasság lényegéhez tartozik a közösségi dimenzio is. A házasság szakramentalitása elsősorban Isten népének Krisztushoz való viszonyulásából származik. (Ef. 6,22—33) Ezért elengedhetetlenül szükségesek a megfontolások a házasság és a közösség kapcsolatáról. Már a szentségi házasságkötés is lehet a szeretet karizmájának nyilvános tanúsítása a közösség előtt. A közösségnek szüksége van erre a karizmára és ennek tanúsítására is (ma különösképpen). A házastársak szeretete egymás iránt és gyermekeik felé, inspirálja az egész közösséget az összetartozás és testvéri szeretet ápolására. Az is nyilvánvaló, hogy a keresztény házások és szülők a legavatottabb tanúi a hitnek, a családban és a világban egyaránt. Ennek a karizmának nagyobb teret kellene biztosítani. Jobban odafigyelni már arra is, hogy két fiatal Isten elé járul. Ezzel kifejezi, hogy rászorul Isten kegyelmére és kéri is azt. Ez tanúságtétel. Szorgalmazni kellene, hogy a közösség tagjai nagyobb számban vegyenek részt a házasságkötési szertartáson. Az új házásokat pedig várja és fogadja be az egyházközség. Módot kell adni a házaspároknak is arra, hogy megnyilatkozhassanak a közösségben. Üdvös dolog családok kialakítása, amelyekben bensőségebben találkozhatnak, közvetlenül beszélgethetnek s egymás szolgálatára indítást nyernek. Kívánatos, hogy a házaspárok, akik Istenben szeretik egymást, kiegyensúlyozott és kiteljesedett életükkel „nyissanak” az egyedülálló és magányosok felé is, akik gyakran elszigetelődnek egyházközségeinkben.

Pappászentelés. Az egyház papjai az egyházközségekből jönnek. Nagyon fontos tehát a jó egyházközségi szellem. Ha élők a jövő felé nyitott közösségekben élhetnek a fiatalok: ott feladataik vannak és különböző szolgálatokat teljesítenek — ez nagyban elősegítheti elhatározásukat Isten és az Ő népe szolgálatára. Az is fontos az egyházközségben, hogy a fiatalok miképpen találják meg helyüket saját családjukban és hogyan teremtenek kapcsolatokat papokkal. A közösség hiteles tanúsága sokkal többet segít a papi utánpótlás ügyében, mint bármilyen akció ezzel kapcsolatban. Örömmel üdvözölhetjük azt a kezdeményezést, hogy már nemcsak püspöki templomokban, hanem másutt is van papszentelés. Ez is ébresztgeti a hivatásokat.

Oltáriszentség. Az Eucharisztia a tulajdonképpeni „közösségi” szentség. Az áldozat bemutatásakor válik azzá a közösség, ami: Krisztus Titokzatos Testvé. „Mert egy a Kenyér és sokan egy Test vagyunk” (1. Kor 10, 17) A vasárnapi eucharisztikus összejövetel a közösség órája. Mégis sok „szentmiselátogató” (árulkodó szó) a vasárnapi misében csak „kötelességet” lát, vagy személyes jámborságának megnyilatkozását, esetleg vallásos összeszedettségének heti óráját. Valójában pedig a közösség iránti érzék felkeltésének, kifejlesztésének kegyelmi alkalma. Sajnos, gyakran találkozunk a hívek lelki igényének kielégítésében individuális szempontokkal. Városokban sokszor annyi mise van egy-egy templomban, hogy az igazi közösségi istentisztelet lehetetlenné, vagy kérdésessé válik. Jobb két igazi közösségi istentisztelet, mint négy szentmise kínálata ugyanazon létszámnak. S mindez csupán azért, hogy kényelmesebben teljesíthessék vasárnapi kötelezettségüket. Ha azt akarjuk, hogy a szentmise a közösség megnyilatkozása legyen, figyelembe kell venni mind városban, mind vidéken a megváltozott szokásokat. Ezek vizsgálatába minél több embert be kell vonni.

Városokban a legnagyobb nehézséget az anonimitás jelenti. Falvakban pedig a megnyilatkozástól való viszolygás. Ez akadályozza a közösségi jelleg kidomborítását. Segítségre lehet bizonyos szolgálatok felélesztése: ajtóban várni az érkezőket, az ismeretleneket eligazítani és számukra helyet biztosítani. A szentmisehez szükségesek kellek előkészítése; az elmélyülést segítő rend megteremtése. A közösség lelkiületét kifejező, ill. elmélyítő ének szolgálata (ének-szövegek kiosztása, diavetítés . . .) Általános, hogy a városi ember nem szereti, ha „felülről” szüntetik meg „anonimitását”. Rá kell bízni, hogy feladja-e a távolságot, vagy sem. Viszont ezt meg kell könnyíteni számára. Nagy felelősség hárul ezzel kapcsolatban a papra, aki légréteget teremthet. A szentmise utáni idő is jól felhasználható. Alkalmak a találkozásra, beszélgetésre, egymás megismerésére, új tagok bemutatására, vendégek megszólítására. Sajnos, templomaink berendezése (padok) eléggé megnehezíti a kapcsolatteremtést. Az ebből származó melegséget valamelyest oldja a „kéz-a-kézben” imádkozás (Miatyánk). Az elmondottak után sem hallgathatom el, hogy minden próbálkozás ellenére sokszor egymás számára ismeretlen, vagy lelki értelemben idegen emberek vesznek részt az ún. közösségi istentiszteleten. Nagyon fontos, hogy ilyen esetekben is hangsúlyozza az igehirdetés, ill. a pap minden más megnyilatkozása, hogy mindenkit egybefűz a közös hit és a közös áldozat. A közös ima és ének pedig érzékeltesse ezt az egyházi közösséget. — A következő jelenséggel is szembe kell nézni: a nagyvárosok mamut egyházközségeinek árnyékában spontán támadt igény arra, hogy az Eucharisziát kisebb körben, közösségekben ünnepeljék. Mondják: ott igazibb a találkozás az Úr szavával és a testvéri szeretet gyakorlása is valószínűbb. Ezek a kicsoportos misék jó natással lehetnek az egész helyi egyházra, a vasárnapi közösségi áldozatra. Ott is bátrabb és tevékenyebb lesz a részvételük. Ne idegenkedjünk ettől, ha ez templomi keretekben történik. — Még egy megjegyzés: A papnak tudnia kell, mit jelent az, hogy egy közösség elöljárója és ezt a többiekben is tudatosítania kell. Am éppen az Eucharisztia ünneplésénél van lehetősége arra, hogy teret engedjen a szolgálatok sokféleségének a közösségekben. Ne maga tegye azt, amit a közösség más tagjai is megtehetnek.

A Zsinat egyházképéhez alapvetően hozzátartozik a világiak szerepének újrafelfedezése. A világi hívek a papsághoz hasonlóan cselekvő küldetést hordozó tagjai az Egyháznak. A történelem folyamán ez nem volt mindig ilyen nyilvánvaló. Ahhoz, hogy a világiak felelősségtudata kibontakozzék, elengedhetetlenül szükséges az egyházi vezetők, s elsősorban a helyi lelkipásztorok segítőkészsége. A helyi egyház vezető feladata a kezdeményezések felkarolása és azok harmonikus beillesztése a közösség munkájába. A figyelmeztetés nekünk is szól: „Az Egyház nem született meg igazán, élete még nem egészen Krisztus jele az emberek között, ha a hierarchia mellett nincs ott, nem tevékenykedik a világiak rétege.”

NŐK AZ EGYHÁZBAN

Kiválasztottalak benneteket a világból
— a világért (Vö. Jn. 15,16)

A legtöbb keresztény lelkében ott él a vágy, hogy olyan közel kerüljön Jézushoz, mint tanítványai és — példájuk szerint — tehesen valamit Isten országáért. Hiszen ma olyan sokan értelmetlennek látják életüket, kitisztítottak, erőtlenek, magukra maradtok vagy éppen önzésük miatt csukódtak be. Az egyház kezdettől fogva nemcsak az életerősek otthona, hanem a rászorultaké is. De vajon kik teszik otthonná? Kik örködnek a tűzhely mellett? — Az egyháznak ma mindenütt a saját lábára kell állnia. Ezek a „lábak”, ezek az alapok a világi hívek. Ha ők nincsenek talpon, ha nem örködnek, az egyház fókusza kihül, Isten egész népe elhidegül. Amint kezdettől a nők voltak a családi tűzhely őrői, úgy az egyházat is — főleg a válságok idején — ők tették hívogató otthonná. Az egyházi szolgálat néhány elvét érintve a nőknek és a nőkről szól ez az írás.

— „Az igazán apostoli lelkű világiak — azon férfiak és nők módján, akik Pált segítették az evangélium hirdetésében — pótolják, ami hiányzik testvéreinknek és felüldítik mind a lelkipásztoroknak, mind a hívő nép többi részének a lelkét” (Világiak apost. 10.). De hogyan nyerve meg a lelkipásztor a híveket az egyház szolgálatára? *Franz König* bíboros¹ három szempontot ad válaszul: — 1. Tárja fel előttük Isten országának szükségleteit. Sokan készségesek ugyan, de tartózkodnak. Ha nem tudnak a feladatról, könnyen szemünkre vethetik majd, „minket senki sem hívott” (Mt. 20,7) — 2. Vezessen minden érdeklődőt Jézushoz, és az ő példája szerint készítse fel a munkára. — 3. A pap saját életével mutassa meg mindazt az örömet és erőt, ami a hit és a szeretet gyakorlásából fakad.

A munkára vállalkozóknak világosan kell tudniok, mire is hívták őket. Bár az embert döntően nem a hivatala, munkaköre határozza meg, mégis egyéni karaktervonást ad neki. Az egyházi szolgálat is sajátosan formálja a személyiséget, hiszen a meghívott állandóan abban a tudatban él: *Krisztus szolgálatában vagytok!* — *A nő különös érzékenységgel* tud azonosulni hivatásával, — és látnia kell, hogy a közösség is elfogadja szolgálatát. A kettő egyensúlyán áll vagy bukik hivatásának sikere. A tapasztalat azt mutatja, hogy az egyházi szolgálatban az áldozatos nők jobban megtalálják a kielégítő, boldog hivatást.

Napjainkban az egyházi hivatáskörök az „ige, a szentség és a szeretet szolgálatában” nagy változásokon mennek át. Korábban mindez a lelkipásztor feladata volt és csak a szociális munkához, esetleg a katekézishez vett igénybe némi női segítséget. Európában a német nyelvterületen ismerték fel elsők között — látván a protestáns gyülekezeti munkák előnyeit — a diakónusok, a világi teológusok és főleg a nagyszámú lelkészsegítőnők hivatásának fontosságát. *Hans Schilling* pasztorálteológus² „lelkipásztor” kifejezéssel jelölte meg az egyházi szolgálatoknak azt a hivatásbeli cselekvéseggyüttesét, amelyet a papok és a világiak — közöttük számos nő — fejt ki az emberek üdvösségére.

Hazánkban még a lassú átmenet folyamata észlelhető. A világiak, így természetesen, a nők, szolgálati teendőjében és munkaköri illetékességében is többirányú bizonytalanság van. Bár a világiak az egyházi szolgálatokat egyre jobban értékelik, felmerül számos nehézség is. Sok az olyan nő — panaszozzák a lelkipásztorok — akiknek az „egyházi körök” csupán társadalmi felemelkedést jelentenek, de hiányzik a hitismeretük és a lelki felkészültségük. Sajnos, ma még nincsenek olyan egyházi (egyházmegyei) szervek, amelyek a szolgálatra való alkalmasságot szakszerűen felmérik, — mint teszik ezt a papságra vagy szerzetbe jelentkezőknél. A szorult helyzetben levő lelkipásztorok olykor — némi ajánlás alapján — kénytelenek felelős munkát olyanokra bízni, akiktől környezetük egykönnyen csak szenvedni fog. — Így a lelkipásztorokat kell mielőbb azokra az alapelvekre felkészíteni, amelyek nyomán megfelelő „tárgyilagossággal” válasszák ki munkatársaikat és majd a munka menetében neveljék őket lelkileg alkalmassá a szolgálatra.

A nők „küzdelmői”. Továbbra is kulcskérdés, hogy a nőknek joguk van-e „küzdeni” azért, hogy az egyházban „hivatalosan” is küldetést nyerjenek. Szívesen és indokoltan hivatkoznak a Galatáknak írt levélre: „Nincs többé . . . férfi vagy nő, mert mindnyájan egy személy vagytok Krisztusban” (3,29). Az apostoli szolgálat nyitva áll a nők előtt (ld. részletesen a Világiak apost. szülő határozatát). Az egyháztagság azonban még nem jogosít fel senkit sem arra, hogy ilyen vagy olyan hivatal is követeljen. Az ilyen magatartás máris leleplezné az illető nagyon is evilági ambícióit.

„A nők szolgálatra való hivatása az egyházban csakugyan probléma. Azt lehet mondani, hogy intézményesen nagyon kevés keret létezik ahhoz, hogy a nő ne csak „hívó” legyen, hanem a „szolgálatban” (diakónia, sőt leitourgia alakjában) része legyen. Az a rengeteg áldozatos tevékenység, ami nélkül megváltoznék az egyház arca, még mindig valami módon egyéni kezdeményezés gyümölcse. A papok rendszeresen nagyon keveset tudnak és akarnak tenni azért, hogy a női intézményes szolgálat kifejlődjék” — állapítja meg *Alszeghy Zoltán*.³

Bár itt elsősorban a sürgető, a köznap teendőkre figyelünk, mégis emlékeztetnünk kell arra, hogy az egyház küldetése a világban a n y a i j e l l e g ű. VI. Pál pápa a „Marialis cultus” kezdetű buzdításában hangsúlyozza: Az egyház — az erőszak világában — mind jobban felismeri anyai szerepét, amikor híveit szentségi kenyérral táplálja, megtisztítja őket a gyónásban, oltalmazza a házasság szentségében, és a halálfélelemben Isten erejét közvetíti. Jézus Krisztus ugyan férfiként öltött testet, de ezzel a ténnyel egyidejűleg Máriát istenanyává tette. Így lett Krisztus misztikus testének is anyja, első tagja, az Úr szolgálója, mindannyiunk példaképe. Így tehát nemcsak nőies „jegyek” találhatóak az egyházban, hanem a nők gyakorlati erőnyei az egyháznak nélkülözhetetlen értékei.

Az otthonteremtő. A nő közvetlen természetességgel, — mint a családot, — próbálja összefogni a keresztény közösséget. Jó célokat ugyanis csak közösségben lehet elérni, az egyház pedig lényege szerint közösség. Az első egyházakban a püspök, a pap együtt dolgozott a hívekkel, nőkkel és férfikkal egyaránt. — „Ezért úgy gondolom — folytatja gondolatmenetét *Alszeghy Zoltán* — ma is a női részkérdés az egyház teljes életében, elsősorban a k ö z ö s s é g e k é p í t é s é b e n (kiemelés tőlem) kell, hogy álljon. Sokan vagyunk, akik azt gondoljuk, hogy semmi sincs sürgősebb az egyház életében, mint az igazi ‚helyi egyházak’ kialakítása, tehát olyan közösségeké, amelyek nemcsak dogmatikai, elvont megfontolások alapján, hanem tapasztalati is közösségek, tehát, melyekben a tagok ismerik egymást, egy ‚mi’-élménnyel összetartozónak tudják megukat és ebből a közösségi tudatból színeződik az Isten Igéjében és az Eucharisziában való részesedésük is. Ezeknek az ‚igazi’, tehát lélektani és társadalomtudományi alapon is közösségnek mondható közösségeknek a felépítésére az otthon és a család specialistája, a nő különösképpen alkalmas . . . arról volna szó, hogy a női génusz szabadon és felelős módon vehessen részt abban a közösségi átalakulásban, ami a diaszpórában élő keresztényeket a nyájából a sivatagban együtt vándorló néppé teszi.”

Am ezek a magasztos célkitűzések megvalósulásuk során számos nehézségbe ütköznek. Ha a nő csupán ösztönösen akarja a különböző adottságú és munkakörű társait közösségbe fogni, gyakran az ellenkezőjét éri el. Ha pedig „áldozatosan” a munka zömét magára vállalja, inkább féltékenységet mint elismerést vált ki. A nőknek ezért különösen fontos, hogy főleg a közösségben adódó problémáikat, lelkileg is mielőbb feldolgozzák. Mivel ők a kis dolgokra érzékenyek, így az apró sérelmek felhalmozódnak bennük, mintegy a tudat alá süllyednek. Később már nem találják meg a közös hangot társaikkal, csak az állandó feszültség jelzi, hogy valami baj van.

Szükséges tehát, hogy mielőbb begyakorolják a helyes ö n r e f l e x i ó t. Gyakran gondolják át cselekvésük indítékait, azok tisztaságát —, és elmélkedjenek arról a főigazságról, hogy az egyházban megismétlődik Krisztus élete, megkísértése, szenvedése éppen úgy, mint feltámadása. A misztikus test tagjainak részesedniük kell a Fő sorsában, hiszen Krisztus így hívta meg tanítványait: Vedd fel kereszteted és kövess engem! Elmélkedjenek sokat Krisztus szeretetéről és szolgálatából fakadó örömeiről is, hogy lelkükbe vésődjék: „Az én igám édes, az én terhem könnyű.”

Legyenek béketeremtők! „Isten ránk bízta a kiengesztelés szolgálatát . . . ezentúl senkit sem tekintünk emberi szempontból . . .” (2 Kor 5,16-18). A nők egyik nagy ereje a feloldani tudásban rejlik. Amilyen érzékenyek a megbántásokra, olyan nagylelkűek a megbocsátásban. A férfi munkatársak is lélekben rendszerint készek a kiengesztelődésre, de nehezebben tudják ezt kifejezni” — mondja *Régine du Charlat*, a párizsi *Christus* folyóirat szerkesztője, midőn húszéves egyházszolgálati tapasztalatait foglalja össze.⁴

A közösségben fellépő tisztázatlan dolgok, félreértések rendezése rendszerint a nőkre hárul, hiszen ők könnyebben alkalmazzák a kiengesztelődés külső gesztusait is. Egy-egy felfokozott vita után — még a másik fél elutasító viselkedése ellenére is — türelmesen, nyugodt hangon kezdenek újból párbeszédet. Ha pedig lelkipásztorral kerültek konfliktusba, továbbra is fejezik ki tiszteletüket papi szolgálatai iránt — vegyenek részt miséjén, igehirdetésén — jelezvén, hogy továbbra is jószándékúan helytállnak a szolgálatban. — Törekedjenek arra, hogy mindig az igazságot — és ne a maguk igazát — keressék. Részrehajlás nélkül alkalmazkodjanak és várják ki türelmesen a megfelelő időt a helyes cselekvésre. Így nem fogják belső tartalékaikat felégetni, és Krisztus ügyének is nagy szolgálatot tesznek. — A nők művészete az is, hogy a legnagyobb nehézségek közepette egyidejűleg tudnak merészek és óvatosak lenni. Függetlenek maradnak, miközben jól alkalmazkodnak, engedelmesek és ugyanakkor ötletadók, kezdeményezők.

A tudomány és hatalom bűvölete. A nők mindig különös érzékenységgel és átéléssel fogadták be a hitigazságokat. Gondoljunk olyan misztikus teológusokra, mint Nagy Szent Gertrud (+ 1302), Hacheborni Mechtildisz vagy Magdeburgi Mechtildisz. Gertrud 40 évig irányította rendtársai tanulmányait, mert azt vallotta: „Ha megszűnnének a hittanulmányok, akkor a testvérek már nem értenék a Szentírás és ezzel megszűnne a szerzetesi élet is.” Bingeni Hildegard bencés apátnő a „*Scivias*” (Tudd meg az utakat) című hittitkok tudománya szerzője 81 éves koráig nevelte a nemesek leányait, buzdította a papokat, megújította a környékbeliek hitéletét, fejedelmek, püspökök és papok tanácsadója volt.

Az egyház nagyra értékelte az apostoli lelkületű nőket, de a magasabb szintű teológiai tanulmányoktól és azok rendszeres tanításától távol tartotta őket. A nők vágyakozása hitünk szent értékeinek ismerete után állandó küzdelmet jelentett az egyházban. Pedig az egyre racionálisabbá váló teológiának, melyben a szerzők emberléptékű fogalmakba és rendszerekben próbálták befogni az isteni igazságokat, nagyon is jót tett volna a „női módon” való feldolgozás.

Alszeghy Zoltán, a hitigazságok átadási metodikájának jeles szakembere, így látja a kérdést: „A másik nagy női hivatás a mai helyzetben, véleményem szerint, abban áll, hogy hitünk gondolatvilágát a szimbólum által egyesítse. A mai teológia még szinte kizárólag fogalmakban van elgondolva, ahogy ez megfelel a férfi eszejárásának. De mivel nincs olyan fogalmi rendszer, ami jelenleg alkalmas volna a hit igazságainak kifejezésére . . . azért szükség van arra, hogy ahhoz a gondolatformához nyúljunk, ami a fogalmi rendszerek csődjében is hozzáférhető marad, a szimbólumokhoz. Ebben tudjuk azt a szintézist megsejteni, ami a fogalmi gondolkodás számára, az analógia divatvesztése óta, megközelíthetetlen. És éppen a szimbólumban való gondolkodás volna talán a női pszichológia számára legmegfelelőbb.” (*Alszeghy Zoltánnak* módjában van a különböző kultúrákból jött teológusokon megfigyelni, hogy milyen nehézséget okoz nekik az európai módra rendszerezett hittanítás elsajátítása, népük számára pedig lehetetlen ilyen módon továbbadni.)

Hogy a mai női teológusok mégis szimbólumtalan elgondolásaik által lettek ismertté, ennek fő oka, hogy a papi teológusok csak így fogadják be őket. Tipikus példája ennek a nagytudású *Elisabeth Gössmann* esete, aki 30 évvel ezelőtt elsőként doktorált teológiából Münchenben. És bár tanárai szerint „nagy teológiai áttekintése és összlátása” van, teológia fakultáson mégsem engedték tanítani. Számos helyre adott be magántanári dolgozatot, a válasz mindig elutasító volt. A kirtató Gössmann jó megérzéssel ezután a japán katolikus egyetemre pályázott és 1967 óta a keleti, nem racionális felfogásnak megfelelően tanítja a hitigazságokat.

A zsinat utáni teológiában újjáéledt az egyházatyák tanítása és ezzel együtt a mai hittanításba, katakézisbe is visszatértek a képek és szimbólumok. Újra felismerik, hogy világon Isten csak „tűkör által, homályban” tudjuk megközelíteni. *Alszeghy Zoltán* 1973-ban örömmel közli, hogy a római Gergely egyetemen „már vannak (nő) hallgatók, akik, mivel semmi különös sincs abban, hogy teológiával foglalkoznak, minden görcsös önigenléstől mentesen, „anyásan” fejlesz-
tik az igazságot is.”

A lelkipásztori szolgálatban nálunk is egyre szívesebben fogadják a jól képzett, komoly lelkeségű női munkatársakat, akiknek azonban munkakörük mellett gyakran számos más, női feladatot is meg kell oldaniuk (kényes ügyek elintézése, magnófelvételek, fogadások előkészítése stb.). Régine du Charlat kissé keserűen látja a helyzetet: „Ma még ott tartunk, hogy a lelkipásztorok a terheket ugyan megosztják velünk, szívesen veszik, ha felszabadítjuk őket a fázasztó köztöttségek alól, átvállalunk bizonyos felelősségeket, de a nőt mégsem tekintik helyettesüknek, inkább csak beosztottnak.”

— Am lássuk az érem másik oldalát is: Növekszik a nők körében a hatalmi-hatásköri küzdelem, miközben a munkakörök „gazdátlan hátramesgyéből” annyit szakítanak ki maguknak, amennyit bírnak. A sikerérzés és felelős elkötelezettség összetévesztése különösen a nők számára veszélyes csapda. — A nők már némi hatalom birtokában is kegyetlenek tudnak lenni társaikkal szemben — állapítja meg lehangelőan du Charlat. És éppen azok a nők teszik ezt, akik annyit küzdöttek az ún. „férjaki egyháza” hatalmi túlzásaival szemben (ld. Concilium 1980. 4. szám témáját: „Frauen in der Männerkirchen”). A nő sikere az egyházban nem állhat a férfiak, netán a pap helyének elfoglalásában vagy éppen az erőszakos ún. férfias attitűdök átvételében. Jézus tanítványaitól azt kívánja, úgy éljenek a hatalommal, mint ami nem az ő birtokuk, hanem eszköze a rendnek és a jó ügynek.

Sok mindent kell felismerniük még a munkatársaknak, sok csalódást feldolgozniuk, míg igazán megértik Szent Pál intését: „Gondoljatok meghívástokra testvérek! Nem sokan vannak köztetek olyanok, akik a világ szerint bölcsek, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő . . . , Isten azonban azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngé, hogy megszégyenítse az erőseket . . .” (1 Kor 1,27 28).

Az együtérzéssel, a szeretetnek sajátosan női adományával foglaljuk össze mondanivalónkat. A jelenlegi helyzet megkívánja, hogy a nők főleg azokkal legyenek együttérzők — legyenek világiak vagy papok —, akiket egyre növekvő munkakörükkkel és felelősségükkel zavar-
tak meg. Az elmúlt évtizedekben úgyis nagy kárt okozott a papság azonossági válsága. Kérdéssé vált, mi is a sajátosan papoknak fenntartott szolgálat. Kapcsolódik ehhez a papi cölibátus kérdése és a helyes alkalmazkodás módja a modern világhoz. Sokan ma sem látják tisztán a kibontakozás irányát, elbizonytalanodtak, — ezért olyan tartózkodók a nők egyházszolgálatával szemben is. Hans Schilling az elvi megoldást jól látja: „Az azonossági válságot átélő papok és a hivatásukat kereső világiak közötti feszültség csak az önzetlen, közös szolgálatban nyerhet megoldást.” Gyakorlatban ez nem olyan egyszerű. A világiak, a nők nagy tapintatára és átélő készségére van szükség. Bár az ilyen „megértők” általában nem jutnak olyan gyorsan és sikeresen előre, mint társaik, de ezek beláthatják, hogy mégsem szerezhetnek előnyöket az egyházban a szeretet megsértésével, vagy éppen mások lelki kárára.

Végül jó lenne, ha elfogulatlan megértéssel tanulmányoznák a nők helyzetüket a hagyományban is. Amint említettük, az egyház mindig igénybevette imádságukat, apostolságukat, szeretet-szolgálatukat, de az tény, hogy papszentelésre sohasem bocsátotta őket, sem pedig az egyház döntéshozó szerveibe nem hívta meg (a II. Vatikáni zsinat „megfigyelői” kivételek). Am az is tény, hogy az egyház gondjaiban gyakran a nők találtak rá a helyes megoldásra. Gondoljunk a konstantini időkre. Az egyház már szabad volt, de a népek nagy nyomorúságban éltek. A vagyonos római nők ifjabb Melánia, Anicia és Marcella kezdeményezésére sok ezer rabszolgát szabadítottak fel, és a széteső birodalomban sokaknak biztosították az emberhez méltó életet. Így indították el az egyház világra szóló irgalmas szolgálatát. Korunkban Teréz anya Szeretet műve jár az élen, tagjai már felvállalták a kitaszított AIDS-betegek életveszélyes szolgálatát is. Úgy tűnik, a nők szolgálata megtordítaná az „ige, szentség, szeretet” szolgálatának „hivatalos” sorrendjét. Az irgalmas szeretet szolgálata könnyebben vezet az evangélium jóhírének megtapasztalásához és felkelti a vágyat Krisztus szentségi életében való részesedésre. Nem túlzás tehát, ha azt mondjuk, a nők gyakorlati érzéke, tapasztalata és leleményessége — párosulva élő hittel és áldozatossággal — még nagy reményekre jogosít Isten országában. Mégis jobban megfelel a keresztény alázatnak, ha szerény lehetőségekről szólunk, amelyeket jól felhasználva, elősegíthetjük Jézus megváltói tervének megvalósulását.

Jegyzetek: — 1. Franz Köniq: Mit Mitarbeiter im Reich Gottes, in: Kirche in unserer Zeit, Graz, 1973. — 2. Hans Schilling: Von Beruf „Seelsorger“, Diakonia 1980/5. — 3. Aiszeqhy Zoltán: kéziratóból, 1973. IV. 12. — 4. Régine du Charlat: Un ministère dans l'Eglise, Christus 1986/1.

Szennay András

„RÁSZEDTÉL URAM . . .” (JEREMIÁS 20,7)

Isten még születése előtt kiválasztotta Jeremiást. Később megbizta, hogy menjen el a nemzetekhez és hirdesse számukra üzenetét. Jeremiás — érthető módon — megrémült; még csak alig 25 éves, tapasztalatlan ifjú s tudja, érzi, nagyon is járatlan a beszédben. Isten azonban megnyugtatja: azt választja ki, akit akar, és akit kiválasztott, azt alkalmassá is teszi szolgálatára. „Nézd, ajkadra adom szavamat . . ., hogy gyomlálj és rombolj, pusztíts és szétszórj, építs és ültess” (Jer 1,10). És Jeremiás útrakel. De a megpróbáltatások egyre csak szaporodnak, kínjai és gyötrődése már-már elviselhetetlen. Néhány gondolata megrendítő betekintést ad a sokat üldözött, érzékenylelkű próféta lelkivilágába:

„Rászedtél Uram! S én hagytam, hogy rászedj.

Erősebb voltál nálam és legyőztél.

Nevetséggé váltam napról-napra:

Aki csak lát, mind kicsúfol.

.....

Az Úr szava minden nap

gyalázatomra vált és csúfságomra.

Már azt gondoltam: nem törődöm veled,

nem beszélek többé a nevében.

De ilyenkor mintha tűz gyulladt volna szívemben,

és átjárta minden csontomat.

S ha megfeszítettem erőmet, hogy ellenálljak,

belefáradtam és nem tudtam elviselni.” (Jer 20,7—9)

Ha mintegy hatszáz esztendő telt el, valami hasonlóval találkozhatunk. Jézus öröktől fogva az Atya küldötte volt, hogy eljőjön közénk „gyomlálni, szétszórni, ültetni és építeni”. Mégis, nyilvános működése — a kezdeti „sikerek” ellenére — kudarcba fulladt. Csőd és eredménytelenség. A nép „összegyűjtése”, az „országalapítás” meghiúsult. Azután a nagy csalódás: a melléje szegült kis baráti csoport egyik tagja elárulja, a többi pedig szétfut, magára hagyja. Elfogják, perbe fogják, halálra ítélik, bitófára vonják. Ez volt Jézus földi sorsa. S ha ilyen volt — márpedig ilyen volt — akkor miért gondolná Jézus bármely meghívott követője, miért gondolná az ő küldetésében járók, hogy az evangélium hirdetésében vállalt szolgálatuk sikerek szakadatlan láncolata, eredmények sorozata lesz?!

Földhözragadt embersorsunk, hogy sikerélményekre várunk és vágyunk, hogy eredményeket, olykor látványos eredményeket szeretnénk felmutatni. Egyszer arról álmodunk, hogy megreformáljuk az egyházat, annak belső-külső berendezkedését, máskor, hogy nagyszerű hithirdetők, jó szónokok leszünk. Szeretnénk, hogy elismeréssel emlegessék hittanóráinkat, hogy olyan istentiszteleteket rendezzünk, melyet — mint jó színelőadás — vonzzák a résztvevők szízeit, ezreit. Tervezzük, hogy mint a egyházközösséget szervezők és kapcsolatteremtő készségünket csiszoljuk, hogy csoportmunkánk egyre látványosabb legyen. Mindez nem is lehet másképp, hiszen — mint gondoljuk, — lelkipásztori munkánk életteli realizmusról tanúskodik.

Ha azután a megálmodott, vágyott, elképzelt eredmények, sikerek elmaradnak? Ha prédikációink nagyon is középszerűek? Ha katechetikai munkánk során a nehézségek egyre csak szaporodnak? Ha elromlik kapcsolatunk az egyházközösség vezetőivel, tagjaival? Ha ifjúsági munkánk során egyre több csalódás ér? Ha eluralkodik lelkünkben a keserűség: mert még a régit, a megszokottat is alig tudjuk fenntartani, nemhogy újításokat gyökereztetünk volna meg plébániánk, csoportjaink életében? Ha remélt és vágyott eredményeink helyett — kudarcok, megpróbáltatások sorozata kíséri életünket?

Lehetséges, hogy nem ilyen „töményen”, lehet, hogy egyszer kisebb, máskor nagyobb mértékben, de hasonlóan már minden lelkipásztor, plébános, káplán, hitoktató átélte. Sikertelenségek és csalódások, belefáradás és rezignáció, örömtelen keserűség — melyik, Isten ügyét szoi-

gáló ember nem találkozott volna már ilyen helyzetekkel, nem élt volna át ilyen életszakaszt? S ha a nehéz órák hetekké, sőt talán évekké sokszorozódnak? Vajon nem ébrednek-e szívünkben Jeremiáséhoz hasonló gondolatok? Nem kezdünk-e előbb töprengeni, majd perlekedni: Uram, hát mindennek van határa! Erőim végére értem. Pedig nagyon igyekeztem, pedig annyit fáradtam. Mindent érted tettem — te pedig még kis jelet sem adtál. Nem sietnél elém, nem emeltél fel, amikor terhem már a földre húzott. Nem értem, nem tudom felfogni, miért is bánsz így velem?! — Akiben csak egyszer is ébredtek ilyen gondolatok, aki már hasonló „perlekedő” módon panaszkolt el Isten előtt búját-bánatát, az nagyon is meg tudja érteni Jeremiás gyötrődését: Rászedtél Uram, — becsaptál. Eredmények helyett nevetség tárgyaként állók környezetemben, ellenfeleim előtt. Igen, mert erősebb voltál, megragadtál és lehengereltél. Igéretteddel belekényszerítettél ebbe az élethelyzetbe, nem töröttél vele, hogy akarom-e vagy sem? Pedig én ágaskodtam, tiltakoztam. Igen, rászedtél, becsaptál Uram. Nevetségessé tettél és olyasmit ígértél, amit nem kaptam meg. Meghívtál és ezt mondtad: Menj, ahová küldelek . . . ne félj tőlük, mert veled vagyok és megoltalmazlak . . . Nézd, ajkadra adom szavamat, hogy pusztíts és szétszórj, hogy építs és ültess (vö. Jer 1,4—9).

Es mi lett mindebből? Isten megengedte, hogy küldötte, Jeremiás magányossá váljék, tehetetlenné, üldözötté, emberek csúfjává. Gúnyolják és megköpödsik, — mint majd hatszáz évvel később hozzánk küldött Fiát. — Ne próbáljuk tompítani, „kimagyarázni” Jeremiás keserűségét, kitérését. Hallgassuk-olvassuk úgy, ahogyan maga a próféta is elmondta: kemény, vádló szavakként, nagyon is emberi szavakként. Jó, ha épp a bibliai példák nyomán — Jeremiásra és Jézusra gondoljunk — egyszer nagyon is tisztán látjuk, milyen mélységes sötétség, mennyi keserűség ülheti meg Isten küldötteinek lelkét. Azokét, akiket Isten már születésük előtt meghívott, kiválasztott, akiket az emberekhez küldött, — és akiket minden emberi látszat ellenére nem hagy el, sőt szeret.

De ha itt megállnánk, hamis képet vinnénk magunkkal. Mert bár Jeremiás kínlódik, mert az Emberfia gyötrődik, — mégis, szívünkben ég a tűz, mely átjárja csontjait. Isten „házának”, „ügyének” tüze emészti, égeti, hajtja egész valójukat — mindhalálig. Mert a meghívó és útra küldő Istentől — bár lehet vele perlekedni, lehet miatta gyötrődni — de nem lehet elszakadni. Lehet ez bár gyötrő, rettenetes, de mégis vigasztaló, felemelő tapasztalat. Az Isten tudja — egyedül csak ő tudja — hogy miért engedi, miért „tűri el”, hogy azok, akik az ő hívására hallgattak, az ő küldetésében járnak, átéljék ezt a kiszolgáltatottságot, a tehetetlenséget, a lélek hosszabb-rövidebb ideig tartó „sötét éjszakáját”. Talán csak egyszer, talán csak rövid ideig, de lehet, hogy igen soká, esetleg egy életen át. Súlyos kérdés, gyötrő probléma ez. S mivel az ember nem tud belenyugodni a bizonytalanba, a talányokba, igyekszik választ adni. De aligha adhat mást, aligha mondhat többet, mint ezt: Isten a végsőig megköveteli, hogy ne önmagunkat keressük, ne a magunk sikereinek örvendjünk, ne önmagunkról, saját képességeinkről, módszereinkről szóljunk. Mindezt magunk mögött kell hagynunk, hogy valóban Őt hirdessük, egyedül csak őrá adjunk az emberek közt hírt.

A meghívottak, a küldöttek nehezen leküzdhető kísértése, hogy önmagukat, saját fontosságukat, tudásukat, ügyességüket, szervezőképességüket és még ezernyi mást tartsanak szem előtt és mutogassanak „kifelé”, a világ számára. Sőt, hogy önmagukat ünnepeljék és ünnepeltessék. Különösen nagy a kísértése a tehetségesebbeknek, a rátermeteknek. Hiszen van-e bármi is, ami jobban vonz, kielégít, mint hatalmat gyakorolni mások felett? (A lelkek fölötti hatalom olykor keményebb „uralkodást” jelent mint a pénz és gazdagság halmozása.) Isten szavával nemcsak életet lehet ébreszteni, azzal visszaélve életeket gúzsba is lehet kötni. Büszkeség, gőg, hatalmi vágy, öntetszég, — mindezek a meghívottak, a küldöttek szörnyűséges kísértései lehetnek. S hogy ne menjenek egészen tönkre és hogy ne tegyenek tönkre másokat, Isten azzal jön gyakran segítségükre, hogy a tehetetlenség és sikertelenség gyötrelmeit küldi rájuk. Így tesz, hogy rájuk pirítson: saját nagynak vélt gondolataik, tetteik, terveik ötödrangúak és — végső soron — minden igyekezetükben, munkájuk nyomán Istennek, csakis öneki kell transzparenssé válni a világ színe előtt.

Jeremiás sorsa sok mindenre taníthat. De talán leginkább arra, hogy a meghívottak, a küldöttek — ha kínlódnak, gyötrődnek is, ha perlekednek is Istenükkel — tudjanak végül megalázkodni. S hogy szívükben a parázs soha ki ne aludjon. Szívüket-lelküket égesse a vágy, hogy továbbra is tűz lobogjon bennük s átjárja minden csontukat.

Jeremiás ellenfelekkel, gúnyolódókkal küszködött. Mégis, mindazok, akik kigúnyolták, a ko-

rabeli hierarchia tagjai, papok és udvari próféták — mind eltűntek a porondról, nevüket ma senki sem ismeri, senki sem emlegeti. Az üldözök divatos szavai, rágalmai a semmibe veszttek. Jeremiás szavai azonban ma is élnek, égetnek, figyelmeztetnek. Ma is halljuk, olvassuk őket és szívünkbe markolnak. Mert őszinte, becsületes, valódi „emberi” szavak, mert igazi „vox humana” csendül ki belőlük. Megrendítenek, mert a jó ügyért, Isten ügyéért vállalt és elszenvetett kínok csalták azokat a próféta ajkára.

Ha máskor nem, hát életük végóráján a meghívott küldöttek is megállapíthatják, hogy Isten egyetlen küldöttét, munkatársát sem hagyta értelmetlenül s hiába dolgozni. Amikor „visszape-reg a film”, az is világossá válik, hogy igazi eredményeik, sikereik nem azok voltak, nem ott voltak, ahol, amiért megtapsolták, éljenezték őket. Nem, hanem akkor termettek jó termést, amikor a búzaszem a földbe került, amikor a szó elhalt ajkukon — hogy azután életre támadjon és százszoros termést hozzon. A sikertelenség és üldözés, megvetés óráin. Az elhagyatottság idején, amikor már perlekedtek is Istennel s ő nem hallatta mindjárt — talán sokáig — szavát. Amikor ők maguk is — hát még mások! — megkérdőjelezték küldetésük igazát, jogát, értelmét, — és ennek ellenére hűen kitarítottak. Mert tűz gyulladt szívükben s a tűz tovább élesztette a szunnyadó paraszat.

Hogy mindez túl nagy hitet, reményt és szeretetet igényel, sőt követel? Meglehet, — olykor igen nagyot. Hogy nehéz a „végsőig való” kitarítás? Minden bizonnyal így van. Erre azonban legtöbbször nincs szükség. Mert Isten a kitarítókat, a hűségeseket — olykor talán csak rövid időre, — de már életükben is jutalmazza. A „tűz átjárja minden csontukat”, s ettől új kedvre, új életre ébrednek.

Rászedtél Uram . . . Jeremiás szavai komoly figyelmeztetést tartalmaznak. Isten bizalmasai, meghívottai nem a földi örömök és jólét óráira nyertek meghívást. Vagy legalább is nem feltétlenül és nem csakis arra. Olykor kesergő, máskor megrendült, sőt néha Istennel perlekedő emberek. Ajkukról gyakran megrázó panaszok hangzanak. De Jeremiás szavait így is lehet érteni és ismételni: Te, csakis Te vagy Uram, aki küldesz és akiben mindig bízhatom. Még akkor is, ha olykor úgy tűnik: rászedtél, becsaptál, félre vezettél, ha a világ szemében ostobává váltam. Mert az Istenért vállalt „ostobaság” bölcsőbbé tehet a világ minden bölcsességénél.

Kincsünket cserépedényben hordozzuk, hogy a nagyszerű erőt ne magunknak, hanem Istennek tulajdonítsuk. És ha mindenfelől szorongatnak is, de össze nem zúznak, ha bizonytalanságban élünk is, de kétségbe nem esünk. Földre terítenek, de el nem pusztulunk . . . Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halál hatalmának Jézusért, hogy majd Jézus élete legyen általunk nyilvánvaló . . . A mostani pillanatnyi szenvedés ugyanis a mennyei dicsőség túlradó mértékét szerzi meg nekünk. Csak ne a láthatóra, hanem a láthatatlanra fordítsuk figyelmünket. Mert minden látható mulandó, a láthatatlan azonban örök (vö. 2Kor 4,7–18).

Unger Zsuzsa

EGY TESTVÉRI EGYHÁZKÖZSÉG

Intelmek kísérték vállalkozásomat. Le akarom írni mindazt, ami nálunk történik? — dicsekvésnek fog hatni. Ha elsorolom a szép kezdeményezéseket, meglehet hogy port hintek vele a távolról figyelők szemébe. — Fenntartásaik ellenére mégis őszintén nyilatkoztak egyházközségünkéről papok és világiak. Előre kézbe adott interjúfonal mentén haladt az egyéni elbeszélgetés; összesen 15 személlyel, akik valami módon részt vállaltak a lelkipásztori munkában. — Kisé analmas, hogy mindig rólkunk van szó, legjobb lesz, ha meg se nevezzük magunkat, — vélekedett az egyik riportalany. A házaspár rossz emlékektől kísértve aggodalmaskodott: csak nehogy ezután elhelyezzék valamelyik atyát! — Tekintettel kell lenni az olvasótáborra, — mondta a lelkipásztor: nincs értelme kibeszélni a belső feszültségeket, inkább modellt adjunk! — Mindegy, hogy mit írsz, csak igaz legyen — javasolta a nem idevalósi. — Barátom pedig a fejét csóválta: túl érzékeny vagy ahhoz, hogy belebocsátkozz a vizsgálódásba. — A beszámoló mégis (vagy éppen emiatt) elkészült. Ajánlom azoknak, akik testvéri szellemű egyházközséget szeretnének kialakítani. Lehet, hogy sajátos viszonyaink miatt sokan idegennek találják majd, amit elmesélek. Előfordulhat, hogy e számvetéssel csak magunknak muzsikálunk, de talán az sem lesz haszontalan.

OLDALNÉZETBEN. Akarva-akaratlanul is mutogatjuk magunkat. A külföldről érkező egyházi turistacsoportok nálunk szoktak kikötni. Ilyenkor gyorsan összehívunk néhány bennfentest, akik elsorolják eredményeinket. Bemutatkozunk mint 20 000-es plébánia, 4200 rendszeres templomba járóval, akik a vasárnapi (és előesti) tíz szentmise közül kedvükre választhatnak.

Van katekézis csoport minden korosztály számára. Az óvodásoknak alkotókészséget fejlesztő, alapvető emberi élményeket, vallási tapasztalatot tudatosító foglalkozások. A katekétaképző tanfolyam hallgatói gyakran jönnek ide hospitálni. A műfajt teremtő óvodás foglalkozás hetedik éve zajlik, anyagát a Hitoktatási Bizottság jegyzet formában kiadta. — Az elsőáldozók száma évről évre nő. Komoly előkészület után — 130 katekizmus kérdésre kell választ adniok — járulhatnak az Úr asztalához. A földig érő liturgikus egyenruhát az egyházközség kölcsönzi nekik. — A felsőtagozatosok közül kerül ki a hittanverseny helybéli csapata, mivel hogy évente kétszer a mi templomunkban jön össze a vetélkedő ifjúság. — A középiskolás csoport egy esztendőn át bér-málkozásra készül. Az utolsó héten mindenki egyenként számot ad hitbeli ismereteiről. Ilyenkor néhány személyes megnyilatkozást is kicsalogatnak a vizsgáztatásra szívesen vállalkozó idősebbek. — A felnőtteknek vendégprofesszor tart bibliamagyarázó előadást. Megtelik a templom a távolról is jövő érdeklődőkkel. — Az itthoni, főleg a templom körül segédkező felnőttek ún. munkatársi csoportja párbeszéd formában rendezi meg összejövetelét. — A toronyban minden este ég a villany. Többek közt itt folyik az egyetemista korúak katekézise, itt működik az egyházközségi kölcsönkönyvtár. Vasárnap délelőtt a gitáros fiatalok veszik birtokukba. Az ifjúsági misén az ő dalaik szólnak, lelkes éneklésükkel az elbocsátás után is ottmarasztalják a résztvevőket a templomban.

Rendezvényeinkről, kezdeményezéseinkről hírt ad az Új Ember. Hol hangversenyre, hol emlékdélutánra hívjuk az érdeklődőket: Kodály, Babits, Bárdos, Rákóczi ünnepségünk a fiatal énekesek és szavalók szépszámu táborát alakította ki. — Tudni lehet rólunk, hogy évente kétszer tartunk ökumenikus találkozókat: összel ankkénttal egybekötött ismeretterjesztő előadást, a januári imanyolcad pénteki napján pedig közös igeliturgiát protestáns lelkészekkel. Fotókkal illusztrált tájékoztatást adtak a lepra-pólya akciónkról és az új utakon járó „kicsinyek miséjéről”. Azt is megtudhatta az olvasó közönség, hogy milyen gyakorlati módját eszeltük ki annak, hogy a hívek bármikor közölhessék kéréseiket vagy javaslataikat: egy levelesládát helyeztünk el batorító szövegű felirat társaságában a templom előcsarnokában.

Szóljunk a liturgiáról is. A vasárnapi miséken világi áldozatok segédkeznek az Eucharisztia szétosztásában. A szentélyben rangfokozatuk szerint jönnek-mennek-ministrálnak fiúk is, lányok is. Októberben már évek óta megrendezzük az öregek miséjét, amelyen szent kenetben is részesülnek. Működik egy rózsafűzér társulat — 200-nál több taggal, — ők minden elsőpénteken jönnek össze, meghallgatnak egy kis prédikációt és imajegyet cserélnek. Kéthetente péntek este egy másik imaközösség térdel a tabernákulum elé: meditatív imában csöndesen virrasztanak, így várják az Úr érkezését. — Második éve nyugdíjasklubunk is van. Megtévészto az elnevezés, mivel nem szórakozni jönnek össze szerda délelőtt az idősek, hanem a magányukat jótékony-hasznos módon elűzni. Egymás lelki épülésére elmékedést, felolvasást tartanak, kétékezi munkájukkal előkészítik másoknak az anyagot: fonalat gombolyítanak, papírral barkácsolnak. — Régi búcsújárások emlékéen buzdulva autós zárándoklatot szerveznek Czestochowába, majd egyre távolabbi tájakra. Útibeszámolót hallhatnak az itthonmaradók is, ha első hétfőn betérnek templomunkba. Rendre végignézhetik az utazó pápa állomáshelyeit, a nagyszabású jelenetekről készült diaképeket. — Azt is meg szoktuk említeni, hogy már 1972-ben nekiláttunk az egyházközségi képviselőtestület megújításának. Házi használatra fogalmazott működési szabályzatunk a későbbiekben támpontul szolgált a püspöki kar által kiadott hivatalos, államilag is jóváhagyott rendelkezéseket tartalmazó kis füzethez. — Hamar megérintett minket a zsinat szele: amikor még nem voltak elkoptatva az új szavak, hanem a saját fölfedezés örömevel szívhattuk magunkba frissítő levegőjét. Ennek ihletében kezdte öntevékenyen egy fiatal világi a templomi falliújság szerkesztését 1967 Péter-Pál napján, amikor VI. Pál meghirdette a hit Évét.

FELÜLNÉZETBEN. Felér egy Lourdes-i csodával a káplánok közti összhang — állapítja meg tréfásan a plébános. — Valóban fontos ez, mert a pásztorok egymásközti viszonyának döntő szerepe van abban, hogy a hívek tömege közösséggé válik, vagy közönség marad. Ha az oltártestvérek kapcsolata mégsem olyan csodálatos, akkor nincs modell a testvériség továbbépítésére. Frakciók támadnak, lesz aki Kéfással tart, mások Apollót követik, — a kiábrándultak pedig

szeretnének a szűkkeblűségen túljutva közvetlenül Krisztushoz tartozni. — Böven kaptunk időt arra, hogy felmérjük, mit kíván a Lélek egyházközségünktől. Pásztoraink együttvéve éppen 60 esztendő-t töltöttek el szolgálatunkban. Elődeiktől örökölték, maguk is szereztek (főleg az ajánlkozásokat elfogadva) jó néhány világi munkatársat. Új feladat volt a velük való együttműködés, gyakorlatlanul álltak bele a kényszerűségbe: ennyi tennivalót képtelenek lettek volna ellátni.

Először a legnyomasztóbb s egyúttal legkönnyebben átadható munka került a laikusok körántsem amatőr kezébe: összegyűjteni, számontartani az apró gyerekeket: a kereszteleési anyakönyv alapján értesítést küldtek az elsődíldozó korba jutottak szüleinek; a jelentkezőkről névsort szerkesztettek, a hiányzásokat figyelemmel kísérték. Centivel a kezükben mértéket vettek a nebulókról, gondoskodtak, hogy mindenkinek legyen megfelelő ruhája. — Legtermészetesebb — s így is történt, — ha a munkatársak az érdekeltek közül, jelen esetben a hittanos szülők sorából kerülnek ki. A segítők csapata évről évre változik, de mindig marad egy-két személy, aki az újakat betanítja.

Szülői kezdeményezéssel indult, lelkipásztori visszhangra talált a kultúrműsorok ügye. Először szavalóversenyt rendeztek, később a műsor prózai-zenei anyagát is összeválogatták, betanították. Mindezt a világiak. Valóban hozzájuk illő feladat: segíteni gyermekeik lelki-szellemi gazdagodását, olcsó szórakozások helyett igényes vállalkozásokhoz szoktatni őket. — De miért a templomban? — Ez a kérdés több más gyakorlati és elvi problémát is felvet: mi az egyház helye a társadalomban? Egyáltalán: ki számít inkább egyháznak, a pap vagy a laikus? — Még nem volt alkalmunk közösen reflektálni ezekre az alapvető kérdésekre. Így aztán sokféle vélemény létezik egyházunk táján, ami bizony zavarba ejti az érdeklődőt, ha a titkok egyetlen kulcsát keresi. — Ugyanazok a szavak kinél-kinél más és más húrokat pendítenek meg. Van pap, aki minden töprengés nélkül állítja, hogy neki szenteléséből folyóan Isten atyaságát kell reprezentálnia a közösségben. A másik szeretne szerény maradni, s azt kívánja: éljen ez a tudat a hívek szíve mélyén anélkül, hogy ki kellene követelnie magának. Mosolyogva legyint a harmadik: senki se fogja vágyaként bevallani ezt az atyaságot, mikor a testvériség van divatban. — Az útkeresés rányomja bélyegét a laikus munkatársakkal való kapcsolatra. Egyszer azt kívánják tőlük, hogy akadékoskodás nélkül hajtsák végre az utasítást, másszor pedig elvárják, hogy önállóan dolgozó, papot csöppet se fásasztó segítők legyenek. Szinte, hogy papi erényekkel bírjanak: türelemmel, önfeláldozással, kudarcot tűrőn, feltékenységától mentesen, éhivatottságtudattal megáldva. Szógról leakasztani azonban ritkán lehet ilyen kész munkatársakat. Nevelésükre pedig nem jut idő, hisz épp azért van rájuk szükség, mert a papság időhiánnyal küszködik.

ALULNÉZETBEN. Miután szóltunk a lelkipásztor papokról, fel kell mutatnunk az érem másik oldalát is, a lelkipásztori munkába bekapcsolódó világiakat. Oly közel vannak egymáshoz, és oly elválaszthatatlanul összetartoznak, mint az érem két oldala, — ám az is megesik, hogy éppoly kevésbé is ismerik egymást. A laikusok szemében nemcsak akkor hiteles a pap, ha az örök Atya földi képviselője próbál lenni, hanem még inkább akkor, ha Krisztust, a Fiút utánozza, aki bárként, testvérként állt az emberek közé, s mutatott szüntelen az Atyára. — A világiak nem érzik kielégítőnek, ha a papságból kiindulva, „nemlegesén” határozzák meg státuszukat. Olyan suta ez az igyekezet, mint amilyen furcsán hangzana, ha a papságot úgy definiálnánk, hogy ők azok, akik ünnepélyes keretek között, püspöki kézrátétel folytán elvesztették laikus karizmájukat. Vannak laikus munkatársak, akiket elcsüggeszt a papság részéről megnyilvánuló túl nagy hálaílkodás. Mintha ugyan a pap kedvéért buzgolkodnának, és különleges jócselekedetnek minősülne, amit tesznek, noha Kirsztusért, — magukat haszontalan szolgának tudva — csinálják. — Az egyéni karitás-munka és a hozzákapcsolódó lelkipásztori segítségnyújtás felel meg leginkább a laikusnak. Vannak többen is, akik például áldoztatni járnak kórházba. Bátorítják a betegeket, előkészítik a pap útját, aki gyóntatni megy majd és szent kenetben részesíti a rászorulókat. — Könnyen illeszkedik a lelkipásztor munkájához a kirándultatás. Az egyházban és természetben is jártas szülők szívesen viszik ki a zöldbe a hittanos gyerekek csapatát. Maguktól csinálják, mert úgy tűnt, nem papi feladat az egészséges életmódra, környezetkiméltre nevelés.

A papokkal szemben magas a mérce: legyenek mindnyájan nagykorú keresztények! A laikusoktól, a nép egységétől ugyanez nem várható el. A gond akkor kezdődik, ha a világiakat — talán a könnyebb kezelhetőség céljából — megpróbálják szabványosítani. Pedig soraikban sokkal nagyobb különbözőségek lehetnek, mint a papok között. Nem szabadna rossz néven venni, ha olyan munkát keresnek maguknak, amihez vonzódnak. Bizonyára ahhoz értenek legjobban.

Egy nagy egyházköztségben mindenre adódik vállalkozó, csak fel kell kutatni. Ilyen megfontolásból kérdőívet osztogattunk. Közel százan ajánlkoztak: gépelésre, fogdmeg-munkára, fordításra, autós személyszállításra, ügyelettartásra, különféle szaktanácsadásra, teológiai-kulturális figyelőszolgálatra, — s ezzel a sor még nem ért véget. Sajnos, mind a mai napig csak kis töredékük jutott munkához. Nem elég nyilvánvalóak az egyházköztség belsejébe vezetők utak. Néhány bennfentes közlekedik csak rajtuk, noha egyre több embernek kellene átéreznie tapasztalt tények alapján — s nem csupán doktrinákkal ismerkedve —, hogy az egyház sohasem „ők”, hanem „mi”.

Milyen távlatai lehetnek a laikusok lelkipásztori munkába történő bevonásának? A létszám növelésén túl törekedni kell arra is, hogy egyre inkább önállóan dolgozzanak. Ha ez nem valósul meg, a mennyiségi növekedésnek is gátja lesz. Végül pedig oda kell eljutnunk, hogy egyre érettebb emberek kerüljenek ki a mindennapi életbe, akik kovász módjára jótékonyan hatják át a társadalmat. Például egyazon lelkiülettel tudnak dolgozni az egyházközségi karitászban és a gyár szociálpolitikai osztályán. Nemcsak alkalmilag nagylelkűek, de képesek egy SOS-faluban életreszólóan azok maradni. Hisz végül is nem önmagunk dajkálására kaptunk hivatást, hanem küldetésünk van az egész világhoz. — Kincset érő képességekre, élettapasztalatra és kritikai érzékre is bukkanhatunk a világiak között. Nem csak részfeladatok praktikusabb megoldása lebeg szemük előtt, hanem — kissé távolabb a „tűzoltó-munkától” — a tendenciákra is figyelnek: a gyerek és felnőtt pasztoráció kapcsolatára, a liturgiában megnyilvánuló látványosság és bensőségesség viszonyára, a nagy létszám miatti elszemélytelenedés veszélyére, és arra is, hogy miképp leszünk észrevétlenül nagyvonalúak a holnap kárára. — Jó volna, ha ezek a gondolatok bekerülnének az egyházközség tudatába, ha a laikusoknak nemcsak a kezük, de a fejük is becsben lehetne.

„Ne látsz, ne légy, helyet ne kérj!” — írja a költő, Váci Mihály. Induláskor jó jelmondatnak találtatott a laikus katekéta számára is, de ahogy múltak az évek, megkeseredett szájában a szó. Szívvel-lélekkel csinálja, örül, hogy teheti, nem kér anyagi természetű viszonzást, a szemléltetőeszközök költségét is maga állja. De van, amit ő sem nélkülözhet: a munkája iránti érdeklődést, a többi katekétával folytatott rendszeres párbeszédet. Az őszinte elfogadás egyértelmű megnyilvánulásait. A papság kezében hatalom van, de mivel szolgálatunkra szentelték magukat, üdvösséget munkáló eszköznek tekintjük azt. Ám ha az egyházban hatalomféltés támad, akkor a világi munkatársnak csak feladat jut, de nem kapja meg a hozzá szükséges eszközöket. — Nem szerencsés, ha a laikus magára hagyva a konkurenciaharc látszatában kényszerül némi tekintélyt kivívni magának ahelyett, hogy a lelkipásztor a maga tekintélyéből juttatna neki (egyszerűen azzal, hogy nyilvánosan is bizalmat szavaz munkatársának). Hatalmat jelent a tájékoztatás lehetősége és maga a tájékozottság. A világi többnyire peremre szorul e tekintetben is. Későn vagy véletlenül tud meg olyan híreket, amire neki is szüksége lett volna a munkájában. Hatalom a döntés és rendelkezés joga. A világi általában csak ötleteket hoz, de senki se köteles őt meghallgatni, még kevésbé ráhallgatni (tájékozatlansága miatt talán butaságot is javasol). — Ezért van szükség az egyházközség minden ügye iránti fogékony-ság fórumára, ahol kielégítő tájékoztatás történik, érdembeni döntés születik, ahol valóban közösen lehet felelősséget vállalni. A képviselőtestület lehetne az a szerv, amely ügyelni tud az egyházközségi élet arányaira, és gondja van a jó szokások gyülekezeti megőrzésére.

APOKRIF ZÁRÓLEVÉL AZ APOKALIPSZISBŐL. Ismerem tetteidet, fáradozásodat és állhatatosságodat. Tudom, hogy élő a neved, tetteidet mégsem találok tökéletesnek Istenem előtt. — Túlságosan bizakodol jelen gazdagságodban, és nem borulsz elélem, hogy megmutassam, mily nyomorult és szegény vagy nélkülem. Pompás alkalmi ruhákban kelleted magad, de nem hallod meg a nélkülözők sírdogálását. — Kifárasztod gyermekeimet, és nem kínárod fel nekik a csendben csobogó élő vizet. — Súlyos kifogásom ellened, hogy meghasonlottál önmagaddal: az előítéletek, pusmogások és becsmérő szavak sértik fületem. Gondold meg, honnan sülyyedtéi éde. — Buzdulj fel, és tarts bűnbánatot. Nézd, az ajtóban állok és zörgetek. Tárd ki a becsapott ajtót, és nyújts kezét testvérednek. — Üzd el házamból a félelmet és oldd fel a némaságra ítétek nyelvét. Teremts légkört bizalomból és örömből. — Ne aggodj! Képes leszel rá, hisz erre szenteltelek, és oszloppá tettelek Isten templomában. — Aki nek füle van, hallja meg, mit mond a Lélek az egyházaknak. Kezdjétek el újból szeretni egymást!

MIT VÁRUNK A VILÁGIAK LELKIPÁSZTORAIKTÓL?

A világiak fokozódó szerepvállalása, illetve a papság létszámának csökkenése indokolta teszi, hogy szemügyre vegyük, milyen elvárásai vannak a lelkipásztoroknak világi segítőkkel szemben, és fordítva, mit várnak a világiak a papságtól? Az elvárások ismerete elősegítheti a gyümölcsöző együttműködést. Az alábbiakban világi véleménye és megtapasztalt pozitív példák biztató jelei alapján kísérlem meg összefoglalni a világiak elvárásait lelkipásztoraikat illetően.

Elsőnek a *küldetés jellegének*, a feladatoknak a tisztázása, körvonalazása kívánkozik. Szükséges az egyházi rend szentségi mivoltának végiggondolása, hangsúlyozása már csak azért is, mert a papság fogalmához az idők során természetszerűleg profán, a szentségi lényeghez nem tartozó elvárások kapcsolódtak, amelyek szükségszerűen válnak időszerütlenné. Ezek az elvárások torzítják a papságról alkotott fogalmunkat, és közrejátszanak a papi identitás gyengülésében, a hivatás vállalásának számszerű csökkenésében. A szentség korszerű, a kialakult helyzetnek megfelelő felmutatásához ezeket az elvárásokat le kell bontanunk. A feladat nem új, az egyháztörténelem során nem egyszer kellett ezt elvégezni. — A világiak a szolgálati papságban éppen azt keresik, ami megkülönbözteti azokat tőlük. A *szolgálati papságnak* a bűnbocsánati hatalom mellett legtranszcendentálisabb feladata az Eucharisztia megjelenítése. A helyi közösségek egységének és az egyetemes egyházból való bekapcsolódásának ténye ez. A szentmise a hívek közösségei számára egyre fokozódó jelentőségű, ami aláhúzza a szolgálati papság jelentőségét. — Az *igehirdetés* ma is a pap legfontosabb feladatai közé tartozik. Mégis elgondolkodtató az a történelmileg kialakult gyakorlat, amely az igehirdetést, apostolkodást teljes egészében papi funkcióvá alakította. Ez elfogadható volt az úgynevezett „keresztény társadalom” idejében, amikor a társadalom szinte minden tagja meg volt keresztelve és ugyanabban a hitoktatásban részesült. Így senki sem érezhette kötelességének az apostoli tevékenységet környezetére nézve. Ezért a papra, mint a rábízottak hitbeli ismereteiért közvetlenül felelős személyre korlátozódott az igehirdetés és az apostolkodás feladata.

Mára azonban a helyzet gyökeresen megváltozott, a keresztényeket nagy számban veszik körül olyan meg nem keresztelt közömbösek, esetenként tudatos ateisták is, akik az apostolkodásnak hagyományosan a papság rendelkezésére álló intézményes eszközeivel (templomi hitoktatás, prédikáció, egyházi sajtó) egyáltalán nem érhetők el. Ebben a közegben, ilyen feltételek mellett az apostoli feladat egyre nagyobb mértékben a hívekre helyeződik át. Ez annál inkább így van, mert nem csupán az evangéliumi örömhír olyan hirdetéséről van szó, amilyen az az őskeresztény időkben volt. Akkor az evangélium — *in statu nascendi* — vitathatatlanul örömhír lehetett bárki számára: ha a vetést elvégezték, a mag nagy valószínűséggel jó talajba hullott. Mára azonban az egyházra vonatkozóan az előítéletek, kiábrándultság és gyanakvás olyan dzsungelbe burjánzott el azon a talajon, amelyen vetni kellene, hogy a vetés helyett először a dzsungelirtás, talajelőkészítés fáradságos, hosszadalmas és cseppet sem látványos munkáját kell elvégezni.

E tények felismerése vezethette a zsinati atyákat a *hívek általános papságáról* szóló tanítás megfogalmazására. A tanítás kifejtése és gyakorlati alkalmazása még megoldandó feladatnak tűnik. A hívek általában még nem éretek meg erre a feladatra, a papság körében pedig mintha elbizonytalanodás lenne tapasztalható saját státusukat illetően. Talán ez is aláhúzza az egyházi rend szentségének, tartalmának átgondolására irányuló igény jelentőségét.

A világiak az *igehirdetés* terén fokozódó szerepvállalása a pap igehirdetési feladatainak *tartalmi módosulását* kívánja. Nagyobb súlyt kell helyezni a hívek felelősségének ébresztésére, tudatosítására, de hasonlóan nagyobb szerepet kell kapjon a hívek körében esetleg tapasztalható — a tanítás tisztaságát veszélyeztető — hibás nézetek kiigazítása. Ez pedig a tanításnak számunkra szokatlan módját igényelheti: a *párbeszédet*. A pap ugyanis felelős a hívei által képviselt, továbbadott tanításért. Felelősségét pedig csak úgy tudja érvényesíteni, ha ismeri híveinek nézeteit, ez pedig a párbeszéd keretei között látszik elérhetőnek. A szolgálati papság megjeleníti és képviseli az egyetemes egyház tekintélyét a helyi közösség felé, illetve bizto-

sítja a közösség kapcsolatát az egyetemes egyházzal. Ez a kérdés az érdeklődés középpontjába került, s a megközelítések különbözősége bizonyítja, hogy a tekintély tartalmának és körének alapos tisztázására van szükség. Bizonyára a már említett, a papságra vonatkozóan kialakult, s mára időszerűtlenné vált elképzelések, torzulások is fokozták a nézetkülönbségeket. Annnyit mindenesetre állíthatunk, a papi tekintély mélyebben gyökerezik annál, hogy azt az egyéni képességek, adottságok nagyságához lehessen kötni: a meghívás, a hivatás indítéka olyan misztérium, mely az emberi értékrendtől messzemenően független volt már az apostolok meghívásától kezdve. Így a pap személyisége, adottságai nem forrása, hanem — talán megkockáztathatjuk az állítást — szenvedő alanya tekintélynek. Ilyen megközelítés hozzájárulhat a szolgálathoz, a tekintély és a felelősség között fennálló, olykor görcsöket kiváltó feszültség feloldásához. A tekintélyt valószínűleg nem kell, de nem is lehet „felülről” deklarálni, mert „alulról”, a világiak részéről fog felmerülni ennek igénye. Az iménti állítás helyességét a protestáns egyházak helyi egyházakra történt felbomlása — mint az ellentétel következménye — alátámasztani látszik. Ezek a — ma talán túl derülátónak tűnő — gondolatok nem kívánják tagadni, vagy akár csökkenteni a „bázisegyház” és a „hierarchikus egyház” közti kapcsolat szakszerű és jószándékú tisztázásának szükségességét. A vizsgálódások eredményét mai nyelven, közérthetően és széles körben kell tolmácsolni papok és hívek számára. A zsinati tanítások elterjedésére vonatkozó, ma már leszűrhető negatív tapasztalatok alapján ez a kívánság nagyon indokoltnak tűnik. Az ígéhirdetésre és a vezetői tekintélyre vonatkozó fenti gondolatok a világiak általános papságából kiindulva vetődtek fel. E gondolatok arra engednek következtetni, hogy az ígéhirdetés és a vezetés terén jelentkező papi feladatok egy része olyan, amelyet korábban a lelképásztorok egymaguk is el tudtak látni, ma azonban már nem.

A funkcionális elvárások rövid áttekintése után érdemes figyelmünket a *papra, mint jelenlétre* fordítani. Ebből a szempontból a hitelességet lehetne elsősorban kiemelni. A pap olyan jel, aki *egzisztenciájával* teszi jelenlővő a hitet, tanúsítja Jézus tanítását, halálát és feltámadását. A tudatosan vállalt teljes elkötelezettség, önzetlen szolgálat és engedelmesség, amit a papi egzisztencia megkíván, mai világunkban olyan szembeűnő, ami az egyik legmeggyőzőbb indítást adhatja a hitre. „Amit akkor előnynek tartottam, azt most Krisztusért hátránynak tekintem . . . Éрте mindent elvettem . . .” (Fil 3,8) mondja Szent Pál. A pap egzisztenciájával ezt valósítja meg, vagyis mindent elvet Krisztusért, amit az őt körülűevő társadalom előnynek tekint. Az egzisztenciális tanúságtételt csak a vérűanúság műlhatja felűl. A szavak, vagy akár az írás általános és szinte intézményes elűrtéktelenedése idején csupán a tettek bizonyulnak hitelt érdemlőnek. Mindezt fokozottan érdemes tudatosítani a *papneűvelés* során, de papjaink hitének éűbrentartásán, megerősítésén munkálkodva is (imaélet korszerűsítése és igényeseűbű tétele, kollegiális, közösségi kapcsolatok gondozása horizontális és vertikális irányban stb.).

A papi egzisztencia tanúságtűevő ereje szolgálátja talán a legmeggyőzőbb érűvet a manapság oly sok oldalról vitatott cőlibátus mellett. Más kérdés, hogy adott helyen, és időben, adott körűlműnyek között megvalósul-e, és elegendő száűban valósul-e meg ez az egzisztenciális elűkötelezettség.

Az a kérdés is felűtődik, hogy az elűkötelezettség milyen mértékűben kapcsolandó, kapcsolható a szolgálati papság funkcióihoz, tekintettel a hivatások száűmának az utóbbi éűvtizedekben tapasztalt csőkkenésűre? A kérdés megvalásűzolására nem mernék vállalkozni, de az az állítás megkockáztatható, hogy a papság léűszáűmának csőkkenését nem azonosíthatjuk a paphiánnyal. A hiány — köűgazdasági érűtelemben — akkor lép fel, ha a kereslet meghaladja a kínálatot. Hazai viszonyainkat tekintűve ez a helyzet az átlagok alapján nem áll fenn (ha már némi előűretartással csak tűkeűzer pappal és egymillió olyan hívűvel száűmolkunk, aki több-keűvesebb rendszeressűggel — szentmise, hitoktatás, gyűntatás stb. — kapcsolatban áll, kíván állni a papsággal). Helyi, időbeli és szeműlyi (pl. őűregsűgből, betegsűgből, kommunikációs nehűzsűgekből stb. adódó) körűlműnyek okoznak ugyan paphiányt, de ezek szervezűsi eszközűkkel megsűűntethetők. Itt nem csupán a papság — egyéni teljesítőképessűget is tekintetűbe vevű — egyenletes terhelésűrűl van szó. Egy pűlda a lehetűsűgekre: a vidékű motorizáció lecsűkkentette a távolsáűgokat. Ahogy egykor a tanyákrűl fogatos járműűn, vagy kerűkpáron jártak be a híűvek a falvakban lűvű templomokba (sűt Szent István idejűben tíz falunak volt egy temploma!), ma ugyanígy az aprűfalvas telepűlűsekrűl gűpkocsin, külön autűbuszon (van ilyenre pűlda!) elűrhető a több telepűlűst ellátó lelképásztori központ is. A paphiány ilyen megközelítűse talán túl profánnak tűnik, de a problémaokrűl gondolkodva hasznosítható.

A gondolatot folytatva az a logikai összefüggés is figyelemre méltó, miszerint egy közösség hitéletének fokozódása maga után vonja a közösségekben ébredő hivatások növekedését. Feltehető a kérdés, hogy a papság csökkenő létszáma nem vezet-e a hívő közösségek igényeinek további csökkenéséhez? A lehetőség fennáll, de legalábbis mennyiségi szempontból nem mondhatjuk, hogy a jelenlegi gyakorlatot alapul véve pl. a papság létszámának megkétszereződésével akár csak megközelítőleg is megkétszereződne a hívek száma is. Röviden érdemes itt utalni arra, hogy a hivatások számának csökkenése mindinkább felértékeli a papi hivatást a társadalmi, egyházi értékrendben: amiből kevés van, azt meg kell becsülni. Ennek pedig feltétele a tényleges hiány.

A pap, mint jelenség olyan keresztény értékek hordozója, mint például a hit, bizalom, hűség, kötelezettségvállalás, szolgálat és önzetlenség. Napjainkra ezek az értékek megkérdőjelezetteké váltak, vagy elvesztették érték voltukat. A hit helyébe a tudásra törekvés lépett, a bizalmat felváltotta a biztonságra törekvés, bár ez a biztonság nagyon is viszonylagos és távlatokat nélkülöző. A hűséget és kötelezettségvállalást pedig a szabadság és a kockázatmentes döntések keresése gátolja. A szolgálat és az önzetlenség viszont feloldhatatlanul ellentétesnek tűnik az önérvényesítés hovatovább cselekvési normaként megjelenő formájával. Ezt látszik alátámasztani azoknak a profán hivatásoknak a csökkenése is, ahol ugyancsak nagy szerepet játszik a szolgálat és az önzetlenség: gondoljunk csak az egészségügyi, szociális vagy a személyes szolgáltatást nyújtó területekre, de tágabb körben gondolkodva a házasságok válságaira is.

Ide kívánczik a papi elmagányosodás kérdése is, amelyről ma nem egyszer szó esik. Az elmagányosodás általános társadalmi jelenség és nem csupán a papságra lehet jellemző. A közgondolkodás mintha túlértékelné a problémát, amely részben az emberi kapcsolatok létesítésével, fenntartásával együttjáró kockázatvállalás, önzetlenség és bizalom általános megfogyatkozására vezethető vissza. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a magányosság papjainkon kívül százezreknek juthat, jut és jutott a múltban is osztályrészül (pl. özvegyek, családtagok, árvák, elváltak). A magányosság egyébként papjaink számára korántsem szükségszerűség. Amint egy aktivitásáról ismert lelkipásztor — teljes természetességgel — mondta: magánélete, visszavonulási lehetősége az éjszaka néhány órájára korlátozódik csupán, mert hívei annyira igénybe veszik, tehát ideje és így indíttatása sincs arra, hogy elmagányosodásával foglalkozzék. Mégis, érdemes lenne a kérdéssel foglalkozni és a jelentkező problémákat intézményesen megoldani vagy enyhíteni. Ennek során fel lehetne tenni az érintettek számára azt a kérdést, hogy hajlandók lennének-e például egy, a körülményeiknek megfelelő lazább papi közösség résztvevőivé válni?

Adós maradtam még a korábban említett, mára időszerűtlenné vált elvárások részletesebb megvilágításával. Vegyük az egyik ilyen leginkább közkeletű elvárást: a papnak kiváló szellemi képességekkel, műveltséggel kell rendelkeznie. Ha ma még talán így is van, de számolni kell azzal, hogy az elsajátítható ismeretek halmazának rohamos növekedésével, az oktatás és képzés körének szélesedésével ez nem biztosítható, még olyan területeken sem, mint a teológia.

Kétségtelen, hogy a tudományok fejlődésében, a kultúra és műveltség átörökítésében a szerzetesség mellett a papságnak is felbecsülhetetlen szerepe volt, ezt kívánta akkor a diakónia, a közjó szolgálata. Napjainkban az általános művelődés lehetősége megszűnt hiánycikk lenni, az evangéliumi ihletettségű diakóniának napjaink insége felé kell fordulnia. Ez nem jelenti általában a képzés, az önképzés lebecsülését, de az állítható, hogy az egyházi rend szentsége nem lehet a képzési idő hosszának, vagy az elolvasott könyvek számának függvénye.

A papság intellektualizálódása nagyban hozzájárult kereszténységünk intellektualizálódásához. Ez pedig az egyoldalúság mellett olyan kommunikációs nehézségeket okozott, amelyek az egynáz igehirdetői feladatának teljesítését gátolták. Hasonlóak a papsághoz lényegileg nem tartozó egyéb elvárások is, mint az egyházközség anyagi javainak kezelése, templomépítés, gazdasági tevékenység, tágan értelmezett szervezői feladatok, karitatív munka stb.

A felsorolt néhány gondolat talán segítséget jelent a papok és világiak együttműködésének kibontakoztatásához.

EGY KÖZÖSSÉGI MODELL

Közismert tény, hogy magyar egyházunk egyik legnagyobb gondja az egyre égetőbb pap-hiány, valamint szolgáló papságunk rendkívül magas életkor átlaga. E nagy gond megoldása érdekében — az új papi hivatások ébresztése mellett — már évek óta szorgalmazott lehetőség a világiak — elkötelezett, segíteni kész világi hívek — minél nagyobb mérvű bevonása az egyházi szolgálatba. Számos egyházi megnyilatkozás, előadások, egyházi folyóiratainkban megjelent cikkek sora mutatott rá, hogy a 24. órában vagyunk, amikor még az arra alkalmas és segíteni kész világiak bevonásával egyházunk vérkeringése felfrissíthető, jövője biztosítható. A közelmúlt jelentős eseménye, hogy Püspöki Karunk is a világiak segítő szolgálatáról szervezett formában rendelkezett és ennek gyakorlati megoldására szabályzat is készült. Sajnálatos, hogy mindezek ellenére a világiak bevonása, szolgálatuk igénybevétele — úgy tűnik — rendkívül vontatottan halad, nehezen válik élő gyakorlattá, amelynek okát abban látom, hogy egyházi vezetőink és papjaink egy része még ma is bizalmatlan a világiakkal szemben, még ma is őrizni kívánja a zsinat előtti egyház hatalmi pozícióiból történő vezetési gyakorlatát. — Úgy gondolom, az egyház jövőjének biztosítása érdekében a megújulás útja mindenképpen papságunk és az elkötelezett világiak testvéri együttműködésén alapulhat.

XXIII. János pápa csodálatos ablaknyitása, a II. Vatikáni zsinat határozatai, a legutóbbi Püspöki Szinódusnak a zsinati határozatokat megerősítő döntései mind azt igazolják, hogy az egyház megújulása érdekében egyedül járható út, hogy egyházunk alapsejtjeiben, így az egyházközségekben is testvéri közösségben működjenek együtt papok és világiak.

A következőkben Székesfehérvár egyik peremkerületi egyházközségének életén keresztül szeretnék bemutatni egy olyan *közösségi modellt*, amely úgy gondolom, — a teljesség igénye nélkül is — segíthet egész magyar egyházunkban az annyira szükséges, de sok helyen még teljesen hiányzó, vagy csak kezdeti szakban levő egyházközségi közösségi élet kialakításában, erősítésében.

NÉHÁNY ALAPELV. — A gyakorlati élet bemutatása előtt néhány alapelvre szeretnék rámutatni, amelyek tapasztalatom szerint az élő egyházközségi közösségi élet előfeltételei.

— a. Egyenrangú testvéri kapcsolat. — A zsinat előtti egyházban magától értetődő volt, hogy minden egyházi tevékenység, a szertartásoktól, szentségek kiszolgáltatásától, tehát a szorosan vett egyházi szolgálattól az anyagi, gazdasági, pénzügyi kérdések intézéséig a papság feladatkörébe tartozott, és az egyházzal kapcsolatos minden témában a pap — hívő kapcsolat lényege az volt, hogy a pap szólt, intézkedett, rendelkezett, — a hívő sereg pedig hallgatta és követte. — Az egyház megújulását szolgáló zsinati szellem fényében az egyébként is — a kor szelleme hatására — önállóvá, öntudatosá vált hívőt ez a kapcsolat nem elégíti ki. Igényt tart arra, hogy őt is meghallgassák, gondolatokat, javaslatokat vethessen fel az egyház életében, önálló tevékenységi területet, önálló alkotási lehetőséget kapjon, azaz egyenrangú partner lehessen minden olyan kérdésben, amely nem a szorosan vett egyházi szolgálathoz tartozik. — Ilyen egyenrangú kapcsolat teremtheti meg és teheti élővé, elevenné az egyházközségi közösségi életét.

— b. Személyes kapcsolat. — Korunkban az egyházközség életét nem lehet a hívekkel való kapcsolatban adminisztratív úton, írásban, levelezésben, általános jellegű hirdetésekben élővé tenni, legalább is ez semmiképp sem lehet elsődleges módszer. A mai ember nagyon igényli a személyes kapcsolatot, a közvetlenséget, a személyes élményt, gondolatcserét, ezért semmiképp sem lehet írásbeli felhívásokkal megindítani. — A mai embert a templomba és az egyházközségi életbe csak személyes kapcsolatfelvétellel, aggályainak, kételyeinek, gondjainak személyes meghallgatásával, vele való és a vitát is megengedő párbeszéddel, eszmecserével lehet vonzani. A ma embere csak akkor nyerhető meg és tartható meg tartósan az egyház számára, ha saját maga meggyőződhet ennek egyedüli helyességéről, boldogító örömről, ez pedig csak a személyes kapcsolatot tartó egyházi közösségekben lehetséges.

— c. Az egyházközségi közösségi élet programjának közös kidolgozása és szervezése. — Ez az alapelv részben folyik az előzőkből. Annak szükségességét rögzíti, hogy a pap az egyházközség jövőbeli életének, programjának, feladatainak kidolgozásánál ne úgy járjon el,

hogy először egyedül elvégzi a tervezést, kidolgozza a programot és a már elkészült anyagot bocsátja jóváhagyásra a közösség elé, hanem a program is már a világi hívekkel való közös megbeszélés alapján kerüljön összeállításra. Az egyházközség életének minden jelentős mozzanata a pap és világiak, a közösség együttes gondolatainak, munkájának szintézise, eredménye legyen.

— d. Az egymásért élés elvének életté tétele. — Meg kell végre érteni, hogy a jézusi küldetés szerinti élet nemcsak abból áll, hogy saját magunk üdvösségét munkáljuk, hanem sokkal inkább abból, hogy a körülöttünk élő, általunk elérhető embereket segítsük a jézusi út felismerésében és követésében. — Nagy áldozat ez. Önmagunk érdekének feladása, időnknek, energiánknak mások szolgálatába állítása sokszor nagyon nehéz. Ez azonban minden közösségi tevékenység alapja és ha azt akarjuk, hogy papjaink és világi híveink közösségi együttműködése eredményes, gyümölcsöző legyen, papjainknak és nekünk világiaknak eleve át kell alakulnunk, életünk alapjává kell tennünk a másokért való lemondani tudást, áldozatvállalást. Be kell látnunk, hogy a körülöttünk élő közömbösöket, keresőköt, a mai életünket és tevékenységünket figyelőket csak tetteinkkel, életpéldánkkal vonzhatjuk, segíthetjük a jézusi útra.

A MUNKATÁRSÁK KÖRE. — Széles kör vonható itt meg: e körbe tartoznak a képviselő testület, a szorosabb tanács tagjai, az egyházközségi alkalmazottak (sekrestyés, kántor stb.) az egyházi hozzájárulás beszedői, valamint a fiatal és felnőtt kisközösségek. Tágabb körben, de ugyanilyen fontossággal ide tartoznak a műszaki, gazdasági, pénzügyi, könyvelési szakemberek, pedagógus, jogász, orvos, akik mint az egyházközség tagjai vagy mint vendégek a maguk szakterületén tudnak mint munkatársak segítséget adni a papnak a műszaki, pénzügyi munkában, gyermekekkel való foglalkozásban, jegyesekkel való kapcsolatban, a jegyesoktatásban, jogi problémák megoldásában stb. — A pap és az említett körbe tartozó világiak készségén, rátermettségén és a fentebb említett néhány alapelv gyakorlati alkalmazásán múlik, hogy e körből eleven egyházi élet alakuljon ki.

A KÖZÖSSÉGI MODELL. — Annyit szükséges még előre bocsátanom, hogy az egyházközség kis temploma — a plébános és a világiak együttes nagy munkájának eredményeként — rendkívül családias, a templom kápolnaszerű kisebb mérete szinte kínálja a pap és a hívek személyes, családias közösségi kapcsolatát. — A közös együttműködés keretében a már jelenleg is megvalósult és élő főbb tevékenységi körök a következők: — 1. Segítés a liturgiában. A szentmisében az olvasmányok, hívek könyörgésének felolvasását a hívek végzik. Közös, előzetes megbeszéléssel történik a feltámadási és úrnap körmenet megszervezése, amely az utcára is kimegy, a rendet az arra felkért világiak tartják fenn, vezetik a körmenetet. A nagyböjti időszakban minden héten végzett keresztútnál a világiak segítenek, előfordult már, hogy a plébános elfoglaltsága esetén világi hívő vezette a keresztúti ájtatosságot. — 2. A jegyesoktatásban az alább említendő házastársi közösség tagjai rendszeresen bekapcsolódnak a plébános mellett. Fiatal és idősebb házaspárok a keresztény házaselet gyakorlati tapasztalatairól beszélgetnek a jegyesekkel s különböző, a gyermekneveléssel, jogi- és egészségügyi tudnivalókkal kapcsolatos tájékoztatást adnak. Átadják a házasközség tapasztalatait olyan gyakorlati kérdésekben, mint például a keresztény gyermeknevelés, a házasságon belüli nézeteltérések keresztény megoldása stb. — 3. Házaspárok közössége. Az egyházközség keretében évek óta működik házaspárok közössége, amely havonta egyszer találkozik. Feladatköre az egyházközség házaspárjainak összetartása, a keresztény házassággal kapcsolatos gyakorlati kérdések megbeszélése, segítségadás, ha a közösségben részt vevő vagy az ismeretségi körbe tartozó házaspároknál konfliktus merül fel. A közösség tagjai látogatják egymást és az egyházközség további házaspárjait. Az összejöveteleken a plébános atya vezetésével szentírási továbbképzés, közös ima van. — A házasközség tagjai segítenek a plébános atyának a szentégimádási órák, nagycsütörtök esti virrasztás, ünnepélyes közösségi keresztelők szervezésében. A szentégimádási órák és a nagycsütörtök esti virrasztás imaanyagát a házasközség tagjai állítják össze és imádkozzák, a keresztelőknel pedig imával, a szülők és keresztszülők köszöntésével, felelősségük ébresztésével működnek közre. — 4. Az elsőáldozásra és bérmálkozásra készülők szülei részére tartott szülői értekezleteken a plébános atya mellett világi hívek is tartanak megbeszélést, gyakorlati tapasztalátadást. — 5. Világi hívek — arra fel-

készült testvérek, volt nővérek — segítenek a hitoktatásban. — 6. Az egyházközség idős, nyugdíjas, egyedülálló híveinek összetartása érdekében minden hónapban összejövetel van, ilyen híveink számára, ennek keretébe tartozik a szociális szolgálat ellátása, a beteg, már lakásukat elhagyni nem tudó híveink látogatása és segítése. — 7. Az egyházközségnek filiája is van, ahol havonta egy vasárnap van szentmise, ide a plébános és világi hívek együtt járnak ki, segítenek a pusztán levő hívekkel való kapcsolattartásban. — 8. Az egyházi hozzájárulás beszédői a képviselő testület tagjaival alkotják az összekötő kapcsot a plébánia és a hívősereg között. Ők kísérik figyelemmel és jelzik a plébánosnak, ha az egyházközség területén olyan beteg van, aki ellátásra szorul, vagy gyermek születik, a nagyobb gyermekek között, aki hitanos korba kerül stb. — 9. A felnőttebb fiatalok vonzása és összetartása érdekében minden hét egyik estéjén gitáros szentmise van, ezt követi hittani továbbképzésük, közös megbeszéléssel.

A kép természetesen vázlatos, csak felvillanthatott egy-egy részt a közösség életéből és munkájából. Nem is teljes, hiszen még jó néhány irányban szeretnénk további fejleszteni. Terveinkből néhány gondolat: A szentmisék keretében szeretnénk megvalósítani, hogy az Úr imádságát a hívek egymás kezét fogva mondják el, majd a szentáldozás előtt a kiengesztelődés szavainál egymást a „Békesség Veled!” köszöntéssel üdvözlőljék. — Az országban ez már sok helyen megvalósult. Az őskeresztények példájára, a mai hívek ugyanolyan szeretetközösségének és egymással való kiengesztelődésének külső jelképeként ez is a jövő útja, és az egyházközség papjának és híveinek lelki összeforrottságát, tanúságtételét hivatott bemutatni. — Terveink közé tartozik, hogy segítsünk plébánosunknak az egyházközség családjainak, elsődlegesen a hittanos gyermekek szüleinek, elsőáldozásra és bér mátkozásra készülők szüleinek meglátogatásában. Ez nagyrészt az egyházközségben a családok örömeinek, gondjainak, problémáinak jobb megismerését, megoldását, tehát az egyházközségen belüli lelki és szeretetközösség kialakítását és erősítését hivatott szolgálni. Plébánosunk egyedül erre képtelen lenne, az ebben való együttműködés viszont alapvető megoldandó feladat ahhoz, hogy valóban az egyházközség papja és hívő népe együttműködő lelki közösséggé válhasson.

Az egyház megújulása, jövőjének munkálása minden papnak — egyházi vezetőnek és egyszerű falusi plébánosnak — és minden világi hívőnek közös nagy felelőssége. Jézus biztosított ugyan arról, hogy az egyház élni fog az idők végezetéig, de ezt bizonyára nem úgy értette, hogy papjai és hívei ölbetett kézzel várják tőle. Minden idők keresztényének, így nekünk is Jézus és egymás kezét fogva közösen munkálkodnunk kell.

Németh Béla

SZOLGÁLATOK A KÖZÖSSÉGBEN

Egy Krisztust kereső, közös utat kereső és részben járó, Krisztusra vágyó, Őt életében itt-ott megtapasztaló közösség tagjaként próbálok megfogalmazni, amit ez a közösség jelen állapotában a papságról (kisebb közösség papjáról) és önmagáról tart, — ismeretként, tapasztalatként vagy vágyként közösen hordoz. Óhatatlanul rányomja bélyegét e közösen felvázolt képre az az út, amelyet egyenként, majd közösen — változó szorosságú kötelékben — megtettünk, vagy éppen járunk. — Szükségszerűen felismerhetők azok a jegyek, amelyek helyünk keresése közben rakódnak ránk, ugyanígy nyilvánvalók hiányosságaink is. Hordozzuk és viseljük elképzeléseink, vágyaink, örömteli vagy keserű tapasztalataink, mulasztásaink terhet. Mégis öröm beszélni, írni erről, mert Jézussal hordozzuk: hisszük, hogy életünkre, kérdéseinkre Ő ad választ már e közös útonjárásban, útkeresésben is a Szentlélek által. — Ugyanakkor e kép felvázolásához egy plébániai közösségben tapasztaltak is adtak indítékokat.

A közösség. Ahhoz, hogy a közösség papjáról beszéljünk, szükséges legalább nagy vonalakban fölvezetni azt, hogy mi a keresztény közösség. — Isten a szeretet. A Szentháromság szeretetközössége. Az igazi közösség — s így emberi közösségek mintája és célja — maga Isten. Isten, a tökéletes szeretetközösség közösséget teremt. Az Isten szeretetközössége a világba sugárzik; folytonos, élő sugárzás által látható és láthatatlan közösséget teremt. Isten szeretete Jézus Krisztusban vált láthatóvá. E szeretet Krisztus halála és feltámadása után a benne élő emberekben válik a világ

számára felismerhetővé (és követhetővé). A Benne élők alkotják Krisztus misztikus testét. Amint az emberi szervezet is részekből, szervekből stb. épül föl, úgy Krisztus titokzatos teste is csak élő szervezetként képzelhető el. Sajátos arculatú és tevékenységű, kisebb-nagyobb csoportok egységként. A részeknek és az egésznek lényegileg ugyanaz a lehetőségük és feladatuk: meglátni és láthatóvá tenni teremtett világunkban Istent.

Az ember kapcsolatteremtési lehetőségei korlátozottak. Közösen élni, közös hitből táplálkozni és abból munkálkodni csak kisebb csoportokban lehet. Régi megtapasztalás ez. Tartósan intenzív kapcsolatban élni általában 10-15 fő képes (jelképes tartalmán túl bizonyára ez is magyarázza, hogy Jézusnak 12 tanítványa volt). — Ahogyan Jézus életében az ő Szentlélekkel eltelt személye tartotta össze az apostolok közösségét, ugyanúgy napjainkban és az „idők végezetéig” Jézus személye formálja közösségé népet a Szentlélek ereje által.

A pap. Az ószövetségi időkben a pap volt az áldozatot bemutató személy, — a közvetítő Isten és ember között. Az Újszövetség egyetlen Főpapja Jézus Krisztus, aki maga vált áldozattá értünk (1Jn 2,2; 4,10; Ef 5,2). A hívők egész közössége egyaránt Krisztus papságából részesedik, — bár helyzetének, feladatainak megfelelően mindenki sajátos módon. A „szolgáló papság” (Rahner) szentségi hatalmát Jézus Krisztustól kapja, — a püspök kézrátétele által. Szentségi hatalmával akkor tud élni, ha az egyház által napról napra el tudja fogadni Krisztus kezéből ezt a felhatalmazást. Ez az elfogadás folytonos tudatosítást, küzdelmet és önátadást igényel. A pap, akinek a felszentelésben a Szentlélek „szentségi karaktert vés lelkébe” (Presbyterorum Ordinis 2.), a megszentelés egyes eszközeinek különleges módon kiszolgáltatója, Istentől megjelölt és megbízott ember a közösségben.

A közösség és papja. Jézus Krisztus, aki az „Atya akaratából és a Szentlélek közreműködésével halála által életre keltette a világot” (áldozás előtti imádság), az őt követni vágyókat asztala köré gyűjti. Ebben az asztalközösségben szentelődünk meg — valamennyien. Ebben a közösségben kapjuk ajándékul a papot, s kapja a pap ajándékul a közösséget. Egymásra vannak utalva a megszentelődésben, hogy részeseivé váljanak a világ új életre keltésének. Isten a Szentháromság ünneptéközösségébe szóló meghívását a pap szolgálatában napról napra erősíti, s az Eucharisztia ünneplésébe való bevonással szeretetét hatékonyra teszi bennünk. — A „világ” tagadja ugyan Istent közösségét, nem egyszer annak bomlasztásán fáradozik, Isten azonban kegyelmi ajándékaival, személyes jelenlétével, „szentjeinek” munkálkodásával építi mindazokat a közösségeket, melyek Őt elfogadták az „asztalfőn ülőnek”. A mindenhol megélt közösség az egyetlen asztal, az egyetlen áldozat — Krisztus — felé mutat, belőle és benne él. Így jelenik meg Jézus egyházában a világ számára; így válik nyilvánvalóvá, hogy Őt az Atya küldte, mert Isten szereti az embert (Jn 17,21—23.).

A teológiai kisszótár egyik megfogalmazása szerint: „A pap Isten igéjének egy bizonyos közösséghez rendelt hirdetője, aki az egyháznak mint egésznek a megbízásából és ezért hivatalosan beszél, és akire az egyház ennek az igének szentségileg legintenzívebb fokozatát bízta.” A pap tehát a közösséghez küldött, Isten által megjelölt és felhatalmazott ember, — és nem szakember. Nem szakember sem világi, sem szakrális értelemben. A „pap tanár”, „pap költő” stb. is, elsősorban pap! Lehetséges, hogy tanítással, művészettel, esetleg gyógyítással hozza a közösségbe Krisztust, de Őt hozza és nem elsődlegesen a tudást, látásmódot, gyógyító eljárást stb. — De szakrális értelemben sem szakember, mert küldetését nem előtanulmányai alapján (még ha ez feltétele is lehet a küldésnek), hanem Jézus Krisztustól a püspök kézrátétele és a küldő szavak által kapja. Ez által válik bizonyossá az is, hogy küldetéséhez minden szükséges megkapott. A pap megbízatásához ugyanis mindent megkap, ami Jézusnak is megadatott (kivéve természetesen azt, hogy Isten egyszerűen Fia). Elfogadásán múlik, hogy él-e mindazzal, amit kapott, vagy sem. — Egy pap mindenre képes, amivel Jézus az egyházon keresztül megbizta, hiszen Jézus mindent tovább adott Szentlélekében. A karizmák nem képzettség vagy képesség gyümölcsei, hanem a Szentlélek ajándékai! Használatuk sikerélményt vagy éppen sikertelenségi élményt válthat ki, — mindkettő kísértés. Természetes sikon közelítve szelektálhatunk a „sikeresebb karizmák” irányában, s ez az emberi képességek kiemelődéséhez vezet, amelyeket használója nem feltétlen kegyelmi forrásként kezel. A siker és a krisztusi élet növekedése nem szükségszerűen járnak együtt, — ezért nyugodtan mondhatjuk, hogy a sikertelenség nem a karizmák hiányáról árulkodik.

Jézus Krisztus elsősorban nem azt várja papjától, hogy valamit jól csináljon, hanem azt, hogy

egészen és kizárólagosan szentelje, adja oda magát Neki! Teljes szívvel Jézust szolgálja, minden egyéb tennivalója ebből fakad. — Úgy szolgáljon a közösségben, ahogy erre Jézus maga mutatott példát (Jn 13,4—16; Mt 20,28 stb.). Legyen otthon a közösségben, de ne ő tegye otthonossá azt. Úgy szolgáljon „otthonában”, hogy bármikor ott is hagyhassa, mert máshová küldhetik. — Ugyanakkor a közösség is legyen „szabad” pápától; a pap ugyan Jézust hozza, de nem ő Jézus Krisztus! — Egy pap (jó esetben) több kisebb-nagyobb közösség papja is lehet. De ne ő határozza meg a közösség(ek) arculatát, hanem — az „idők jeleit” fölismerve és a közösséget belülről megismerve — életszentségével segítse a közösséget a Krisztushoz vezető sajátos úton. Az egyetemességet, egységet nem az egyformaság, hanem csakis a Krisztushoz való tartozás biztosítja. Ahhoz a Krisztushoz, aki ugyanaz tegnap és ma, és ugyanaz mindenütt: aki mindenkinek Mindene vágyik lenni. A papnak elsősorban nem teológiai tudása, hanem Istennel való szoros és élő kapcsolata hozza el Jézust a közösségbe. — A pap életének tengelye az Isten kezéből való elfogadás és odaajándékozás. Akkor is pap marad, ha mindenétől megfosztják: mert az oltár embere, mert Krisztus embere. Erről kell tanúságot tennie a közösségeiben.

A közösségben szolgálatot végző pap. — Mutassa meg a krisztusi utat, s segítsen, hogy ezt a közösség saját életére tudja vonatkoztatni. — Vállalja a közösség lelkipásztori feladatát. Éljen a lelkipásztorság karizmájával; ne „pszichologizáljon”, hanem hagyja magát a Szentlélektől vezetetté. — Éljen a megkülönböztetés adományával, vizsgálja meg és segítsen megtartani azt, ami Istentől való és megszabadulni attól, ami nem Tőle származik. — Ne az adományok számának „fokozására” törekedjék, hanem azok felismerésére és a közösség szolgálatába állítására; segítse felismerni és felszámolni az adományok használatának akadályait a közösségben. Együttműködéssel segítse az adományok kibontakozását. — Szeretettel kritizálja közösségét, de várja be türelemmel, míg a kritika gyümölcse beérik; ne akarja minden áron megváltoztatni a közösséget, ezt bízta Istenre. (Akkor se keseredjen el, ha nem változik a közösség, lehet, hogy neki van szüksége változásra.) — Fogadja el a kritikát — papi méltóságára és tekintélyére való tekintet nélkül — főleg akkor, ha ez küldetésének javára válik. Méltóságát és tekintélyét erősíti, ha őt is lehet figyelmeztetni a Krisztustól kapott tanítással. Minél inkább hallgat a krisztusi szóra, annál inkább lesz figyelmeztethető, annál szabadabbá válik önmagától, elképzeléseitől. — Hit és erkölcs kérdéseiben az előjáróinak engedelmes pap a közösségben a Tanító Hivatalt képviseli, így a közösség tagjai e kérdésekben engedelmesseggel tartoznak iránymutatásának. Egyéb dolgokban alkalmazkodjék a közösséghez, legyen engedelmes, szolgáló, ezzel is tanúsítván krisztusi küldetését. — Legyen szoros, Krisztusra figyelő kapcsolatban a közösség világi vezetőjével. A közösséget, „operative” ne ő vezesse, hanem a világi vezető. — Éljen felszentelésben kapott hatalmával: közvetítse az azt kérőknek a „megszentelődés leghatékonyabb eszközeit”, a szentségeket. — Közösségi szolgálatnak csúcsa a közösségben bemutatott, együtt ünneplést eucharisztikus áldozat. Ez által kapcsolódik be a közösség az egyetemes egyházba, Krisztus testébe.

A munkatársak. A közösség életben-maradása, fejlődése valamennyi tagjának erőfeszítését igényli. Ahhoz, hogy a közösség élő „testrésze” legyen Krisztus titokzatos testének, szükséges, hogy élő — legalábbis élni vágyó — tagjai legyenek, s kell, hogy a pap is együttélő taggá váljon. Közösen emlékezzenek rá újra és újra, hogy életünk csak Krisztusban, a Szentlélek erejéből teljesebbé lehet.

A közösség szervezése, mozgatása, tagjainak, illetőleg a tagok által megbízott vagy elfogadott munkatársaknak a feladata. Szorosabb értelemben ők a pap munkatársai. Ők azok, akik (egy esetleges papi közösség mellett) a pappal együtt szűkebb lelki közösséget alkotnak. Erre az otthon-élményt adó lelki közösségre szükségük van mindannyiuknak, mert itt válik egyre világosabbá küldetésük iránya. — Természetesen szükség van arra is, hogy e munkatársi közösség tagjai ne csak gondjaikkal, bajaikkal keressék fel papjukat. Osszák meg vele örömeiket is; jóban-rosszban kutassák együtt az életükben kibontakozó isteni jelenlétet. Kell ez a munkatársi közösség azért is, mert a pap köztük tudja teljességre törekedve elhínteni az isteni magot, mely a tagok életében termést hoz, mely valóban kovásszá, sóvá teszi őket, hogy Jézus élete átjárassa az egész (nagyobb) közösséget. — Törekedni kell arra, hogy — főleg a kisebb — közösséget ne a pap, hanem világi vezesse — természetesen a pappal szoros együttműködésben. Ha ugyanis a pap a közösség vezetője, észrevétlenül és akaratlanul is ő válhat (erre sok példa van) a közösségi élet központjává, s Jézus valamiképp „mellékszereplő” lesz. — Hasonlattal élve: a közösség mozgásában a mozdulat

a közösségé, a követendő irány szem előtt tartása és az elmozdulás irányának „érzékelése” a papé.

Az egyetemes papságban való részesedés alapján a felszentelt pap irányítása alatt világi munkatársai önálló feladatokat láthatnak el. Így bibliakörök vezetésében, tanításában, hitoktatásban, jegyesoktatásban bizalommal támaszkodjon a pap a világiakra, s válasszon ki olyanokat, akiknek erre a Szentlélek karizmát adott. — A liturgiában való közreműködés — meghatározott keretek között — ugyancsak lehetősége (s feladata is) a közösség tagjainak. — Ugyanígy közreműködhetnek lelkigyakorlatok, lelkinapok vezetésében is azok, akiket a Szentlélek erre alkalmassá tesz. — A közösség életével kapcsolatos szervezési és szakmai — szolgáltató tevékenységek egyértelműen a közösség tagjainak, a világiaknak a feladata. Összehangolásuk a világi vezetőre hárul. A karitatív tevékenység közös, de gyakorlati szervezése elsősorban a világi feladata. A közösség papjának és munkatársainak egy a célja: szabadon vállalt elkötelezettségben, engedelmisségben, hűségben Krisztust kell követniük. A pap és a közösség együtt fogalmazzák meg: mit várnak egymástól, mit adhatnak egymásnak. A pap ne „vigye magával” közösségét, hiszen abban nem neki kell élnie, hanem Krisztusnak.

Végezetül: mind a pap, mind a közvetlen munkatársak, mind pedig az egész közösség tagjai fogadják el a humor és jókedv ajándékát. Ha az Isten teremtett világán átsugárzó humor átjárja a közösségeket, akkor kinnal, szenvedéssel és borzalmakkal teli világunkban erősödni fog a remény, és vigasztalást nyújt az Istent szerető emberekben fénylő derű.

Waigand József

VÉLEMÉNYEK AZ 1987. ÉVI PÜSPÖKI SZINÓDUS TÁJÉKOZÓDÓ KÉRDÉSEIRŐL

A Szinódus tárgyának pontos címe: „A világiak hivatása és küldetése az egyházban és a világban, 20 évvel a II. Vatikáni zsinat után”. A Szentatyja kérte, hogy ehhez a témakörhöz ne csak papok, de elsősorban világi hívek szóljanak hozzá. Dr. Póka György püspök úr, a Püspöki Konferencia Világi Tanácsának elnöke, az Új Ember 1985 júli. 28-i számában ismertette a szinódusi titkárság által kiadott „tájékoztató kérdéseket” (Lineamenta).

1985 őszén, két szülői lelkigyakorlat alkalmával, továbbá egy családi, baráti közösség keretében részletesen megbeszéltük a feltett kérdéseket. Mindenkinek kezébe adtam az említett Új Ember számot. Írásbeli hozzászólásokat is kértem, illetve többen fölkerés nélkül eleve írásban szoltak hozzá. A vitában részt vevők száma összesen 80-90 között volt. Ezért pontosabb, ha inkább „véleménykutatásról” és nem „közvélemény-kutatásról” szólnánk, mivel a tájékoztatósnak eleve határt szabott a homogén társadalmi közeg: vallásilag elkötelezett, keresztény (nemcsak katolikus) szülők, akik gyermekeiket rendszeresen hittanra járatják. Valamennyien városi, túlnyomórészt fővárosi lakosok voltak, (vidékről csak írásbeli hozzászólásokat kaptam), és valamennyien az értelmiségiek közül valók. Ez az utóbbi tény egyházsociológiai problémát is felvet, amiről szintén szó esett, és amire alább visszatérünk.

Az alábbiakban a beosztás pontosan követi a szinódusi tervezet beosztását. Igyekeztem hűségesen összefoglalni a hozzászólásokat, de terjedelmi okból nagyon le kellett őket rövidítenem. (Írásomat a hosszabb terjedelme miatt nyújtottam át a „Teológia” szerkesztőségnek).

I. Helyzetfelmérő kérdések. — 1. (Ismerik-e a hívek a zsinat tanítását a világiakról?) A hívek általában *nem* ismerik (de a papok sem!). Viszont: az utóbbi évtizedekben a Szentírás egyre több család asztalán ott van, és a hívek kezdik behatóbban ismerni. Azok is, akik kifejezetten teológiai kurzust nem végeztek. Hozzájárult a Biblia ismeretéhez a hívő nem katolikus testvérekkel való érintkezés is. Am éppen e kettős megközelítési mód (Biblia és ökumenizmus) problematikussá teszi a katolikus egyház mai alapvető hozzáállását a „világiak” szerepéhez. Míg ugyanis az Ösegyház — a Szentírás tanúsága szerint — nem ismerte a „klérus” fogalmát, mint a világiaktól elkülönített „kasztot”, és az eucharisztikus szolgálatot csupán a számom egyéb „szolgálat” egyikének tekintette, addig a mai katolikus teológia (és gyakorlat) szin-

te „provokatív módon” túlhangsúlyozza a pap és a világi hívő közti különbséget. A színódusi tervezet alaphangja sem ment attól a félelemtől, hogy a szolgálati papság és az egyetemes papság közti különbség el ne mosódjék: sem teológiai, sem a gyakorlatban. (Magyarán szólva: hogy a hívek ne akarjanak misézni!) Ha viszont az ősegyházi modelltől eleve eltérünk (mint a színódusi tervezet), aligha várhatunk döntő áttörést a középkori és újkori klerikalizmus vonatkozásában, amelynek szelleme a papságban és az idősebb hívek között ma is él. Ez a szellem sajnos bénítólag hat minden olyan tárgyalásra, eszmecserére, mely a „világiak” szerepével kapcsolatos, tehát a színódusra is.

Egy vidéki városban élő sokgyermekes házaspártól az asszony írja: „Az Ú. E. cikkét akkor el sem olvastam, és azóta sem érdekelt volna, ha a véleményemet kikérő sorokat meg nem kapom. Mert az ilyen „tájékoztató” dolgok nem szoktak komolyak lenni: el sem jutnak „szolgálati úton” még saját püspökhöz, vagy Póka püspökhöz sem, nemhogy a színódusi titkársághoz. Ráadásul a szóbanforgó dekrétumot (a világiak apostoli munkájáról) sem nagyon propagálták, ismertetése valahogy elmaradt. Vagy elsikkadt? Nalunk amúgy sincs „szólásjogú” egyházközségi közösség; a világiak hivatása az egyházban nem igen téma közvetlen plébániai környezetben . . .”

A hívek véleménye szerint a papok közül sokan megijednek: „Ha a világiak még az igehirdetést és a hitoktatást is elveszik tőlünk, mi marad meg nekünk?” Félnék attól is, hogy ha a híveket és a gyermekeket világiak tanítják, tévitanítások is beszűrhetnek. Ettől főleg azok félnék, akik nem látják életközélemből az ilyen hitoktatást. De tegyük fel, hogy egy ezrelékben ez a lehetőség valóban fennáll: nem sokkal nagyobb veszély-e ennél, ha e helyett a vasok vallási tudatlanság terjed? Ugyanakkor viszont a világi hívek azt kérdezik: magyarázzuk meg, mit jelent konkrétan az „egyetemes papság” fogalma, és ne csak azt mondjuk meg, hogy mit *nem* jelent. Frázsznak érzik! Ezt tehát teológiai és gyakorlatilag is tisztázni kellene.

Egy írásbeli hozzászólás: „Egyáltalán, létezik-e az egyházban olyan fórum, ahol a „csak” megkeresztelt felnőtt szava ugyanolyan súlyal esik latba, mint az ordinátaké?” — Egy kisebb szülői közösség hozzászólása: „Megállapítottuk, hogy az Ú. E.-ben közzétett kérdésekre nem tudunk kielégítő választ adni. Nem ismerjük eléggé a zsinat dokumentumait. A kérdések nem elég konkrétak és túl egysíkúak. A zsinat utáni helyzetről véleményünk az, hogy jelenleg mutatkozik valami nagyon lassú fejlődés. A papságnak jobban kellene biztatni, illetve engedni a híveket a kibontakozásra . . .” — Ismét egy írásból: „. . . A sajtóra gondolok. Úgy érzem, a lehetőségeken belül is sokat lehetne tenni. Sok értelmes, jóindulatú dialógust szeretnék olvasni mindkét oldalról. Megértetni a papokkal, hogy megértjük húzódozásait. És hogy nem kell félni, ezentúl is főtisztelendő úrnak fogjuk szólítani őket. És hogy nem kell jobban prédikálni — ha nem megy, nem megy, csak rövidebben. És nagyon gyakran felhívni a figyelmet a szeretet parancsára . . .” — Más: Jó volna tanfolyam plébánosoknak, káplánoknak, hogyan érintkezzenek hívekkel. — Más: A papi „méltóság” féltése összefügg azzal, hogy nincs más „mesterségük”. Pedig ez nem kellene, hogy kisebbségi érzést keltsen bennük, mivel a hívek igénylik őket, ha megvan bennük a másokra irányuló szerető odafigyelés és dialóguskészség.

— 2. (A zsinati tanításnak mely gyümölcsei értek be?) Lényegében csak a liturgikus reform, — ez azonban döntő fontosságú volt abban, hogy a világi hívek egymás között is, és papjaikkal is közelebbi kapcsolatba jussanak. Ilyen szempontból kisebb templomok előnyösebb helyzetben vannak, mint az olyan nagyok, ahováegy-egy misére sokszáz ember jár. A legfontosabb azonban az, hogy a papok mennyire tudják családiassá tenni a légkört, és a fiatalokat sikerül-e a misében aktív szerephez juttatni. — Más: (írásbeli hozzászólás): „A zsinati tanítás gyümölcseinek érezzük, hogy keresztény életünkben igyekszünk tudatosak lenni . . . A fiatalabb korosztálynak nincs összehasonlítási alapja, de a nagyobb szabadságból adódhatnak lelkiismereti problémák (családtervezés, bűjt, tanúságtétel a világban, anyagi javak, gondviselés).” — A liturgiában helytelenítik az „alázatoskodást” az oratiookban. (Nem ok nélkül, hiszen ezek a középkor lelkiességét tükrözik, nem a mi korunk imái.) Helytelenítik az imák érthetlenségét, ami főleg a szolgai fordítások következménye. Kívánnák, hogy a felolvasott bibliai szakaszokhoz rövid történeti vagy egzgetikai magyarázatot is kapjanak. Persze, akkor legyen sokkal rövidebb a homília!

— 3. (Van-e a hívekben készség az együttműködésre?) A vallásilag elkötelezett rétegben igen, — de csak akkor, ha őket erre kérik és bátorítják. Viszont mindjárt visszahúzódnak, ha a papok bármilyen vonatkozásban is felsőbbrendűséget és „tévedhetetlenséget” igényelnek maguknak. — Világi híveink közreműködési készsége teljesen független a paphiánytól. Bár sokuknak

teológiai végzettségük van, sehol sem kéri fel őket (vagy nem kapnak engedélyt) önálló, mise nélküli istentisztelet végzésére. (Hangsúlyozzuk: ez a főlmérés 1985 őszén készült, ami a továbbiakra is vonatkozik.) Egyelőre a magyar egyház, főleg vidéki helyeken, az egyre kevesbedő papok munkaerejének „kiszákmányolásával” igyekeznek a kieső papokat pótolni. Nem ritka, hogy egy-egy papnak vasárnaponként 4-5, sőt még több misét is kell mondani. Ahová pedig már végképp nem jut pap, inkább szüneteltetik az istentiszteleteket, de nem veszik igénybe világiak közreműködését. A háttérben bizonyára bizalmatlanság és az újtól való félelem él. — Egy hozzászóló: ehhez segítőkész lelkipásztorokra volna szükség, ami nem mindig adott. Írásbeli hozzászóló: „Nem tudjuk, meddig mehetünk el vallásos életünk természetesebb irányba való terelésénél az egyházi szabályok megszegése nélkül . . . Nagyon áldásos volna erre példákat adni: pl. hogy egy 20-30 fős közösség hogyan tudja megoldani vasárnapi közös miséjét, ha nem akar egy nagy templomba elmenni és elszemélytelenedni . . .”

— 4. (Tévedések a zsinat értelmezésében) Egy levélből: „Összemérhetetlen, ami ismeretlen! Remélem, nem értelmezünk félre semmi lényegeset.” — Más: „Nem tudunk összehasonlíttásokat tenni, de az az érzésünk, helyesen ismertük meg.” (Egyébként a válaszok lényegükben bele vannak foglalva az első pontba.)

— 5. (Csak egy elitrétegben vált-e tudatossá a hívek küldetése?) Az „elit” szót lelki elkötelezettséggel azonosítjuk, tehát nem jelenti okvetlenül azt, hogy „értelmiségi”. Ez az a réteg, mely szekularizált világunkban, minden más irányú propagandával szemben, a vallási értékeket és a kiegyensúlyozott családi életet előbbre valónak tartja az anyagi jólétnél. — A viták során kialakult vélemény: tagadhatatlan, hogy legalábbis a fővárosban, az értelmiségi réteg kezd ma vallásilag „elkötelezettebbé” válni. Talán éppen azért, mert az általában több jövedelemmel bíró munkásréteggel szemben több szellemi-lelki igénye van. Ez azonban negatív következményekkel is jár. Vallási életünk egyre erősebben az intelligencia felé orientálódik; kisközöségeink az érettségít szinte feltételezik, ami nagy baj! Alacsonyabb végzettségű embereknek ilyenkor kisebbrendűségi érzései támadnak. — Más: a városi papság nem is nagyon keresi az utat a szakmunkásság felé. Fiatallapjaink többségének ez ma valahogy „nem fekszik”, holott 50-60 évvel ezelőtt e téren igen sokan és nagyon szép eredményeket értek el. — Más: mi itt Budapesten túlon túl „városcentrikusak” vagyunk. Segítenünk kellene a vidéki plébániákon, hogy össze tudják toborozni legalább a gyerekeket és a fiatalságot. Fiatalokból álló kisközöségeink egy-egy vasárnapi istentiszteleten való énekkari szereplésükkel, rövid, hitvalló elmélkedéseikkel sokakat felrázhatnak.

— 6. (Lelkipásztorok és hívek kapcsolata) Egy vidéki hozzászólásból: „Hát ez az, ami nem alakult ki nálunk: a családi, kölcsönös bizalom légköre. Legújabb káplánunk hozott e téren is friss levegőt. Add Istenünk, hogy ne fulladjon meg!” — A hozzászólásokból kitűnt, hogy a papok és hívek kapcsolata terén minden színárnyalat megtalálható. A hívek ezért örülnek annak, hogy az új egyházközségi szabályzat enyhített a régi, teljesen merev „területiségi” elven. Sokan szívesen tesznek meg hosszabb utat és hoznak időbeli áldozatot, ha látják, hogy a papok őket partnerként, egyenlő felekként fogadják, és kicsiny gyermekeik feje felett sem néznek el. (Ismét hangsúlyozni kell: ez a véleménykutatás városi helyzetet feltételez. Ami a vidéket illeti, bizonyos, hogy nagyon sok múlik a pap személyén, barátságosságán, egyszerűségén. De sokszor még a legkedvesebb papi egyéniség sem elég: közöny és édeklenség veszi körül; elmagányosodik, amiből neurózisok is eredhetnek, amelyekért nem ő a felelős. Szorgalmazni kellene, hogy egy-egy kerület papjai ne csak hivatalos koronákon találkozzanak, de baráti összejöveteleken is. Nagy áldás, ha akad valahol olyan papi egyéniség, akinek ilyen közösségteremtő karizmája van!)

II. Teológiai kérdések. — 1. (A szentségek jelentősége a hívek életében) A megkérdezett hívek egyöntetűen az Eucharisztia gyakori és közös vételét (azaz a szentmisét) tekintik lelkiéletük fő forrásának. egymás közt családi kapcsolatainknak is ez az asztalközösség a forrása. Ezért a hivatalos egyháznak kötelessége gondoskodni elegendő papról, teológiában járatos (ha nem is magas fokon képzett) és főleg kommunikációra képes családos emberek fölstenítésével. Éppen a mi magyar egyházunk kötelessége tanúsítani a világegyház előtt, milyen értékes papi munkát végeznek a nálunk nagy számban élő görögkatolikus papok, és náluk a papi utánpótlás is teljesen biztosítva van. A „viri probati” (érett családos emberek) kérdését szavazásra feltéve, valamennyi megkérdezett helyeselné az ilyen intézkedést, sőt félnek, hogy a katolikus egyház

már le is késett. Olyan embereket kellene kiválasztani, akik máris középpontjai az egyházközségi életnek, és legnagyobb részben polgári állásukat megtartva végeznének papi tevékenységet. Nem volna ún. „paphoz nem illő” foglalkozás, pl. ha orvos. Így talán még a munkásvilágból jelentkező igazi „munkáspapok” is akadnának.

— 2. (Nem követelnek-e a hívek misézési jogot?) Eszükbe se jut. Azt viszont méltán elvárják, hogy minden egyházi közösségnek legyen papja, még ha családos ember is. — Írásbeli hozzászólás: „Nagyon veszedelmesnek tartom, amikor a hangsúlyt a különbségekre teszik”. A hozzászóló kifogásolja, hogy a liturgikus reform során az esketés liturgiájába, mely speciálisan „világi” szentség, senki világinak sem volt beleszólása. A mai, demokratikus társadalmi rendszerben az egyház nem zárkozhat el a hívek demokratikus jogaitól azzal a frázissal, hogy a „dogmák nem dönthetők el szavazási alapon”. A mindennapi élet nem dogmatikus döntéseket kíván.

— 3. és 4. (Hogyan próbálják a hívek megoldani vallásos voltukkal kapcsolatos nehézségeiket? Szükség van-e világiak segítségére?) A hívek alapvető fontosságának tartják, hogy családias, baráti kisközösségeik legyenek. Kívánatos volna, hogy minden plébánián sok ilyen kisközösség lenne, ahol egymás közt megbeszélhetik problémáikat, vallásilag egymást művelik, Szentírást olvasnak, egymást segíthetik, közösen kirándulhatnak, táborozhatnak, szórakozhatnak, gyermekeik részére pedig megfelelő társaságot biztosíthatnak. Jó volna, ha a magyar püspökök és papok (főleg a plébánosok!) szorgalmaznák ilyen közösségek születését (mint Brazíliában), és nem tekintenének „gyanakással” a kisközösségekre. Ez a gyanakvás a másik oldalon szükségszerűen bizalmatlanságot, elkülönülést szül.

Egy írásbeli hozzászólásból: „... Mivel nem vagyunk ellenségek, de nem is vagyunk alá- és fölérendeltségi viszonyban, valóban testvéri szeretettel tanácsolom azoknak, akik a kérdéseket föltették, hogy: mindig figyelembe kell venni a többség véleményét; — ebből a célból meg kell ismerni a többség véleményét; — lehetőség szerint a kisebbség véleményét is figyelembe kell venni, és pluralista nagyvonalúsággal az összes lehetőséget nyitva kell hagyni...”

III. Gyakorlati tennivalók. — 1. (Mai sajátos körülmények) Írásbeli hozzászólás: „A szekularizált élet, az egyház egyeduralmának gyengülése, a felgyorsult életritmus, a kommunikációs özön követeli sürgetően, hogy az egyháziak is tudomásul vegyék: *mindenki*, minden poszton felelősséget kell vállaljon a másikért, a többiekért, a világot...” — Mások: igen nagy az a terület, ahova csak a világiak juthatnak el, és csak ők képviselik az egyházat. Így szakértelmüket hasznosíthatják az egyházközségben. Példamutató élet a világban: becsületes munka, készséges hozzáállás, elveinknek hangot adni akkor is, ha ellenkezik a közfelfogással, harmonikus szép családi élet, elhagyott gyermekek gondozása, örökbefogadása, jó kapcsolat másokkal, segítségnyújtás. És oly területek is, ahol régebben szinte kizárólag papok szorolattak: hitoktatás, közösségvezetés, ifjúsági munka, liturgikus tevékenység (igeliturgia, áldoztatás, betegáldoztatás), karitás; szegények, idősek, betegek gondozása. — 2. (Milyen módon kapcsolódnak az apostolkodásba?) Ismereteik alapja a Biblia, az Újszövetség, hittankönyvek, vallási kiadványok, egyházi folyóiratok, lelki vezető, társakkal folytatott beszélgetések. Egy hozzászóló: „Napjainkat megpecsételi az örökös rohanás. Ezt mentő körülménynek tekintjük, — lelkiismeretünk elaltatására.” — Kifogás is merült fel az „apostolkodás” szó ellen, amelynek ma kissé olyan mellékíze van, mint megagitálás, erőszakos rábeszélés (vö. Jehova tanúi). Talán a „minden napokban megélt kereszténység”, „keresztény emberi magatartás” szebben hangzanék. — 3. (Összhang a plébániákkal) Nálunk fontos ezt hangsúlyozni: mivel a kisközösségek túlnyomó része nem a plébániákból indult ki (mint Brazíliában, a püspökök segítségével), azoktól függetlenül is szerveződött, baráti alapon. Egy-egy kisközösség tagjai (Budapesten) sokszor mind más-más plébániák hívei. Ezenkívül sok plébános eleve idegenkedik tőlük, sőt kifejezetten gátolja, káplánját tőlük eltiltja. Így persze meg sem valósítható, ami az 1975-ös „Evangélii Nuntiandi” apostoli levél óhaja, hogy maradjanak kapcsolatban „saját” plébániájukkal. Az idő tehát eljárt az említett pápai okmány akkori irányelvei felett, és erre a Szinóduson jó volna Róma figyelmét is felhívni. — 4. és 5. (Lelkipásztori közös testületek papok és hívek között) Mivel az új egyházközségi szabályzat csak most lépett életbe, ehhez a kérdéshez a megkérdezettek nem tudtak hozzászólni. — 6. (Világiak lelkisége) A fenti 2. pontban mondottakon kívül e lelkiség fő forrása természetesen az Eucharisztia, — de igen jelentős a nem katolikus testvérek lelkiségének jobb ismerete, vagyis a gyakorlati ökumenizmus.

Számunk írói:

Bernolák Éva, az Országos Hitoktatási Bizottság munkatársa, Budapest — Bittsánszky Géza mérnök, Budapest — Csanád Béla, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia professzora, Budapest — Fila Béla, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia professzora, Budapest — † Klostermann, Ferdinand egyetemi tanár, Bécs — Koncz Lajos teológiai tanár, Eger — Kozma Imre plébános, Budapest — Németh Béla építészmérnök, Budapest — Schmatovich János, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Győr — Simonyi Gyula ügyvéd, Székesfehérvár — Széll Margit tanár, szerkesztő, Budapest — Tarjányi Zoltán, a Központi Szeminárium tanulmányi felügyelője, Budapest — Tomka Ferenc, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Eger — Unger Zsuzsa, a városmajori egyházközség munkatársa, Budapest — Waigand József, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Budapest

INHALT

AUFSÄTZE

FERDINAND KLOSTERMANN: Das Pneuma — Lebensprinzip der Kirche
BÉLA CSANÁD: Pfarramt oder Kirchengemeinde?
LAJOS KONCZ: Vom Laienapostel zum Mitarbeiter in der Seelsorge
FERENC TOMKA: Der Priester der Gemeinde und seine Mitarbeiter unter dem Aspekt der Gruppendynamik

UMSCHAU

JÁNOS SCHMATOVICH: Das „Jesus-Modell“ in der Ausbildung der Gemeindearbeiter
BÉLA FILA: Den Anderen zugewandt
ZOLTÁN TARJÁNYI: Der Priester der eucharistischen Gemeinschaft
ÉVA BERNOLÁK: Probleme und Möglichkeiten an der Schwelle des neuen Jahrhunderts
IMRE KOZMA: Gemeinsam im Dienste der Kirche
MARGIT SZÉLL: Frauen in der Kirche

THEOLOGISCHE-SEELSORGLICHE FRAGEN

ANDRÁS SZENNAY: „Du hast mich betört, o Herr . . .“ (Jer 20,7)
ZSUZSA UNGER: Eine brüderliche Gemeinde
GÉZA BITTSÁNSZKY: Was erwarten die Laien von ihren Seelsorgern?
GYULA SIMONYI: Ein Gemeindemodell
BÉLA NÉMETH: Dienste in der Gemeinschaft
JÓZSEF WAIGAND: Meinungen über die Orientierungsfragen der Bischofssynode von 1987

SOMMAIRE

ETUDES

FERDINAND KLOSTERMANN: Le Pneuma, principe de vie de l'Eglise

BÉLA CSANÁD: La paroisse — structure administrative au bien
l'assemblée des fidèles

LAJOS KONCZ: De l'apôtre laïc au collaborateur du pasteur

FERENC TOMKA: Le prêtre de la communauté et ses collaborateurs
dans l'optique de la psychologie sociale

PERSPECTIVES

JÁNOS SCHMATOVICH: Formation des collaborateurs paroissiaux conçue
sur le modèle pédagogique de Jésus

BÉLA FILA: Tourné vers autrui

ZOLTÁN TARJÁNYI: Le prêtre de la communauté eucharistique

ÉVA BERNOLÁK: Problèmes et possibilités au seuil du siècle prochain

IMRE KOZMA: Servir en commun dans l'Eglise

MARGIT SZÉLL: La femme dans l'Eglise

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

ANDRÁS SZENNAY: „Tu m'as séduit, Yahvé, . . .” (Jérémie 20,7)

ZSUZSA UNGER: Une communauté ecclésiale animée d'esprit fraternel

GÉZA BITTSÁNSZKY: Qu'attendent les fidèles de leurs pasteurs?

GYULA SIMONYI: Un modèle de communauté ecclésiale

BÉLA NÉMETH: Les services dans la communauté

JÓZSEF WAIGAND: Réactions devant les questions proposées pour orienter
les travaux du Synode des évêques de 1987.

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember, december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lép. I. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni.) — Felelős szerkesztő: Dr. Szennay András. — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc. — Felelős kiadó: Magyar Ferenc. — Egyházi jóváhagyással. — Előfizetési díj 1 évre 160 Ft. Egyes szám ára: 40 Ft. Előfizetés és egyházi terjesztés a kiadóhivatalban. — Csekk számla szám: 324—VII—1. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

Készült: 86 61646 Pannon Nyomda, Veszprém — Felelős vezető: Danóczy Balázs

Index szám
25 821

ISSN 0133—1779